

SADRŽAJ

ZASEDANJE USTAVOTVORNE SKUPŠTINE 1945/1946	2
STENOGRAFSKE BELEŠKE	2
DRUGA SEDNICA 1. 12. 1945.	2
PREDLOG ZAKONA O PRETSEDNIŠTVU USTAVOTVORNE SKUPŠTINE	2
TREĆA SEDNICA 2. 12. 1945.	3
PREDLOG ZAKONA O POSLOVANJU	3
DESETA SEDNICA 28. 1. 1946.	4
PREDLOG ZAKONA POJEDINOSTI NACRTA USTAVA FNRJ	4
PRVO REDOVNO ZASEDANJE SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA 1946	5
STENOGRAFSKE BELEŠKE	5
DEVETA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA 16. 7. 1946.	5
PREDLOG ZAKONA O ZADRUGAMA	5
DESETA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA 17. 7. 1946.	14
PREDLOG ZAKONA O JAVNOM TUŽILAŠTVU	14
ŠESTA ZAJEDNIČKA SEDNICA 20. 7. 1946.	27
PREDLOG ZAKONA O UGOVORU O PRIJATELJSTVU	27
I UZAJAMNOJ POMOĆI FNRJ I REPUBLIKE ALBANIJE	27
TRINAESTA SEDNICA VEĆA 20. 7. 1946.	31
O ZAKONU O SOCIJALNOM OSIGURANJU RADNIKA	31
DRUGO REDOVNO ZASEDANJE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ 1946	39
STENOGRAFSKE BELEŠKE	39
ČETVRTA SEDNICA 5. 12. 1946.	39
ZAKON O NACIONALIZMU	39

TREĆE REDOVNO ZASEDANJE SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA I VEĆA NARODA 1947	41
STENOGRAFSKE BELEŠKE	41
PRVA SEDNICA 26. MART 1947.	42
PREDLOG POSLOVNIKA SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA	42
PRVA ZAJEDNIČKA SEDNICA 26. 3. 1947.	42
PREDLOG POSLOVNIKA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ	42
ČETVRTA ZAJEDNIČKA SEDNICA 29. 3. 1947.	43
PREDLOG ZAKONA O BUDŽETU	43
ČETVRTA ZAJEDNIČKA SEDNICA 29. 3. 1947.	56
NASTAVAK PREDLOGA ZAKONA O BUDŽETU	56
TREĆA SEDNICA SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA 31. 3. 1947.	58
PREDLOG ZAKONA O IZDAVANJU I RASTURANJE OMLADINSKE I DEČJE KNJIŽEVNOSTI I ŠTAMPE	58
SEDMA ZAJEDNIČKA SEDNICA 27. 4. 1947.	61
PREDLOG ZAKONA O PETOGODIŠNjem PLANU	61
NASTAVAK: PREDLOG ZAKONA O BUDŽETA	68
ZASEDANJE USTAVOTVORNE SKUPŠTINE 1945/1946	
STENOGRAFSKE BELEŠKE	
DRUGA SEDNICA 1. 12. 1945.	
PREDLOG ZAKONA	
O PRETSEDNIŠTVU USTAVOTVORNE SKUPŠTINE	

Otvaram diskusiju o ovom predlogu i dajem reč dr Dragoljubu Jovanoviću, narodnom poslaniku.

Dr Dragoljub Jovanović (Izborni srez nišavski, NR Srbija): Visoki dome, evo počinjemo da živimo i da radimo u novom periodu našeg nacionalnog života. Počinjemo da živimo u novom istoriskom razdoblju, koje će biti zabeleženo pod naslovom „Jugoslovenska Narodna Federativna Republika“. Prvi posao koji dajemo sebi danas jeste da odredimo domaćina u našoj kući. I mi stvaramo mesto kraljevine – republiku. Mi postavljamo mesto monarha, to znači mesto jednog čoveka koji vlada, - postavljamo jednu zadrugu, postavljamo jedno domaćinstvo. Time stvaramo jedan nov tip države, nov tip republike, za razliku od onih republika, koje imaju na čelu jednog čoveka, predsednika republike, koga bira ceo narod, - kao u Americi, ili koga biraju zajednički gornji i donji dom, - kao u Francuskoj. Mi stvaramo nov tip republike koji nema na svome čelu jednog čoveka, nego jedno telo, jedan kolektiv, jednu zajednicu, jedan savet ljudi koji su izabrani od same Ustavotvorne skupštine u zajedničkoj sednici oba doma.

Takav nov tip republike odgovara našoj državi, koja nije prosto država, nije sastavljena od jednog jedinog naroda, već je složena država, država u kojoj ima više naroda i potrebno je da na čelu naše države ne bude jedan čovek iz jednog naroda, nego da bude jedan kolektiv, jedna zajednica, u kojoj će biti u isto vreme pretstavljeni svi naši narodi. U Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji imaćemo na vrhu kao nosioca savezne državne vlasti predsedništvo, a ne predsednika.

Naše ljude mnogo interesuje, i u toku cele izborne borbe svuda su nam postavljali pitanje: ko će biti predsednik Republike? Kad su čuli naše poklike Titovoj Republici, oni su verovali da će maršal Tito biti predsednik Republike. Međutim, mi smo smatrali za svoju dužnost da ih obavestimo da će naša Republika imati nov karakter, da na njenom čelu neće stajati jedan čovek koji će biti mesto kralja, nego da će biti jedno predsedništvo koje će izražavati istovremeno želje svih naših naroda. Republika već sama po sebi znači mogućnost za naše narode da jedan za drugim dolaze sa svojim predstavnikom na vrh državne uprave.

To je već bila garantija za našu ravnopravnost što nije uvek na čelu države čovek iz jedne porodice; već je velika garantija za ravnopravnost naših naroda što nemamo kralja koji izlazi uvek i za večita vremena iz jedne porodice, gde se od oca na sina prenosi nasleđe; već je velika garantija za ravnopravnost naših naroda to, što može biti nekoliko godina na čelu države čovek iz jednog naroda, a posle nekoliko godina čovek iz drugog naroda. Ali, to je garantija koja sledi, sukcesivna garantija, a sa zakonom koji ćemo izglasati mi pružamo našim narodima simultanu, istovremenu, aktuelnu i stalnu garantiju da u vrhu državne uprave neće nijednog momenta biti zastupljen samo jedan narod, nego da će svakog časa biti pruženo uverenje svima našim narodima da u vrhovnom saveznom telu imaju svi svoje predstavnike, jer će biti predsedništvo a ne predsednik.

Zacelo, to predstavništvo imaće jednog predsednika, ali on će biti okružen sa šest potpredsednika koji dolaze iz šest različitih federalnih jedinica, iz svih šest naših federalnih jedinica. To će biti jedno predsedništvo sa trideset članova, koji će biti razvrstani takođe po federalnim jedinicama, vodeći računa o tome da nijedna jedinica ne bude zapostavljena. Takvo shvatanje o predsedništvu Republike odgovara interesima, odgovara faktičnom stanju koje vlada u Jugoslaviji. Ne možemo mi svu vlast dati jednom čoveku, ne možemo mu dati svu vlast čak ni onda kad bi se on smenjivao svake četiri godine. Mi smo stali na gledište da Ustavotvorna skupština treba da suverenitet naroda poveri jednom kolektivnom telu od 39 članova.

U ime poslanika Srbije ja dolazim da poduprem ovaj zakonski predlog, smatrajući da takvo shvatanje vrhovne države vlasti odgovara duboko demokratskom duhu srpskog naroda

Mi u Srbiji nikad nismo voleli da imamo jednu vlast koja se ovekovečuje. U toku svoje istorije od 1804 godine naovamo, srpski narod je voleo da se pita i o najvećim državnim stvarima. On je voleo da diskutuje; on je voleo da bira; voleo je da menja. I danas, kad izlazimo pred Ustavotvornu skupštinu da tražimo da ovaj zakon bude izglasan, mi narodni poslanici Srbije samo tumačimo prisna, intimna osećanja naroda u Srbiji, koji je tokom cele svoje istorije uvek pokazivao: da ne želi da se nikome bezuslovno preda; da ne želi nikoga koji će biti jedina glava, koji se neće smenjivati; da ne želi nikome da dâ neograničenu vlast. Ovaj nov tip republike potpuno odgovara narodu Srbije, i ja vas molim, u ime narodnih poslanika Srbije, da ovaj predlog prihvatite. (Aplauz).

TREĆA SEDNICA 2. 12. 1945.

PREDLOG ZAKONA

O POSLOVANJU

Pretsedavajući: Da li se još ko od narodnih poslanika javlja za reč da uzme učešća u diskusiji po ovom predlogu? (Dr Dragoljub Jovanović: Molim za reč). Ima reč narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović: Ima nekoliko detalja koje treba tačno utvrditi. Sekretar Ustavotvorne skupštine pročitao je u čl. 3 da se Predsedništvo Ustavotvorne skupštine sastoji od predsednika, šest potpredsednika, dva sekretara i najviše trideset članova. Juče smo mi, međutim, izabrali samo jednog sekretara. Treba, znači, da se utvrdi da se bira samo jedan sekretar.

U čl. 4, u poslednjoj rečenici, stoji da Ukaz i o naimenovanju vlade podnosi Predsedništvo Ustavotvorne skupštine, kako to stoji u mome tekstu. Međutim, treba da stoji da Ukaz o naimenovanju vlade donosi Predsedništvo Ustavotvorne skupštine. Razlika je da li se jedan predlog podnosi ili donosi. Ustvari Predsedništvo Ustavotvorne skupštine donosi.

U čl. 15 govori se o zaključivanju sednice i kaže se „Ako je dnevni red iscrpen, predsedavajući može zaključiti sednicu samo sa pristankom Ustavotvorne skupštine.“ Tu je sporno da li treba da stoji „Ako je dnevni red iscrpen,“ ili treba da stoji „Ako dnevni red nije iscrpen,“. Ja mislim da je pravilnije ono što piše u mome tekstu: „Ako dnevni red nije iscrpen, predsedavajući može zaključiti sednicu samo sa pristankom Ustavotvorne skupštine“. Inače, ako je dnevni red iscrpen, mislim da predsedavajući može zaključiti sednicu normalno, bez naročitog pristanka Skupštine. Prema tome, treba da stoji „Ako dnevni red nije iscrpen,...“ Sekretar je, međutim, pročitao „Ako je dnevni red iscrpen,...“

Ja podupirem predlog prote Smiljanića da se glasanje dizanjem ruke uredi na taj način što će se najpre glasati za predlog, a zatim protiv predloga, a ne da ruku dižu samo oni koji glasaju protiv predloga. (Glas: O tome je govorio Vladimir Nadzor).

Ne, ne, prota Smiljanić je to predložio.

U čl. 16 govori se o načinu glasanja. Tamo se kaže: „Pretsednik poziva da dignu ruku svi oni koji glasaju protiv predloga.“ Međutim, prota Smiljanić predlaže, i ja se s tim slažem, da ta rečenica glasi: „Pretsednik poziva da dignu ruku najpre svi oni koji glasaju za predlog, a zatim oni narodni poslanici koji glasaju protiv predloga. Na taj način bilo bi glasanje i za i protiv, a ne samo glasanje protiv sa dizanjem ruku.

U čl. 21 ima jedna nepotpunost. Tamo se kaže da će se kazniti oduzimanjem reči poslanik koji bi u svome govoru – ne kaže se čime – povredio red. Verovatno da bi to bilo njegovim držanjem. Zato bi i trebalo reći „koji bi u svom govoru svojim držanjem povredio red“. Tu treba da se vidi o čemu se radi.

U čl. 22 govori se o tome da se nikakva oružana sila ne može postaviti u dvorani. Međutim, ja mislim da bi i u ovom poslovniku, kao što je i u poslovnicima svih parlamenata, trebalo staviti da niko ne može ući u Ustavotvornu skupštinu pod oružjem, a da se bez odobrenja ne može postaviti nikakva oružana sila.

Najzad, ima jedna protivrečnost u zaključnim odredbama. Tekst koji ja imama, sadrži naziv „Zakon o poslovanju“. Međutim, u čl. 25 govori se da se poslovnik može menjati rezolucijom. Mislim stoga da to nije logično, jer ako je poslovnik zakon, onda se mora menjati na način koji se zakoni menjaju, a ne rezolucijom.

DESETA SEDNICA 28. 1. 1946.

PREDLOG ZAKONA

POJEDINOSTI NACRTA USTAVA FNRJ

Molim zamenika Ministra za Konstituantu da se povodom amandmana izjasni.

Zamenik Ministra za Konstituantu Milovan Đilas:

Ovaj deo amandmana se već nalazi kod vas, a ovaj drugi deo dobićete sada.

Ove amandmane iznio sam pred članove Ustavotvornog odbora, a ne pred Ustavotvorni odbor kao tijelo. Oni su usvojeni od svih članova Ustavotvornog odbora. Smatrao sam za potrebno da ih obavijestim o ovim amandmanima, prije nego što ih iznesem pred Skupštinu, da amandmane iznesem pred članove Ustavotvornog odbora, zato što se u Ustavotvornom odboru nalaze sve političke grupe i što je i sam Ustavotvorni odbor radio na Ustavu.

Što se tiče člana 4, u petoj rečenici, poslije riječi „petokratki oblik“, treba izostaviti zapeću i riječi „crvena je“, a poslije riječi „oivičena“ umetnuti riječ „je“. Ova se promjena predlaže, jer je boja zvijezde već određena u prvoj rečenici ovog člana (Dr Dragoljub Jovanović: Postoji i amandman kod člana 3). Što se tiče amandmana poslanika Kapetanovića kod člana 3, mi ne možemo unijeti odredbu da klasje treba da se obavije državnom trobojkom. Ja to nijesam mogao da usvojim iz razloga što to znači suviše detaljisanje. Na svima pečatima, koji bismo mi izrađivali za državna nadležstva, apsolutno je nemoguće unijeti državne trobojke.

Uostalom, ovdje uopšte nije u pitanju detaljan opis grba, kakav treba da je državni grb, nego se unosi onoliko koliko je potrebno u Ustav unijeti o grbu. Ovoliko koliko je u Ustav unijeto, dovoljno je, bez daljeg detaljisanja, kao što je državna zastava, trobojka itd.

U jednom naknadnom zakonu o državnom grubu moglo bi se ovo predvidjeti, ali u Ustavu to nije potrebno.

PRVO REDOVNO ZASEĐANJE SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA 1946

STENOGRAFSKE BELEŠKE

DEVETA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA 16. 7. 1946.

PREDLOG ZAKONA O ZADRUGAMA

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović

Dr Dragoljub Jovanović (Izborni srez nišavski, NR Srbija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama se nalazi vrlo važan privredni zakon, koji će, ako ga izglasamo, značiti prelom u jednoj od

najvažnijih narodnih organizacija u našoj istoriji. Zadrugarstvo je bilo kod svih naših naroda najveći ponos na privrednom i kulturnom polju. Kod Srba – Svetozar Marković, kod Slovenaca – braća Vošnjak i Janez-Evangelist Krek; kod Hrvata – dr Antun Radić, Stjepan Radić i Đura Basariček, koji je ostavio veliki trag naročito u jednom obliku zadrugarstva, u zadrugarstvu za kolonizovanje; kod Bugara – Aleksandar Stambolski; kod Srba, iz Srbije naročito, tvorac zemljoradničkog zadrugarstva – Mihailo Avramović; – sva ta velika imena vezana su za ovaj narodni pokret. Narodne mase prihvatile su njihovu inicijativu. I evo već pedeset godina, i preko pedeset godina kako se u našoj zemlji praktikuje jedna narodna, istinska narodna ustanova, koja je pretrpela sve bure i izdržavala sve režime, koju nikakva diktatura, ni režim kneza Mihaila, u doba Svetozara Markovića, ni vladavina kralja Milana, ni čudo i pokori jednog i drugog kralja Aleksandra, – ni jedan režim nije uspeo da pokoleba i da uništi tu plemenitu biljku, koja je na našem tlu porasla.

Mi beležimo u istoriji našeg zadrugarstva najveća postignuća: kreditne zadruge u Sloveniji, električne zadruge takođe u Sloveniji, kao originalnost, kreditne, potrošačke i nabavljačke zadruge u Srbiji; stočarske zadruge u Vojvodini; i jedna naročita vrsta koja nas je odlikovala u čitavom svetu, vrsta zadruge koje nigde nema osim kod nas, to su zdravstvene zadruge, koje je osnovao Srbin iz Vojvodine dr Gavriilo Kojić. Kad stranci dođu u našu zemlju, i kad hoćemo da se pohvalimo onim što najlepše imamo, vodimo ih u vinogradarske zadruge u Banji i Smederevu, a posle toga u Jovac, u Vlasotince, u Negotin i u druga mesta gde su stvorene te zadruge za preradu grožđa u vino i u druge plemenite produkte. Mi smo pokazali na mnogim poljoprivrednim izložbama, i u zemlji i u inostranstvu, da smo putem zadrugarstva stvorili nešto veliko.

Ono što čini najveću vrednost zadrugarstva to je vitalnost, koju je pokazalo ne samo u našoj zemlji nego u čitavom svetu. Bila su dva svetska rata, i mi još ne znamo tačno kakve je tragove na zadrugarstvu ostavio drugi svetski rat, ali znamo šta je bilo posle onih strašnih događaja od 1914–1918 godine. I u Nemačkoj, gde se rodilo kreditno zadrugarstvo, i u svima drugim zemljama, primetilo se da je zadrugarstvo izdržalo sve oluje i da je preživelo veliku svetsku katastrofu. Šarl Žid, najveći propovednik i prorok zadrugarstva, profesor politike ekonomije u Francuskoj, išao je u Sovjetsku Uniju, išao je da vidi kakvo je veliko delo tamo učinjeno. Našao je dve stvari koje su mu obradovale staračko srce, obradovale srce čoveka koji voli zadrugarstvo i koji voli društveni progres. On je tamo našao nešto što ga je iznenadilo: da komunisti, protivnici privatne svojine, stvaraju veliki broj novih, nekoliko miliona, nekoliko desetina miliona, moglo bi se reći, novih seljačkih posjednika. I drugo je primetio da je revolucija prevrnula tumbe sve carske ustanove, sve ono što je bilo pod carizmom, ali je ostavila netaknuto zadrugarstvo. Ostavila ga je zbog toga što je ono bilo sposobno da u novim događajima, u novim prilikama takođe bude korisno za opštu stvar. Zadrugarstvo je naročito mnogo koristilo Sovjetima u doba gladi, u doba kad je trebalo deliti hranu, koja je dolazila iz drugih zemalja kao pomoć sovjetskom narodu, u teškim godinama suše i gladi.

Zadrugarstvo je, dakle, izdržalo i one oluje za koje se mislilo da moraju sve da sruše. U našoj zemlji, zadrugarstvo je preživelo sve režime. Njegova glava, njegova centrala, dugo je bila zdrava, sve dok je bila u rukama narodnih i pravih zadrugarskih ljudi. Međutim, kasnije se glava razbole. Režimi su hteli da akaparišu zadrugarstvo, oni su hteli da uzmu u svoje ruke Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga i druge saveze u našoj zemlji, korumpiraju zadrugarstvo, da u njega unesu politiku i da uzmu u svoje ruke

tu veliku narodnu ustanovu. Ja ću reći, bez straha da me istorija demantuje, da jedina zdrava stvar, – u svakom slučaju najzdravija koju je imala stara Jugoslavija, – bilo je njeno zadrugarstvo, naročito zemljoradničko zadrugarstvo. Glava je bila zdrava u zadrugarstvu sve dotle, dokle se režimi za zadrugarstvo nisu interesovali. Pojedini nenarodni režimi hteli su da koketiraju sa zadrugarstvom. 1989 godine donet je prvi zakon, pod jednim nepopularnim, diktatorskim režimom u Srbiji. Kasnije, režimi su počeli da se zanimaju sa zadružnim organizacijama i da bacaju oko na njih. Naročito kralj Aleksandar hteo je da se popularizuje pomoću zadrugarstva i sam se upisao u Venčačku vinogradarsku zadrugu u selu Banji, nazivao se kraljem-zadragarem, imao je tamo svoje bačve, itd. Međutim, diktatura od 6 januara htela je definitivno da uzme celo srpsko zadrugarstvo u svoje ruke. Voćstvo tadašnjeg Glavnog saveza u znatnoj meri u tome je pomoglo. Milan Stojadinović uzeo je Voju Đorđevića u vladu i hteo je da se pokaže kao prijatelj sela i grada, a naročito zadrugara, kad je 1937 godine doneo Zakon o privrednim zadrugama.

Međutim, svi pokušaji, da se zadrugarstvo baci na leđa, da se ta stonoga okrene sa nogama u zrak, nisu uspeli. Ako je glava bila katkad zdrava a češće bolesna, osnovne ćelije bile su skoro uvek zdrave. Zato ja sa žaljenjem konstatujem da ovaj današnji zakon nije uvažio one pouke koje smo morali steći iz prošlosti i da nije u dovoljnoj meri izrazio poverenje toj velikoj narodnoj ustanovi.

Naročito imam da primetim da je zakon koji je pred nama u izvesnoj nesaglasnosti sa samim Ustavom. Po našem Ustavu, predviđena su tri sektora: predviđen je državni sektor, zadružni i privatni sektor. Ovoga puta neću da govorim o privatnom sektoru, ali moram da kažem da je zadružni sektor paralelan sa državnim sektorom, da on njemu ne podleži, da on ne stoji ispod njega, već da je njegov parnjak. Naš privredni plan nose dva privredna sektora državni i zadružni, a ne samo državni. Prema tome u ovome zakonu trebalo je govoriti više o tom drugom privrednom sektoru, o zadružnom sektoru. Međutim, o njemu se uopšte ne govori.

Druga moja primedba jeste, da mi ovde imamo ustvari dva zakona u jednom. Imamo jedan zakon o zadrugama uopšte, a uključen je u njega i jedan zakon o seljačkim radnim zadrugama. Ja mislim da je to bilo pogrešno. Nama je potreban jedan opšti, osnovni zakon o zadrugarstvu, a isto tako potreban nam je i jedan zakon o seljačkim radnim zadrugama. Samo ja nalazim da je bilo još rano da se donosi zakon o seljačkim radnim zadrugama, dok se ne izvrši više studija, dok se ne ispita narodno raspoloženje u vezi s tom ustanovom, koju neprijatelji novog poretka nazivaju kolhozom i koja liči na nešto što naši ljudi neće.

Isto tako, trebalo je sprovesti veliku propagandu, trebalo je ljude upoznati sa tehnikom tih zadruga, trebalo je pažljivo proučiti bugarske radne zadruge. Najzad, kad već postoji izvestan broj tih zadruga, trebalo je da se pričuška da one na praksi pokažu rezultate, pre nego što se donese o njima zakon. Ali ako se zakon već donosi valja skrenuti pažnju da se sa primenom toga zakona ne žuri, jer to je velika stvar. Ne treba na tome velikom eksperimentu koji se zove zajednička obrada zemlje pretrpeti neuspeh i obeshrabriti ljude za nekoliko godina.

U našem zakonu, predviđen je za seljačko radno zadrugarstvo naročiti statut. Ja sam svestan toga da ne mogu biti te zadruge stavljene na istu nogu sa drugim zadrugama koje su prolaznog karaktera i ne vezuju ljude kao što to čine seljačke zadruge. Niti ulaženje u zadruge niti isključenje iz njih ne može biti na isti način i u zakonu je to predviđeno. Ali tu moram primetiti da se u obične zadruge primaju ljudi

ženskog i muškog pola od 18 godina, dok u seljačke zadruge ulaze svi članovi seljačkih gazdinstava, a pravo odlučivanja imaju ne samo koji imaju preko 18 godina nego svi koji su stariji od 16 godina. Mislim da je to pogrešno i apelujem na Ministra industrije da donese jedan amandman i da u pogledu rešavanja izjednači seoske zadruge sa običnim zadrugama.

Zabrinjava zadrugare u čijim se rukama zadruge nalaze po novom zakonu. Ja nalazim da je zadrugarstvo ovakvim zakonom izgubilo svoju autonomiju i to ne samo u vrhovima nego i u ćelijama. Pravila odobrava izvršni odbor okružnog narodnog odbora, a registruje zadrugu sreski izvršni odbor. Ja nalazim da je time oduzeta mogućnost zadružnim savezima da oni primaju u članstvo pojedine zadruge, da oni ocenjuju koja je zadruga ispravna a koja nije, da oni kontrolišu preko svojih organa, a ne upravna vlast. Na taj način, vlast je suviše angažovana u odobravanju pravila i registrovanju zadruga. Nadzor državnih organa nad zadrugama i suviše je preteran i stavlja zadruge u veliku zavisnost od trenutnog političkog stanja u pojedinim okruzima. Najzad, državni nadzor i suviše je strog. Ja znam da u privrednom planu mora biti veliki državni nadzor, ja znam da se zadrugarstvo mora uključiti u privredni plan, ali nalazim da je trebalo ostaviti više maha, više slobode, više inicijative zadružnim savezima da oni vrše taj nadzor, a ne da se sve daje u ruke državnim organima.

Što se tiče plana rada, jasno je da svoj plan zadruge moraju da usklade sa opštim privrednim planom. Ali mislim da u zakonu to nije jasno rečeno, nego je samo rečeno da ministarstvo kontroliše plan rada zadruga. To je suviše široko, i može biti velikih zloupotreba.

Najslabije mesto u ovom zakonu jeste ono gde se govori o zadružnim savezima. Po pravilu, predviđeni su samo sreski zadružni savezi. Ja mislim da je to najteži udarac koji je zadat našem zadrugarstvu. U daljim članovima zakona rečeno je da se mogu stvarati i pokrajinski i zemaljski savezi, pa je predviđeno da može biti i saveza sa poslovnim teritorijama koje zahvataju jednu, dve ili tri republike. Ali što mene brine to je tendencija ovoga zakona da ograniči zadruge na teritoriju samo jednoga sreza, – Sreski savez, to je normala. Ja bih molio da nam Ministar objasni zašto se ukidaju okružni savezi kao poslovni i zašto se sve baca na sreske saveze. U ovom momentu radi se na tome da se i sreske zadruge ukinu i da se stvore državni sreski magacini. Ta praksa izazvala je veliko nezadovoljstvo među našim zadrugarima i oni mole da se u zakonu pruži garancija da će postojati i zadružne organizacije veće od sreskih. Naši zadrugari traže da se ostave i okružni, pokrajinski i zemaljski poslovni savezi. Predviđeno je za velike gradove da se stvore glavne zadruge ali samo za velike gradove i industrijske basene. Međutim, nije predviđeno da se one stvore i za okruge.

Iz celoga teksta zakona izgleda, a to smo osetili i u debati o Ustavu, da se išlo na to da se ukine zadrugarstvo kao društvena pojava. Mi smo u prvom nacrtu Ustava imali predviđeno „narodno zadrugarstvo“, pa je došao drugi nacrt u kome je rečeno „zadruge“, i najzad u tekstu izglasanog Ustava rečeno je da će država potpomagati zadružne organizacije. Ta diskusija nije bila slučajna. Zadrugarstvo se ne želi kao nešto posebno, što će imati svoju fizionomiju. Hoće se zadruge, ali se neće zadrugarstvo. Ja to ne mogu da razumem. Ne može se to objašnjavati opštim privrednim planom, jer naš privredni plan priznaje ne samo državni i zadružni sektor, on priznaje i privatni sektor. Prema tome, ne može zadrugarstvo kao nosilac zadružnog sektora da bude smetnja za sprovođenje privrednog plana u kome smo svi saglasni. Jer ako mi hoćemo da sprovedemo ono što je propisano Ustavom, a to je planska

privreda, mi moramo ići jednim određenim putem. Zadrugarstvo ili se želi ili se ne želi. Ako se želi, ono mora postojati kao parnjak, a ne kao sluga državnog sektora. Saradnik to je najlepša reč u našem jeziku, to je reč koja čini suštinu zadrugarstva – kooperacija. Zadrugarstvo ako izgubi samostalnost – a ono će je izgubiti ako ostanu odredbe u ovome zakonu, – ono više neće postojati.

Zadruga nisu čisto poslovne ustanove kao što su sindikati radnika i nameštenika, nisu samo šalteri za uplaćivanje članskog uloga, to je jedna ekonomska ustanova, ali zadruga je u isto vreme i škola. Ona je i neka vrsta moderne crkve. Zadrugarstvo je ono što je u staro doba bila crkva, što je u 19 veku – naročito pri kraju 19 veka – bila naša narodna opština. Danas, najbolji ljudi u našim selima ne okupljaju se više da razgovaraju o javnim poslovima u crkvenim portama, ne okupljaju se više kao što su to ranije činili u opštini, zato što su izgubili veru i u crkvu i u opštinu. Naši ljudi danas se skupljaju u zadrugama. Zadruga je njihovo svetlište, ako neće jučerašnju crkvu. To je mesto gde se oni dogovaraju o zadružnim, pa i političkim poslovima.

Ja neću govoriti o praksi koja danas vlada na terenu i šta se danas sve čini sa zadrugama. Voleo bih da dođu pravi zadrugari da kažu kako mnogi ljudi na terenu neprijateljske gestove prave, kako hoće da guše zadruga, kako hoće da ih uzmu u nezadružne ruke, kako moraju zadrugari da se gušaju, da se bore sa neukima, često puta sa rđavim ljudima najčešće sa nezadrugarima.

Naročito se olako shvataju seljačke radne zadruga. One se osnivaju olako, a negde se i nameću. To nije potrebno da se čini. Seljačke radne zadruga su tako zdrava i dobra stvar, naročito u krajevima gde treba da se sprovede kolonizacija, da mi možemo ostaviti ljude da sami nađu formulu – bolje nego mi ovde – kako možemo u našim prilikama zajednički da obrađujemo zemlju.

Ta praksa, koja nije redovna, ali koja je vrlo česta, pokazuje izvesno nepoverenje koje današnja vlast ima prema zadrugarstvu. Ja mislim da je to nepoverenje neopravdano, naročito je neopravdano bojati se od toga da zadrugarstvo bude jedna zgrada, da zadrugarstvo bude jedna piramida, da zadrugarstvo bude – kako bih se ja izrazio – jedna preookeanska lađa, onako kao što su to naši jedinstveni radnički sindikati. Dobro je što je stvorena veličanstvena zgrada sindikata. Zašto se ruši veličanstvena zgrada zadrugarstva? Zašto se ne pomogne da se ona takođe stvori? Ako radnička klasa hoće da ima – i treba da ima – svoje jedinstvene, moćne i na celom terenu države raširene ustanove, zašto da seljaci takođe nemaju svoju zajedničku ustanovu? Zašto da zadrugarstvo bude gušeno, zašto da bude razbijeno u male barke od kojih se nikada ne može napraviti velika lađa? (Glasovi: Vidi se šta hoćete.)

Postoji strahovanje da se u zadrugama ne gaji kapitalizam. Zadrugari nisu kapitalisti. Najradniji ljudi, najnapredniji ljudi – privredno i politički najnapredniji – okupljaju se u zadruga. U Sloveniji jedino bio je jak uticaj sveštenika, uticaj često puta rđav, možda ne uvek rđav. Mi treba da učinimo da zadruga dođu i tamo u prave, levičarske i antifašističke ruke... (U sali graja i protest) treba da učinimo da zadruga dođu u ruke ljudi koji su u Oslobojilnoj fronti. U Srbiji ne treba u tome pravcu praviti nikakve napore, jer su zadruga bile u dobrim rukama čak i u staroj Jugoslaviji... (U dvorani nastaje graja, čuju se protesti i smeh). Ja sam rekao na terenu. Nisam rekao u vrhovima; nisam rekao u centralim, već u onim osnovnim organizacijama koje čine pravu snagu zadrugarstva.

Isto tako postoji strah da se u zadrugarstvu ne krije reakcija. Suviše se lako baca u vazduh ta reč – reakcija. Reč je teška, ona je teža od reči fašizam. Fašizam – to je lažni socijalizam: fašizam – to je lažni nacionalizam; fašizam – to je lažni narodni pokret. Ali fašizam čini makar jedan napor: da se udvara masama, da ih laže, da ih vara. Reakcija je, međutim, golo nasilje. Fašizam je jedan napor, a reakcija je nasilje bez organizacionog napora... (U dvorani smeh). Reakcija u današnjem smislu znači povratak na staro. Međutim, zadrugarstvo ne može biti za povratak na staro, jer je zadrugarstvo, naročito kod srpskog naroda, bilo oličenje onoga najboljeg što nova Jugoslavija stvara. Zadrugarstvo je bilo jugoslovensko od prvog dana, ono je imalo prvo pored Komunističke partije – ja sam to naglasio i u Ustavotvornom odboru – nacionalni karakter. Zatim, zadrugarstvo je bilo od početka federativno. Zadrugarstvo je bilo i u suštini jeste republikansko. Ono je, znači, sadržavalo one tri stvari koje su danas osnovne: jugoslovensko, federacija i republika. Te tri stvari, koje su ostvarene Ustavom, bile su dakle u zametku u našem zadrugarstvu.

Danas je 16 juli. Taj dan biće dan žalosti za naše zadrugarstvo, ako se ovaj zakon izglasa. (U dvorani veselost i smeh).

Pretsednik: Opominjem govornika da ima još dva minuta vremena da govori. (Moša Pijade: Ja predlažem da mu se produži vreme, neka govori neograničeno. – Glasovi: Neka sve iskaže...).

Dragoljub Jovanović: Seljaci u ovim julskim danima skupljaju hleb za sve nas. Oni su ošamućeni velikim radom. Oni su opijeni plodonosnom žegom. Oni su srećni, jer je došao čas da jedanput u godini prime platu. To su ovi dani kada platu primaju. Oni nemaju vremena ni da čitaju novine, ni da slušaju radio, niti da vode računa šta mi radimo. U toliko je veća naša dužnost i odgovornost: kakav ćemo zakon o zadrugama doneti kada seljaci nemaju vremena da naš rad kontrolišu... (U dvorani se čuju gromki protesti i negodovanje). U istoriji sveta vidimo da su protivnici radnog naroda, naročito seljaka, birali junske i julske dane, dane žetve, da svršavaju izvesne poslove na brzinu, da svršavaju izvesne poslove koji neće biti dobro primljeni od seljaka... (U dvorani graja, otvoreno negodovanje i protest). Mi ne treba na brzinu, bez detaljne diskusije, – kao što se pokazala težnja da se učini, – da donesemo jedan tako važan zakon, koji će značiti prelom u našem narodnom životu. Mi ne treba da udarimo seljacima nož u leđa u doba kada skupljaju hranu za sve nas. U svakom slučaju, ja to neću uraditi. Zato ću, – prvi put otkad zasedavam u ovom domu, – glasati u načelu protiv ovog zakona.

Pretsednik: Završena je lista govornika i prema tome zaključena debata u načelu o Osnovnom zakonu o zadrugama. (Dr Dragoljub Jovanović: Molim za reč radi ličnog objašnjenja).

Izvolite uzeti reč samo tako ako hoćete da govorite radi ličnog objašnjenja.

Dr. Dragoljub Jovanović: Prvo, nisam ni jednom reči branio zadrugarstvo u staroj Jugoslaviji kao celinu. Ja sam se odmah izjasnio da pravim razliku između zadrugara i zadruga na terenu, zadružnih ćelija i vrhovnih zadružnih organizacija, naročito vodećih ljudi u vrhovima. Ja sam se interesovao zadrugarstvom od 1924 godine neprestano. Ušao sam u Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga kao počasni član 1927 god.; izbačen sam od Voje Đorđevića stvarno već 1928. Izbacivan sam fizički sa mnogih kongresa i zadružnih skupština zato što sam kritikovao način kako je zadrugarstvo vođeno.

Drugo, dobio sam prvi tekst zakona o zadrugama, o kome govori Života Đermanović, u februaru mesecu, kada je pred Saveznu vladu taj tekst iznesen. Tada sam već konstatovao tendencije koje preovlađuju u tome projektu, naglasio sam izvesne kritičke primedbe koje se mogu učiniti, ali koje se ne moraju učiniti ako se stane na gledište na kome danas stoji Narodni front rukovođen od Komunističke partije. Ukazao sam zatim na izvesne detaljne zamerke koje se mogu učiniti i u okviru tih shvatanja. Pošto sam znao da profesor Kirilo Savić stoji na gledištu da je ovakav Front dobar, ja sam izneo samo detaljne primedbe. Prema tome, kritiku sam učinio i konstatovao još onda, ali sam od profesora Kirila Savića tražio da podnese izmene koje su u skladu sa njegovim shvatanjem.

Svoje shvatanje izneo sam u govoru u Ustavotvornom odboru, kad sam dao kritiku o mestu zadrugarstva u Ustavu i o zadružnom sektoru, 11. decembra prošle godine.

Treće. Da li ja branim interese sitnog i srednjeg seljaka, ili se zauzimam za špekulante, kapitaliste i za one koji su iskorišćavali zadrugarstvo, – to ostavljam oceni javnosti, kad je reč o celokupnom mome životu, a ostavljam istoriji da ceni moj rad u budućnosti. (Prigovori).

Nastavak o zakonu o zadrugama

Pretsednik: Ko želi da uzme učešća u načelnoj diskusiji o ovome zakonskom predlogu, neka se javi za reč.

Ima reč Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović: Drugovi i drugarice narodni poslanici, žao mi je što se o ovom važnom zakonu govori tako kasno i pred tako malim brojem prisutnih poslanika. Važnost je ovog zakona zbog toga što on reguliše jednu materiju od najvećeg značaja. Mi smo ukinuli monarhiju, mi smo proglasili Republiku, ali nismo stavili na čelo države, kao u drugim zapadnim zemljama, jednog čoveka za predsednika republike, nego smo na čelo naše Republike stavili jedan kolektiv, jedno zbornu telo. Ja sam imao prilike u diskusiji povodom Zakona o Prezidijumu (nije se onda još tako zvao) da baš tumačim gledište narodnih poslanika iz Srbije. Ja sam pozdravio taj način da se organizuje Predsedništvo Republike, zbog toga što sam smatrao da je naša zemlja složena, komplikovana, sa više narodnosti. Ona će bolje biti predstavljena u jednom vrhovnom telu koje zamenjuje monarha, kralja, ako se istovremeno i permanentno u njemu nalaze predstavljeni svi naši narodi, a ne samo ako s vremena na vreme, svake četvrti ili pete godine, dođe na čelo reublike čovek iz jednog od naših naroda. Ja sam pozdravio taj kolektiv, Prezidijum, zbog toga što sam hteo da pokažem da naša nova Republika neće da ide za jednim čovekom, pa bio to monarh ili predsednik republike, nego hoće da nju predstavlja jedna zajednica koja stalno predstavlja volju svih naših naroda.

Predlog zakona koji se nalazi pred nama samo proklamuje propise našeg Ustava, samo ih klasira, i pošto sam glasao za Ustav, morao bih glasati i za ovaj projekat zakona, ako on ništa novo ne sadrži. Međutim, ja sam smatrao da je, kad se donosi Zakon o Prezidijumu Narodne skupštine, trebalo da se učine izvesna razgraničenja između užeg i šireg Prezidijuma. Neću moći da glasam za ovaj projekat zato

što to razgraničenje nije učinjeno kako ga je trebalo učiniti. Prezidijum Narodne skupštine je tako važno telo da je trebalo sa više pažnje i sa više detaljisanja razlikovati važne poslove od nevažnih i odrediti kompetencije šireg i užeg Prezidijuma.

Utoliko je imperativnija moja dužnost da govorim o tome što sam i sam član Prezidijuma. Na žalost, naš Prezidijum od dana svoga imenovanja nije se sastao ni jedanput. Da bih bio tačniji moram da kažem da se sastao u nepotpunom sastavu dva puta. Prvi put, kada je u februaru trebalo da se zakune nova Vlada maršala Tita. Izvestan broj nas koji smo se zatekli ovde otišao je u drugu salu i tamo prisustvovao tom svečanom činu. Drugi put, čini mi se u istom zasedanju, sastao se Prezidijum, opet u nepotpunom sastavu i bez naročitog sazivanja, onda kada je trebalo odrediti novog javnog tužioca za Jugoslaviju. Mi smo tome pristupili bez naročitog i prethodnog obaveštenja, iako smo toga puta birali jednog od najviših funkcionera naše Republike. Tog puta nisam ništa kazao zato što sam verovao drugovima koji su referisali, a i danas se ne kajem, zato što smatram da je novi vrhovni tužilac Jugoslavije potpuno na svom mestu.

Međutim, moram da zamerim što se naš Prezidijum još nikada nije sastao. Publika koja čita novine i obični građani, kao i poslanici, verovatno imaju drugu ideju o Prezidijumu, kad čitaju da je on doneo važne odluke, da je podelio odlikovanja, da je u inostranstvo poslao razne misije, da je maršalu Titu dao ovlašćenje da zaključi Ugovor sa bratskom Poljskom i bratskom Čehoslovačkom, i obavio mnoge druge poslove koji su isticali iz nadležnosti toga velikog i najvišeg organa naše vlasti.

Oni svakako misle da to radi Prezidijum u svom punom sastavu. Međutim, to Prezidijum ne radi. Ima jedan zadatak, koji je prošlo Pretsedništvo Skupštine radilo u punom sastavu, a to je bilo kada se rešavalo o pomilovanju smrtnih kazni. Mi smo tada doneli odluku da više to ne vrši Prezidijum u punom sastavu, nego da se taj posao poveri užem Prezidijumu. Kada je u Ustavotvornoj skupštini pravljene novi Ustav, ja sam molio druga Pretsednika Ustavotvornog odbora da se izvrši razgraničenje kompetencija, kako bi se znalo šta će raditi uži, a šta širi Prezidijum. Moša Pijade je tada rekao da je nezgodno da ulazimo u te detalje i da pravimo neke razlike. Ja sam to objašnjenje primio, misleći da će Prezidijum, koji je na tako visokom mestu i uživa poverenje naroda, vršiti neke funkcije i nešto raditi. Zato sam očekivao svakog dana da se sastane Prezidijum, ako ništa drugo da sasluša Vladu.

Međutim tu se desilo nešto što nije sasvim u redu. U Prezidijumu se nalazi vrlo veliki broj ministara i tu su svi pretседnici vlada narodnih republika. U diskusiji koja je vođena u Ustavotvornom odboru, ja sam skrenuo pažnju na tu stvar i rekao da je nezgodno da ministri odgovaraju samima sebi, jer po Ustavu Vlada odgovara Prezidijumu. Veliki broj ministara, možda 14 ili 15 su i članovi Prezidijuma. Meni se činilo – a čini mi se i sada – da je to nezgodno. Skrećem ponovo pažnju na ovu činjenicu. Treba da ostanemo verni Ustavu u kome smo kazali da Vlada odgovara Prezidijumu za svoj rad, što je i u ovom projektu zakona predviđeno.

Vrlo je teško zamisliti kako će Vlada da odgovara Prezidijumu kada se skoro svi njeni članovi nalaze i samom Prezidijumu. Ja mislim da nedostatak u ovom pogledu ne leži u Ustavu, ne leži u ovom zakonu, nego leži u našoj praksi, i u tom pogledu činim sugestiju Narodnoj skupštini da tu stvar što pre izmeni. Mi smo doneli odluku da se iz Zakonodavnog odbora isključe ministri, zato što smo smatrali da je dobro da ministri dolaze kao odgovorna lica i kao kompetentni rukovodioci, ali da ne budu u samom

Odboru. Koliko je meni poznato, ovo je do kraja sprovedeno. Nešto slično bi se možda – kažem možda, to je moja sugestija – moglo učiniti i u samom Prezidijumu, što bi doprinelo njegovoj velikoj ulozi i poverenju koje narodne mase u njega imaju.

Ovde je napravljeno izvesno razgraničenje – ne sasvim jasno – između funkcija koje su dodeljene užem i funkcija koje su dodeljene širem Prezidijumu. Ja smatram da je to rađeno dosta neprecizno, da ne kažem površno. Žalim što ova stvar nije imala širi publicitet, što je zakon rađen na brzinu, što je predložen od svega dva člana Prezidijuma, a da se nije vodila diskusija u okviru Narodnog fronta, u okviru našeg zajedničkog poslaničkog kluba. Tako važnu stvar trebalo je više pretresati. Pošto nalazim da ovaj zakon nije onakav kakav je trebalo da bude, ja ću morati da glasam protiv njega.

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Moša Pijade.

Moša Pijade (Izborni srez Beograd I, NR Srbija):

Kao predlagač ovog zakonskog predloga, nisam smatrao da treba naročito da govorim. Zakonski predlog je sasvim jednostavan, prost, gotovo prepis ustavnih odredaba, koje su samo malo sređene, dopunjene u najbitnijim i najnužnijem, tek toliko da Prezidijum može da radi na bazi ne samo odredaba rasturenih po Ustavu, nego na bazi jednog zakona i da na bazi tog zakona može da izradi pravilnik o svome unutrašnjem ustrojstvu i radu. Taj pravilnik će detaljnije da odredi poslovanje Prezidijuma, da izvrši razgraničenje između Prezidijuma i njegovog Predsedništva.

Međutim, nije tačno da u ovom zakonskom predlogu nije vrlo precizno i jasno rečeno šta spada isključivo u kompetenciju pune sednice Prezidijuma, a šta sednica Prezidijuma može da prenese na užu Prezidijum, odnosno na Predsedništvo Prezidijuma. To je sve vrlo jasno i oštro razgraničeno.

Prema tome, o ovome nema šta više da se govori. O tome da se Prezidijum u svome punom sastavu nije sastajao od zasedanja na kome je bio izabran, nema šta mnogo da se kaže. Pogledajte samo poslove koji spadaju u isključivu kompetenciju pune sednice Prezidijuma i zapitajte se je li takvih poslova za sve to vreme bilo; videćete da ih uopšte nije bilo. Poslovi koji su vršeni za ovo nekoliko meseci otkako se plenum nije sastao pripadaju užem Prezidijumu, i zato je užu Prezidijum te poslove radio i o njima rešavao. (Dr. Dragoljub Jovanović: Po čijoj odluci pripadaju užem Prezidijumu?) G. Jovanović treba da zna da mi imamo i svoje ustavne tradicije još iz Bihaća, iz Jajca itd., i da mi imamo svoje propise. Ako oni i nisu do ovoga časa, za ovu situaciju, ušli u zakon, oni su bili još u AVNOJ-u, u Privremenoj narodnoj skupštini, pa su bili i u Ustavotvornoj skupštini. (Aplauz) I još nešto. Mi smo imali i Zakon o Predsedništvu Ustavotvorne skupštine, koji tek sada ustvari iščezava, ma da se on sa prestankom Ustavotvorne skupštine ugasio. Ali, svi ti principi koje smo mi stekli i rad koji smo mi vršili kroz godine bili su takvi da se znalo šta pripada plenumu, a šta pripada užem Prezidijumu. I mi radimo na bazi tih tradicija. Ja bih razumeo da se ovde ustalo sa nekom kritikom, pa da se reklo šta smo rđavo radili. Te kritike nema, nego se iskoristila jedna čisto formalna stvar da bi se tek još po jednom zakonu glasalo protiv. (Složan aplauz)

Pretsednik: Pošto se niko više u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu nije javio za reč, stavljam na glasanje u načelu predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Ko je u načelu za taj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke,

sem dr Dragoljuba Jovanovića.) Ima li ko protiv? (Poslanik dr Dragoljub Jovanović diže ruku.) Objavljujem da je nacrt Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ u načelu Savezno veće prihvatilo sa jednim glasom protiv.

Prelazi se na pretres u pojedinostima. Želi li ko reč o pojedinostima? (Ne javlja se niko). Ne želi niko. Molim izvestioca da pročita zakonski predlog, član po član.

Izvestilac čita naslov i član 1 predloga Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Pretsednik: Ko je za naslov i član 1 zakonskog predloga, neka dignu ruku? (Svi). Ima li ko protiv? (Nema).

Član 1 sa naslovom primljen je jednoglasno.

(Zatim je Veće glasajući dizanjem ruku o svakom članu, jednoglasno usvojilo članove 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 i 11, a čl. 7 sa jednim glasom protiv, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Time je zakonski predlog primljen i u pojedinostima. Pristupa se glasanju o zakonskom predlogu u celini. Glasa se prema Poslovniku, poimenično, sa za i protiv. Molim sekretara da proziva narodne poslanike, a narodne poslanike molim da ne napuštaju salu dok ne glasaju.

Sekretar proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem da je glasalo 188 narodnih poslanika: i to 187 za a jedan protiv. Na ovaj način je predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ prihvaćen u Saveznom veću i, u smislu Ustava i Poslovnika, biće upućen Veću naroda na rešavanje.

DESETA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA 17. 7. 1946.

PREDLOG ZAKONA O JAVNOM TUŽILAŠTVU

Pretsednik: Pristupamo pretresu u načelu predloga Zakona o javnom tužilaštvu. Ko želi da uzme učešća u pretresu o ovom predlogu u načelu, neka se javi za reč.

Reč ima dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović (Izborni srez nišavski, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, ustanova javnog tužilaštva odgovorila je u jednom momentu potrebi naše narodnooslobodilačke borbe. Naši borci na svima terenima našli su se okruženi neprijateljima, vidljivim i nevidljivim, i oni su morali da se obezbede na taj način što će sve odluke, ma sa koje strane pale, podvrgnuti svojoj reviziji. Ta ustanova, kasnije je ozakonjena odlukom AVNOJ-a od 3. februara 1945. godine i proširena na čitavu teritoriju Jugoslavije. Još docnije je u našem Ustavu ona je postala jedna od glavnih ustanova novog poretka.

Zadatak tužilaštva jeste da brani narodne interese, da čuva narodnu vlast, da štiti imovinu, opštenarodnu, zadružnu i privatnu. Isto tako da štiti građanska prava i slobode. Javno tužilaštvo je isto tako zaštitnik i čuvar zakonitosti u našoj zemlji. Javni tužilac interveniše u svakom slučaju kad nalazi da je zakon povređen. I, najzad, javno tužilaštvo ima za cilj da konsoliduje, da učvrsti i da obezbedi pravilno funkcionisanje našeg državnog aparata. Svi organi dužni su mu stavili svoje spise na uvid ako javni tužilac to traži. Svi su mu dužni otvoriti vrata svakog nadležstva da pogleda i vidi šta se radi.

Kod nas, javno tužilaštvo ima još jednu krupniju i važniju ulogu, ulogu onoga što su u nekim zemljama zove federalni ili savezni sud. Ono ima isto tako ulogu onoga što se u staroj Jugoslaviji zvalo Državni savet. Javno tužilaštvo doduše nema pravo da rešava o ustavnosti zakona, ili ima prava da daje inicijativu i predloge za tumačenje zakona i da dovodi u saglasnost razne pravne propise. Mi nemamo federalnog suda, ali imamo Prezidijum. Može biti da je pogrešno što je ova funkcija prenesena unekoliko na javno tužilaštvo. Prezidijum bi pre mogao da ima svoje organe za predlaganje tumačenja zakona, onako isto kao što će Prezidijum (Moša Pijade: Prezidijum sam tumači zakone) ceniti ustavnost pojedinih zakona i saglasnost pojedinih federalnih ustava sa Ustavom Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Meni se čini da javno tužilaštvo, bar u današnjem svom sastavu, nije dovoljno opremljeno za sve vrste zakona, za sve resore, za sve struke u kojima treba po ovom zakonu da uzme inicijativu za tumačenje zakona. Broj zakona iz dana u dan je sve veći. Oni regulišu najrazličitije materije i mislim da bi ovo značilo preopterećenje javnog tužilaštva i skretanje njegovo sa onog zadatka koji je u početku njemu bio namenjen, kad bi mu se i ova uloga dala.

Javno tužilaštvo u današnjem obliku je nova ustanova, ali u svima vremenima bile su ustanove slične njemu. Naročito su se tom ustanovom služili režimi koji su bili skloni padu. Našem režimu nije potrebna odbrana, koja se odbrana predviđa u porecima koji su dovedeni u opasnost.

Pri kraju Rimskog carstva, postojale su takve ustanove, koje su imale za cilj da građane svrstavaju u redove, kako bi raspoznale svakoga gde se nalazi. To su bile korporacije. Bila je druga ustanova koja je bila više poslovna, a to je ustanova delatora. Oni su dostavljali vlasti šta ko radi, šta misli i kuda se kreće i kako se ponaša. Ceo Srednji vek bio je u znaku čvrstog cehovskog (esnafskog) režima, u znaku kontrole jezuitskog reda koji strogo motri na rad svakog čoveka.

Carska Rusija imala je razgranatu unutrašnju špijunažu, kao što je, izuzetno od drugih država, imala unutrašnje pasoše, bez kojih nije moglo da se kreće ni po samoj zemlji bez znanja vlasti. Habsburška država Austro-Ugarska bila je špijunska država, bila je tip policijske države, država dostavljača i špijuna, država koju bih ja nazvao mehanizmom nepoverenja. To je ona zagušljiva atmosfera koja

odlikuje feudalne, naročito katoličke države. Naši narodi, slovenski narodi, teško su se osećali u kvrgama tih država i u toj zagušljivoj atmosferi. Protestantski pokret uneo je promaju i više vazduha u društveni život. Iako nisu postojale moderne građanske slobode, o svemu se razgovaralo na javnim mestima. U crkvama, u hramovima, mogao je svaki tumačiti Sveto pismo a da ne bude naročito miropomazan, kao što je u katoličkoj crkvi. Česi su bili preteče u protestantizmu, jer su dali Jana Husa i pre no što su Englezi dali Viklifa, pre nego što su Nemci dali Lutera, a Francuzi Kalvina. Naši narodi koji danas žive u federativnoj republici takođe su se odlikovali u prošlosti onim liberalizmom, onim slobodnim mišljenjem, onim društvenim životom punim vazduha i slobode koji ih razlikuje od drugih naroda, koji su ih okruživali, a naročito od neslovenskih naroda.

Srbi i Crnogorci prvi su se među svima evropskim narodima oslobodili od dva velika, može biti dva najveća istoriska zla. Oslobodili su se feudalizma i klerikalizma. Nekoliko stotina godina ima, skoro 600 godina ima otkako smo se oslobodili toga straha od pakla na nebu i straha od pakla na zemlji. Pakao na zemlji, to je feudalizam, pakao na nebu, to je klerikalizam. Kosovsku bitku, koju su naši istoričari, lažni istoričari, veličali kao bitku izgubljenju zbog hrabrosti i čestitosti kneza Lazara, tu bitku mi imamo razloga takođe da veličamo, ali iz sasvim drugih razloga. Mi veličamo Kosovsku bitku zbog toga što je to bila prva velika revolucija na Balkanu. Tada smo mi izgubili nacionalni feudalizam i tada smo udarili glogov kolac klerikalizmu, koji je dolazio na istočne patrijaršije.

Hrvati, naročito u poslednje vreme, za poslednjih 50 godina, takođe su se emancipovali i od pritiska feudalizma i od pritiska klerikalizma, zahvaljujući naročito nauci braće Radić. Makedonci su bili pod uticajem jednog pravoslavlja vrlo raličitog od onog koje je bilo pod sv. Sinodom u Rusiji. Imali su jedno liberalno pravoslavlje koje nije zatvaralo mozgove kao što je radio klerikalizam na zapadu i kao što je radilo pravoslavlje ruskog tipa.

Najzad, Slovenci. Oni su ostali najduže i pod klerikalizmom i pod feudalizmom, ali su imali jedan način da se oslobode i jednog i drugog i da dobiju onu vedrinu i slobodu duše koja ih odlikuje: to je njihovo jako nacionalno osećanje. Ono ih stalno čuva od toga da se podaju germanskom ili talijanskom imperijalizmu. Blagodareći svom jakom nacionalizmu, oni su ispod klerikalne kore gajili jedan duboki liberalizam.

Mnogi su primetili kao jednu od odlika našeg naroda da voli da se tužaka. To su primetili prijatelji i neprijatelji. Ja ne bih rekao da je tužakanje kod sroskog naroda posledica nepoverenja koja vlada u drugim državama pod presijom feudalizma, klerikalizma i monarhizma. Naše tužakanje dolazi više od osvete, lične i porodične, nego od idejne ili verske netrpeljivosti. I kad smo lično netrpeljivi, mi smo tolerantni na duhovnom polju.

Ne treba misliti da sve ovo nema veze sa ustanovom javnog tužilaštva. Ima veze zbog toga što to tužilaštvo, po mome shvatanju, nije dovoljno naša narodna tekovina, hoću reći ne odgovara našem narodnom duhu. Ja ne mislim da tražim ukidanje javnog tužilaštva. Ne mislim da tražim razoružanje vlasti, ne tražim razoružanje narodne vlasti, kao što ne tražim ni razoružanje narodne vojske, niti predlažem da se „baci koplje u trnje“. Ali hoću da se ukloni strah (Smeh), da se ukloni strah vlasti od naroda i strah naroda od vlasti. Kad kažem narod, ja ne mislim samo na one koji su danas 100% privrženi ovome poretku. Kad kažem narod, mislim na jedan mnogo širi pojam nego što se to obično u našim

redovima shvata. Narod je mnogo širi pojam, jer je malo ljudi u našoj zemlji danas koji ne bi mogli da dođu pod taj pojam naroda. Malo je, po mome mišljenju, stvarnih neprijatelja nove vlasti. I zato treba da se ukloni strah. Strah je rđav savetodavac. Naš režim, u svojim bitnim uslovima, čvrst je. On je mnogo čvršći nego što misle mnogi koji se smatraju njegovim čuvarima. (Smeh). Snage koje bi težile prošlosti, onom rđavom, negativnom delu prošlosti, slabe su. One su površne i one su neorganizovane i nepovezane. Ne treba se bojati tih snaga i ne treba ceo narod držati u strahu, u uzajamnom nepoverenju, zbog toga malog broja ljudi, koji su ustvari bezopasni.

Ako je neprijatelj novog poretka po površini, ima nešto što je duboko u našem narodu, a to je želja za slobodom. Naš narod žudi za spokojstvom, ličnim i porodičnim, žudi za mirnim životom, žudi za snom bez uznemiravanja. (Žagor). Naš narod želi, uvek je želeo, i u tome je bila njegova revolucionarna snaga da ga vlast ostavi na miru. (Smeh kod većine). Od narodne vlasti on traži da mu veruje, da ga ne vija, da ga ne progoni i da ga ne tuži na svakom koraku. (Žagor).

Javno tužilaštvo, kako je predviđeno Ustavom, pa i ovim zakonom, i kako je postojalo u praksi, već je i suviše preopterećeno. Po praksi koja danas postoji i po zakonu koji treba da se donese, sve se stavlja u pitanje. Sve radnje, sve odluke mogu biti poništene, sve presude napadane. Većito je sve podložno tužbi i žalbi i teranju. Nema dužnosti koju ovaj zakon neće tužilaštvu da dodeli. Hoće se pravda, hoće se zakonitost, to je dobro. Ali još stari Rimljani su učili: Ko traži veliku pravdu dolazi do nepravde – summum jus – summa iniuria. Ministar pravosuđa koji je ovaj zakon podneo, uvideo je da je tužilaštvo preopterećeno raznim intervencijama, raznim upadanjem tužioca u sve moguće grane. Zato je odredio jedan rok koji ograničava mogućnost intervencija koje su inače po zakonu moguće; predviđen je rok od 6 meseci do 1 godine dana, i samo po izuzetku može se taj rok produžiti. Ministar pravosuđa kazao je u obrazloženju jednu umnu stvar koju je potvrdila i praksa: „Ne sme se u mogućnosti žaljenja protiv svake presude ići tako daleko da ona pređe u redovan pravni lek“. Ali, dok je na ovaj način oblast javnog tužilaštva unekoliko ograničena, dotle je ona sa druge strane proširena. Stvoren je mnogo veći broj tužilaca. Sem Javnog tužioca FNRJ postoje tužioci republika, autonomnih pokrajina, oblasti, okruga, srezova pa i gradskih rejona. Pored toga, stvorena je ovim zakonom i ustanova tzv. narodnih tužilaca. Njih ima po selima, po preduzećima, po zavodima, po naseljima, po ulicama gradova i pojedinih mesta, po kućama i po školama. To su nezvanični dobrovoljni saradnici javnog tužioca. Ovaj zakon otišao je još i dalje nego pravilnik koji je ranije postojao. On predviđa da narodni tužioci mogu oko sebe organizovati grupe građana koje će ih pomagati u radu.

Ono što meni naročito smeta u ovome zakonu, to je što je isleđenje krivica oduzeto od suda i predato javnom tužiocu. To je istina jedan korak unapred prema nekadašnjoj praksi kada je isledna vlast bila policija. Mi koji smo bili gonjeni pod starim režimima, znamo šta je značilo kad je isledna vlast bila u rukama policije, naročito u onim režimima koji su više verovali policiji nego islednim sudijama. Ali, naša narodna vlast mora učiniti jedan korak dalje pa celokupno isleđenje krivica predati u nadležnost sudovima.

U našem današnjem sudovanju, tužilac je nešto mnogo više nego stranka, on je svemoćni organ u suđenju, naročito u današnjim sudovima, sa sudijama nestučnim i neukim, koji su pod uticajem

školovanih ljudi. Javni tužilac ima naročitu snagu koju mu ni Ustav, a mislim ni sam ovaj zakon ne želi da dâ.

Javni tužilac je danas sveprisutan, svestručan. On je i političar i privrednik, književnik i umetnik, i lekar i veterinar. On sve zna, on razume sve, sve može i hoće. Ovaj zakon ide još i jedan korak dalje, pa javnog tužioca uvodi i u narodne odbore. On ulazi kao punopravni član i u sam izvršni narodni odbor, doduše sa savetodavnim glasom, ali ne samo prisustvuje nego i učestvuje u diskusiji, a mi znamo šta znači glas jednog tako moćnog čoveka kao što je javni tužilac. On je u mestima velikim i malim, a naročito malim, strah i trepet. (Žagor i smeh). Mnogi su vlast, ali on je prava vlast u očima naroda, sa svim oznakama koje narod tome pojmu pridaje.

Najzad, ima jedna osobina koja nije javna ali koja je stvarna: javni tužilac, to je partija, državna partija, jedina, Partija pisana velikim slovom. Ne može se imati ništa protivu partije, ali pod uslovom da ne bude jedna. Kada se kaže partija, to znači deo nečega; stranka, to znači strana, jasno je da ne može biti samo jedna, jer to je i fizička i psihička nemogućnost. Kod nas je javni tužilac bez izuzetka član Komunističke partije. To ne piše u zakonu, ali tako je u praksi. A u zakonu je legalizovana svemoć koju tužilac ima u praksi. Ovakav javni tužilac inkarnira diktaturu jedne partije, obezbeđuje jednopartiski sistem.

Pretsednik: Gospodine poslaniče, govorite o javnom tužilaštvu, a ne o partijama.

Dr Dragoljub Jovanović: Jednopartiski sistem je protiv života, a naročito je protivan tradicijama, duhu i težnjama našeg naroda. Iz svih tih razloga, ja ću glasati protiv ovoga zakona.

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Miloš Minić. (Buran aplauz).

Miloš Minić (Izborni srez Ljubički, NR Srbija): Drugovi, nisam mislio da govorim i nisam unapred pripremio govor kao predgovornik, ali sam zabeležio neke njegove izjave i smatram da neće biti štetno da se na njih osvrnem.

Mi smo ovde čuli glas onih nemirnih savesti, koje strepe od naših narodnih vlasti, pa i od javnog tužioca kao organa narodne vlasti. (Glasovi: Tako je!).

Moj predgovornik teši nas da je takvih nemirnih savesti malo, on bi hteo da nas uspava, on bi hteo da naše narodne vlasti ne budu budne prema onome što rade neprijatelji naroda. Ima u tome, što on kaže da je takvih malo, jedno zrno istine. Njih je zaista malo, u odnosu na ogromnu većinu našeg naroda koja je učestvovala u borbi protiv okupatora, nosila sve terete te borbe na svojim leđima, dala žrtve za slobodu i stvorila narodnu vlast, koju danas ta ogromna većina naroda podupire i potpomaže svim svojim snagama. Ako se u tome smislu kaže da je narodnih neprijatelja malo, onda ih je zaista malo, onda ih je svega jedna šačica koja je u toku okupacije izdavala naše narode i nalazila se na strani zakletih neprijatelja naroda. Kroz usta predgovornika progovorila je ta manjina. Ali, baš zato što je ta manjina upravljala državom u prošlosti ili vukla koristi od bivših protivnarodnih režima, baš zato što je te ljude narod zbacio s vlasti, oni su ljuti neprijatelji naše narodne vlasti. I baš zato je potrebna budnost, a ne nebudnost koju bi hteo predgovornik da nam preporuči. Budnost prema neprijateljima naroda – to je nama potrebno, nasuprot onome što nam g. Jovanović preporučuje.

Ja ću odmah da pređem i na poslednji stav njegovog govora. Taj stav kaže – javno tužilaštvo je organ Komunističke partije. Meni je žao što ja ovde nisam doneo napis Laze Markovića, koji se, uzgred budi rečeno, sada nalazi u kaznenom zavodu, napis na jednom od stranih jezika, napis koji je upravo potpuno identičan sa stavom gospodina Dragoljuba Jovanovića. Ja sam taj napis imao u rukama u toku procesa i otuda mi je pala u oči potpuna identičnost ocene javnog tužioca kao organa partije kako od Lazara Markovića, tako i od Dragoljuba Jovanovića. Ja o tome želim samo da kažem ovo: javno tužilaštvo, kao organ naših narodnih vlasti, kao neposredni organ Narodne skupštine FNRJ, kao državni organ, kao organ državne vlasti, nije organ jedne partije. Ja neću da ulazim u to pitanje da li postoji diktatura jedne partije ili ne. To je svakome jasno, izuzev, možda, gospodinu Dragoljubu Jovanovuću. (Čuju se glasovi: Jasno je i njemu...). Verovatno da je njemu jasno, kao što govore primedbe drugova poslanika. Ali, ako je i njemu to jasno, onda postoji izvesna namera za izvrtanje činjenica, kad se zna da je osnovica naše vlasti – Narodni front koji obuhvata najšire narodne mase, pa se zato ne može da govori o diktaturi jedne partije.

Prema tome otkuda jedna obična insinucija da je javno tužilaštvo organ jedne partije...

Dr Dragoljub Jovanović: Nisam rekao da je organ jedne partije...

Miloš Minić: Molim, ja sam doslovno zapisao vaše reči, tu ne možete da me demantujete...

Dr Dragoljub Jovanović: Ima stenografskih beležaka...

Miloš Minić: Ima, ali neće me demantovati...

Moša Pijade: On je rekao da tužilaštvo obezbeđuje jednopartiski sistem...

Miloš Minić: Ako se ovaj zakon pažljivo prouči, onda će se videti da je javno tužilaštvo centralizovani organ potčinjen samo Narodnoj skupštini, organ koji ima zadatak da obezbedi jednobraznu primenu svih zakona koje ta Skupština donosi, na čitavoj teritoriji, naime, to znači da se jedan te isti zakon na jednoj teritoriji ne može primenjivati na jedan način, a na drugoj teritoriji na drugi način, odnosno javno tužilaštvo ne može da dopusti da svaki organ narodne vlasti tumači pojedine zakone na različite načine. U tome smislu, ja mislim, da je javno tužilaštvo jedan od neophodnih sastavnih delova čitavog aparata državne vlasti. Mislim da ovako postavljeno – na ovoj osnovi – kao organ kontrole primenjivanja zakona na čitavoj teritoriji, a ne kako je to bio slučaj pre rata i kako postoji u većini zemalja kao običan policiski organ za gonjenje krivičnih dela, ovako postavljeno javno tužilaštvo pretstavlja jednu od najdemokratskijih ustanova naše narodne vlasti. (Buran aplauz).

Ja ne vidim ništa negativno u tome što i posle pravosnažne odluke upravnih organa vlasti, ta odluka može biti napadnuta od javnog tužioca, ako je ona nezakonita. Ja mislim da je to baš pozitivno, to znači da javno tužilaštvo može da otkloni tu nezakonitost. Tačni je, međutim, da je zakon vodio računa o tome da se time ne ode u pravnu nesigurnost i da se ne dovede do toga da se ljudi ne mogu osećati sigurni kada im se izvesna prava zagarantuju pravosnažnim odlukama organa vlasti. Zato zakon tačno precizira i kaže da se u građanskim stvarima mogu pravosnažne odluke pobijati u roku od šest meseci, u drugim stvarima, u roku od godinu dana, a u krupnim stvarima od opšte-državnog značaja, gde

nezakonitost ne sme nikako da ostane, onda može i preko godinu dana, ali u tim slučajevima samo po oceni Javnog tužioca FNRJ.

Stav gospodina Dragoljuba Jovanovića u ovom konkretnom slučaju nije stav prema javnom tužilaštvu, već je principijelan stav po pitanju narodne vlasti uopšte. Kada se suština javnog tužilaštva pogleda objektivno, onda se vidi da je to jedna demokratska ustanova. Ako neko ustaje protivu striktnne primene zakona koje donosi naše predstavničko telo.

Izgleda da bi g. Jovanoviću konveniralo da se naši zakoni ne primenjuju tako strogo kao što se želi i hoće da se zakonom obezbedi.

Ja ću, drugovi, da se još zadržim na nekim primedbama g. Jovanovića. Ja ne znam kakve su to, po mome mišljenju, neprijateljske aluzije koje govore o tome da je javno tužilaštvo potrebno samo režimima koji su skloni padu. G. Jovanoviću se može desiti da ovaj poredak koji je stvoren četvorogodišnjom borbom naroda Jugoslavije nadživi i njega i sve one koji priželjkuju da bude kratkog veka. Zato neka on u ovom zakonu ne traži nikakve simptome za ostvarenje nekih njegovih želja. Naprotiv, svaki pošten čovek koji uistini voli ovu zemlju, može da pozdravi donošenje Zakona o javnom tužilaštvu. (Dr Dragoljub Jovanović: Nisam ja protiv javnog tužilaštva!) Vi demantujete samoga sebe. Čitav je vaš govor uperen protiv javnog tužilaštva. (Dr Dragoljub Jovanović: Ja nisam protiv celoga zakona, ja sam protiv izvesnih odredaba i njemu, a ne protivu čitavog zakona, zašto mi podmećete?!). Ovde nema nikakvog podmetanja, nego vi sami sebe demantujete.

Gospodin Jovanović, isti tako, kaže da tužilaštvo nije naša narodna tekovina. Ako je narodna vlast naša narodna tekovina, onda je i tužilaštvo naša narodna tekovina, jer je ono sastavni deo naše narodne vlasti. Ja ne znam šta je hteo g. Jovanović da kaže ovim, ali mi se čini da je ovo samo jedan deo njegovog principijelnog stava prema narodnoj vlasti uopšte.

Isto tako ovde čuli smo reči koje smo čuli i pre godinu dana, tj. sloboda od straha. Mi smo to čuli od g. Grola, pa smo onda imali prilike da vidimo kako je g. Joksimović predložio zakon o slobodi od straha. (Dr Dragoljub Jovanović: Pa to je tražio i Ruzvelt u Atlantska povelja!) Vi nemate nikakvog prava da se pozivate na Ruzvelta a još manje na Atlantsku povelju, za čije su ostvarenje lili krv naši narodi. (Aplauz).

U ovoj zemlji ima ljudi kod kojih postoji izvestan strah. Ja sam o njima malopre rekao što mislim, i ja mislim da našim narodima nimalo nije stalo da te nemirne savesti, da te zle savesti oslobađaju od straha. Oni žive u strahu ili zato što su ostali dužni našim narodima u vreme rata i okupacije, ili zato što danas razvijaju podmuklu protiv narodnu delatnost, protiv koje moramo biti budni. (Dr Dragoljub Jovanović: Ja ne bih ovde govorio da imam nemirnu savest, nego bih ćutao!) Kroz vaša usta su progovorile sve nemirne savesti u našoj zemlji.

G. Jovanović hteo bi da načini aluziju odnosno straha našega naroda, jer „naš narod hoće da ga vlast ne dira, hoće da mirno spava“. Ja sam očekivao da on kaže da „naš narod hoće da mu vlast ne ulazi noću da vrši pretres“. (Dr Dragoljub Jovanović: I ne treba). Tačno govorite, g. Jovanoviću, tako, kako konvenira jednoj grupi koja je spremala atentate u Beogradu (Aplauz). Kad je reč o tome šta naš narod

želi, ja mislim, drugovi narodni poslanici, da naš narod zbilja ima dovoljno svojih ljudi i svojih predstavnika koji su s njim krvno povezani u toku ove oslobodilačke borbe, koji poznaju njegove misli, njegova osećanja, njegove želje, i u toku borbe i danas, i koji zaista mogu govoriti ovde u ime toga naroda, pa čak i kritikovati pogreške naše narodne vlasti, kojih ima; ja mislim da nema takvih ljudi koji bi tvrdili da su ove naše narodne vlasti, od vrha do dna, čiste kao sveci, da ne greše. Zato je potrebno da javno tužilaštvo pomaže i otklanja greške. Ali, drugovi, ako se hoće da se reč „narod“ upotrebi za izvesnu šačicu ljudi koji bi želeli da naše vlasti ne smeju ništa učiniti što bi ih sprečilo u razvijanju njihove protivnarodne delatnosti, onda ja mislim, drugovi, da se na taj način samo zloupotrebljava reč „narod“.

Mi smo došli u situaciju da moramo voditi računa ko upotrebljava reč „narod“, ko izgovara reč „narod“, ko u ime toga naroda hoće da govori. Svi su govorili u ime naroda. Govorili su Cvetković i Stojadinović, pa čak i Draža Mihailović u ime naroda. U toku naše političke istorije i u toku naše četvorogodišnje borbe protiv okupatora, videlo se koji su bili verni i odani narodu i koji su zaista tumačili želje i osećanja naroda. (Aplauz). I kad tako stoje stvari, onda ja moram da kažem da kad je g. Jovanović govorio o tome da narod želi da „mirno spava, da ga niko ne dira“, da je on tu reč zloupotrebio i da je upotrebio za onu šačicu neprijatelja naroda koji zaista ne spavaju mirno zato što kuju podle planove protiv našeg naroda. (Aplauz).

Vidite drugovi, g. Jovanović nije hteo ni naše narodne tužioce da ostavi na miru. Da ostavi na miru one koji mirno u svojoj sredini, u svojoj ulici, u svome selu, pritiču u pomoć kontrolnim organima naših narodnih vlasti da bi se što uspešnije gonile nezakonitosti i obezbedila primena zakona. Naša narodna vlast je takva da nju ne vrši samo jedan birokratski činovnički aparat nego u vršenje vlasti ulaze široke narodne mase. Vidite, narodni tužioci su spona između javnog tužioca i širokih narodnih masa, forma učešća širokih narodnih masa u kontroli pravilne primene zakona.

I kada ovaj zakon ide dalje pa kaže da narodni tužioci treba da uspostave grupice građana da im pomažu u tome radu, to je samo još dublja demokratizacija čitavog aparata naše narodne vlasti, a ne ono što bi g. Jovanović hteo da prikaže. (Aplauz). G. Jovanović je bio do krajnosti iskren, pa je rekao: da mu najviše smeta ovakav sistem isleđivanja kao što je postavljen u ovom zakonu. Naime, pre rata istražne sudije bile su organi suda. Sada je islednik organ javnog tužilaštva. G. Jovanović ne vidi u tome izvestan napredak. On u tome gleda izvestan nazadak. Naši sudovi nisu danas opterećeni jednom funkcijom koja nema nikakve veze sa suđenjem, kao što je isleđenje. To je funkcija izvršne vlasti. Mi smo učinili jedan korak napred, oslobađajući naše sudstvo od jedne funkcije izvršne vlasti, od isleđivanja, istraživanja, ispitivanja, i pretvorili smo naše sudove u ono što sud treba da bude, a to je sud koji treba da sudi i presuđuje, koji uvek ima pred sobom dve stranke, sasluša i jednu u drugu, i onda hladno i objektivno donese odluku. Time smo zaista učinili jedan korak napred. Pravna teorija g. Jovanovića je malo zastarela. Izgleda ustvari da je on zaostao za ovo vreme od napretka pravne nauke. Ali, ovde se ne radi o pravnim pitanjima nego o čisto političkim pitanjima. On kaže: tužilaštvo je organ Komunističke partije. Islednik je organ tužilaštva. To je sve u rukama jedne partije. Islednik može uhapsiti i tužilac izvesti čoveka pred sud; u sudovima su neuki građani, tužilac je svemoćan, može se ma kome, pa možda g. Jovanović strepi i za sebe, desiti jednog dana da neko pokrene protiv njega postupak, da se stvar isledi, da ga izvedu pred sud, a u sudu su neuki ljudi, dok je tužilac svemoćan, i može čovek da ode na robiju – samo ako se to prohte partiji, čiji je organ tužilac. (Aplauz). Vidite li, koliko je podlosti i neverice u naše

narodne vlasti, kada vi povežete sve te stavove. G. Jovanović bi trebalo da se nauči da otvoreno govori, da ga svi razumeju, a ja mislim da ste ga svi razumeli. To je suština stvari. „Ja sam za javno tužilaštvo – kaže g. Jovanović – ali sam protiv ovog zakona“. Iz ovog zakona, kako on kaže, treba da otpadne isleđivanje, treba da otpadne to da se tužilac može da meša i da kontroliše rad svih vlasti. Na kraju krajeva, ispada to da kad isledni sudija izvidi neki slučaj i preda tužiocu spise, on ima da ide na sud i da tamo zastupa optužnicu. Takva uloga javnog tužioca bila bi u suprotnosti sa ulogom koju on ima kao organ narodne kontrole, kao organ kontrole odozdo, iz masa, jer je on povezan sa narodnim tužiocima i sa masama. Mi imamo i kontrolu odozgo, a to je kontrolna komisija, koja vodi kontrolu o tome kako se sprovode zakoni. Ja ne znam da li je g. Jovanović imao stvarnih razloga da se toliko obori protiv narodnih tužilaca, ali ja sam baš kao javni tužilac oduševljen onom pomoći koju nam daju narodni tužioci. Narodni tužioci su u nekim slučajevima baš njegove najbliže prijatelje optužili javnom tužiocu sa konkretnim činjenicama da su se bavili crnom berzom i špekulanstvom. (Dr Dragoljub Jovanović: Sad ste pronašli razlog). Ja sam pomenuo okolnost, a ona je tačna, i može se proveriti i na sudu. Imam još dosta zabeleženih primedaba govora g. Jovanovića, ali ne želim da sve to ovde iznosim. U pojedinim stavovima njegova govora vidi se jedna ironija, jedan pritajeni sarkazam koji on ispoljava, a koji treba da bude razgolićen. Hteo sam da kažem ovih nekoliko reči zato što smatram da je od strane g. Jovanovića ovaj zakon napadnut sasvim neopravdano, nepravedno i sa neprijateljskom namerom, i u nameri da doprinesem da se stav g. Jovanovića raščisti.

Na kraju, ja izjavljujem da ću glasati za ovaj zakonski predlog, i molim sve drugove poslanike da glasaju takođe za ovaj predlog zakona, uprkos svih neopravdanih napada koje je učinio g. Jovanović. (Aplauz).

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Jakov Blažević. (Aplauz).

Jakov Blažević (Izborni srez Gospić, NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, mi smo ječer imali prilike čuti g. Dragoljuba Jovanovića, kad je ustao da govori u vezi sa zakonom o zadrugama. Tu smo vidjeli njegov pokušaj da se prikaže kao narodni prijatelj, kao ekonomski stručnjak, da se prikaže kao stručnjak u pitanjima zadrugarstva. Sa tih pozicija i sa pretenzijom većeg znanja i iskustva cjelokupnog naroda pokušao je napasti i gotovim neistinama podmuklo i neiskreno izobličiti jedan od osnovnih i najboljih zakona u reorganizaciji naše privrede. Koliko je on stručnjak i koliko ima dobre volje i iskrenih namjera vidjeli smo iz jučerašnje diskusije. On je pokazao da ne brani narod, da nije narodni prijatelj niti da poznaje zadrugarstvo i zakone ekonomskog razvitka u društvu. Prema tome se pokazalo da g. Jovanović ne govori iz naučnih razloga, da brani istinu i što voli narod, nego da govori iz posebnih razloga, iz razloga koje je vrlo vješto pokušao da sakrije iza svojih riječi. Taj napad na rad i organizaciju naših narodnih vlasti g. Jovanović je proširio danas na drugi domen. Jučerašnji ekonomski i zadružni stručnjak pretvorio se danas u historika, u naučenjaka, koji nama docira iz historije i pravne povijesti starih Slavena, iz najstarije historije, iz historije Rimskog carstva itd. i držeći nam jednu pravno-povjesnu lekciju htio dokazati, kako „historija“ pravno ne dopušta instituciju javnog tužilaštva u našim republikama.

Jasno je da sistemi koje on navodi i koji su nekada bili u primjeni ne mogu danas naći opravdanja.

Jasno je da ti njegovi argumenti mogu biti upotrebljivi za neku drugu državu, za neku drugu vlast u nekoj drugoj zemlji, ali nikako za našu narodnu državu, narodnu republiku i narodnu vlast.

Pitanje prava i zakona kao i sva druga istaknuta pitanja g. Jovanović tretira van prostora i mjesta, van historijskih okvira njihovog razvitka, pa tako pokušava i ovdje, gdje se govori i radi o jednoj konkretnoj organizaciji, državi – o organizaciji narodne vlasti.

Sve ono što je ovdje govorio g. Jovanović lišeno je svake naučne osnove, sve su to pseudonaučne pretpostavke, koje kontradikiraju nauci, istini, iskustvu našeg naroda i njegove borbe, napokon tekovinama naše narodne revolucije. Sve što je govorio zasniva se na lažnoj pretpostavci da naš narod od početka stvaranja javnog tužilaštva ratuje protiv toga tužilaštva i neće ga. Međutim to je neistina.

Iskustvo je pokazalo drukčije. Dokazalo se i dokazuje se da je naš narod i te kako prihvatio instituciju javnog tužilaštva, da ju je prihvatio i prije ovog formalnog osnivanja, jer se već osvjedočio i duboko osjeća što je javno tužilaštvo u organizaciji narodne države i koju funkciju ima. Naš narod je od prvih dana uspostave javnog tužilaštva prihvatio tu instituciju kao svoju, sarađivao je i sarađuje sa njenim organima, počam odozdo od narodnih tužilaca – pa do gore – do Javnog tužilaštva FNRJ, jer tako pazi da mu se ništa štetno ne dogodi.

Naš je Dragoljub Jovanović svojim pseudoničnim izrazim i prikazivanjem htio kapacitirati (s „visoka“ dokazati) htijući nam nametnuti svoje „pojmove“ o državi, pravu, kako su ti pojmovi vječiti principi – država i pravo – koji se ne mijenjaju, ne podliježu historijskim promjenama, da na njih ne utiče ni razvoj ni događaji, jednom riječju, sa sve to ostaje vječito jedno te isto. U tom je on smislu navodio rimske službenike delatore (špijune), špijune carske Rusije, prizivao se na pravdu cara Lazara na Kosovu itd., samo da bi dokazao kako država, pravo, nasilne institucije jedne društvene manjine vječito ostaju.

Govorio je g. Dragoljub Jovanović o američkim federalnim sudovima, o nekadašnjim, u staroj Jugoslaviji, upravnim sudovima itf. U Americi, odnosno u staroj državi, oni su imali svoju ulogu. Danas je u tim pitanjima, međutim, teorija o državi i pravu drukčija, ona se promijenila, jer se promijenila i mijenja osnova na kojoj se ta teorija temelji. Mi smo s tim načisto, jer u tom imamo jedinstven razvoj, što naš narod danas vrlo dobro zna i duboko osjeća što je država i pravo, kao i čije je ono, za koga i protiv koga.

Izvesni sudovi u SAD cene ustavnost zakona i zakonitost upravnih akata, a i u staroj Jugoslaviji upravni sudovi cenili su zakonitost upravnih akata. Ti su sudovi najreakcionarnije ustanove u sistemu reakcionarnih država. Mi znamo da je najviše bezakonja i korupcije bilo baš kod tih sudova.

Ti su sudovi punktovi preko kojih su bogataši i bogataške klike protiv svih formalnih propisa ostvarivali svoje ciljeve.

Nama su danas jasna pitanja države i prava, govoreći o našoj državi i pravu znamo čija je to država i pravo. Prema tome govoreći o rimskim delatorima, o špijunima carske Rusije i Austro-Ugarske, mi znamo koga su oni predstavljali i kakve su države bile organi, znamo da su bili organi eksploatorske države, nasilne organizacije jedne klike.

Mi znamo, da su te države kroz historiju mijenjale svoju formu i da je u svakoj takvoj državi bila uređena vlast onako, kako je to vlastodršcima konveniralo radi zaštite njihovih interesa.

Danas su narodi FNRJ srušili takovu staru državu i pravo, jer je to bila nasilna organizacija manjine nad ogromnom većinom, koja je eksploatirana – nad našim radnim narodom.

Skršena je ta stara država i pravo, i pristupilo se organizaciji naših narodnih vlasti i prava, što znači i organizaciji onoga što narod hoće i što je na liniji njegovih interesa. Ja sam htio samo da kažem da se danas raščičavaju pojmovi i da se danas vodi računa o svim eventualnim „neznanjima“ izvjesnih činjenica i stručnih pitanja, da se danas „učenim“ frazama ne može zavesti narod, istinska narodna politika i da se danas ne može „dokazati“ da ljudi i narod ne prave zakone i pravo i da naš narod u ime neke historije i nauke mora daleko stajati od svog zakonodavstva. Koliko g. Jovanović zna i koliko je stručno, naučno i znanstveno njegovo znanje o političkim i gospodarskim pitanjima mi smo to jučer vidjeli. Baš drugovi narodni poslanici seljaci su ga demantirali svojim životnim iskustvom, govoreći javno da je sve neistina ono što je g. Jovanović govorio o zadržarstvu.

Tako će isto i u pitanju naučnih rasprava o državi, pravu, sudstvu i uopće društvu, svaki naš čovjek koji voli svoju zemlju i narod, koji je svjestan velike pobjede, znati i osjetiti, što je to prava narodna država i pravo narodno zakonodavstvo. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Goroljub Popović.

Goroljub Popović (Izborni srez gnjilanski II, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, kakav je Zakon o javnom tužilaštvu i koliko on odgovara našoj stvarnosti i interesima naših naroda, vi ćete pokazati večeras glasanjem. To je jedna stvar, a druga stvar su izmišljotine, klevete i laži gospodina Dragoljuba Jovanovića. (Dragoljub Jovanović: Da li to čuje Predsednik? – Predsednik: Čujem...). Pa iako čuje Predsednik, smatram da su ovo manje uvrede od onih što ste vi rekli pred ovim domom, vređajući sve naše narode. I danas, kad se govori o Zakonu o javnom tužilaštvu, mi smo prinuđeni da istovremeno govorimo i o jednom čoveku kao što je gospodin Dragoljub Jovanović. (Dragoljub Jovanović: Gospoda su na Dedinju, a ja sam proleter. – Smeh). Dragoljub Jovanović je i juče i danas pokazao da ne poznaje osnovne stvari. On je, kako je juče konstantovao, tokom ovog rata spavao, i spava i danas. On ne može da shvati da su se u našoj zemlji desile velike promene i da te velike promene traže i nove forme rada, nove forme organizacije i da je javno tužilaštvo ustanova koja odgovara našoj novoj državi, koja odgovara našoj stvarnosti. I kad on govori da brani naš današnji režim, koji je dobar, od tužilaštva, on time ne napada tužilaštvo kao ustanovu, nego napada današnji režim kao takav, a naš režim i tužilaštvo su stvari koje su međusobno povezane i koje se ne mogu razdvajati. Međutim, to su fraze koje može da upotrebi samo Dragoljub Jovanović.

On dalje kaže da je naše javno tužilaštvo opremljeno tako da ne može odgovoriti svima svojim zadacima. Tačno je to da ne može odgovoriti onim zadacima kakve postavlja Dragoljub Jovanović. On kaže da se javnom tužilaštvu daju velike funkcije i da mi u Jugoslaviji nemamo ljudi koje možemo da postavimo na takve položaje koji mogu da odgovore tim zadacima. Nema takvih ljudi koji su školovani, kaže on. Međutim, mi imamo sposobnih ljudi iz naroda koji znaju šta je pravo, a šta nije pravo, i ti će ljudi, ako ustreba, da čuvaju i da tumače naše zakone bolje nego što ih tumači Dragoljub Jovanović. Koliko on ima veze sa onim što govori najbolje se vidi po tome što on uzima u pomoć čak i Kosovsku bitku, pa feudalizam, klerikalizam itd. Za vreme Kosovske bitke i u vreme feudalizma ustanove javnog

tužilaštva nisu mogle da postoje. Javno tužilaštvo je nova ustanova koja odgovara novome vremenu, i našim interesima.

Dalje, on govori da treba da se ukloni strah. Dragoljub Jovanović treba da pođe u narod i da vidi kakvo poverenje imaju naši narodi u javno tužilaštvo. Tamo Dragoljub Jovanović ne sme da ode, jer svakako strahuje.

On govori o slobodi naših naroda, o tome da oni žele da ih vlast ostavi na miru. Time on kleveta našu narodu vlast. Ako je naša narodna vlast – narodna, onda to ne odgovara istini da naši narodi traže da ih vlast ostavi na miru. To bi mogao da kaže kad bi govorio o policiskom režimu bivše Jugoslavije, kad su naši narodi zaista želeli da ih vlast ostavi na miru.

On je u svome govoru izneo neistine i stvari je pretstavio pogrešno. Kaže, na primer, da Ministar pravosuđa u svom obrazloženju strahuje da se zahtev za zaštitu zakona ne pretvori u jedno redovno sredstvo, u jedan redovan pravni lek. On to nije razumeo, ili je hteo namerno da pogrešno pretstavi. To što je Ministar u svom obrazloženju rekao, rekao je zato da se to sredstvo upotrebi u tom slučaju da se bi bilo izigravanja zakona, da se zahtev za zaštitu zakonitosti i zakona ne izigrava, da se primenjuje po zakonu i onda kad mu je vreme i kad mu je mesto.

On dalje govori da u našim sudovima ima sudija nestručnjaka. On govori isto onako kako govore neprijatelji današnjeg narodnog sudstva. Tačno je da u našim sudovima ima sudija laika, ali, naši su sudovi do danas praksom pokazali da baš sudije laici mogu da odgovore mnogo bolje nego sudije pravnici. Mi smo imali slučajeve da sudija pravnik ne priznaje pravnu sposobnost jednom mladiću od 18 godina. To sudija laik ne bi nikad učinio, jer svi znamo da danas mladići sa 18 godina imaju pravnu sposobnost. Imali smo isto tako slučajeve da sudija stručnjak kaže da žena nema pravo da vrši neki pravni posao dok ne dobije odobrenje od svoga muža, onako isto kako je bilo u bivšoj Jugoslaviji, kad žena nije bila ravnopravna. To sudija laik ne bi nikad učinio.

On dalje kaže da na ovaj način tužilac ulazi i u naše narodne odbore. To je tačno. Ali, on zaboravlja da su naši narodni odbori i javni tužioci jedno te isto. Javnog tužioca FNRI bira Narodna skupština, bira ga narod. Narodne odbore isto tako bira narod. I narodni odbori i javni tužilac su jedno te isto: organi koje bira narod. Javni tužilac je taj koji treba da zaštiti zakon, ukoliko se zakon pravilno ne primenjuje. Da je javno tužilaštvo ustanova koja štiti naše zakone, koja traži da se primenjuju naši zakoni, to se danas najbolje odražava na terenu, gde je zaista javno tužilaštvo ustanova koja uživa veliki autoritet, ali takav autoritet izvesni ne žele. Oni bi hteli da u našoj zemlji možda bude jedan onakav organ kakvo je bilo državno tužilaštvo u bivšoj Jugoslaviji. I takvi ljudi moraju da strahuju i da se izražavaju protiv ovakve jedne ustanove i da time vređaju osnovne tekovine naših naroda.

I na kraju, drugovi, ukoliko je Dragoljub Jovanović imao pravo, i ukoliko kroz njega govore neprijatelji naših naroda, to ćemo mi danas najbolje videti kad svojim glasanjem pokažemo da ovaj zakon odgovara našim interesima i našoj stvarnosti. Izjavljujem da ću glasati za ovaj zakon. (Aplauz).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Radovan Mijušković.

Radovan Mijušković (Izborni srez tamnavski, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, nisam imao nameru da govorim o ovom zakonu, ali su me na to izazvale reči Dragoljuba Jovanovića. Neka vas ništa ne buni što uvek u ovome domu mora da bude po jedna truba, po jedan barjak reakcije. Prvo je bio Grol – pa ode, zatim Šubašić, i onda barjak reakcije je ostavljen Draži, Draža je uhapšen i streljan, a, na žalost, sada je prihvatio barjak reakcije moj nekadašnji jednomišljenik Dragoljub Jovanović. Samo, ja mislim, a vi to vrlo dobro znate, a i Dragoljub će se sam uveriti, da je to tako veliki teret za njega ovako malog, da ga on neće moći izdržati. (Smeh). Da je živ moj profesor Ljuba Matić, koji mi je predavao srpski jezik u gimnaziji, on bi rekao jednu svoju staru izreku za Dragoljuba i njegove prijatelje koji pokušavaju da vode borbu protiv ovog današnjeg poretka: „Ključa pile u zvozdene vile“. (Odobranje). Eto to je rad Dragoljuba i njegovih prijatelja protiv naše narodne vlasti. Neobavešteni veruju da Dragoljub govori u ime Narodne seljačke stranke. Ja to poričem, jer Dragoljub je izgubio i formalno i stvarno pravo da govori u ime Narodne seljačke stranke. Pre izvesnog vremena on je čak odlučio da ne dolazi ni na sednice Izvršnog odbora stranke, te je osnovao neki poseban odbor, divlji odbor, sastavljen od antinarodnih elemenata te je, prema tome, izgubio potpuno formalno pravo da govori u ime Narodne seljačke stranke, jer se otcepio od stranke, a faktično pravo on je izgubio još u početku ustanka kad su se pristalice Narodne seljačke stranke i svi strankini pravci, pravi pravci, pridružili narodno-oslobodilačkom ustanku, a Dragoljub je ostao u Beogradu i, kako se videlo na onom procesu, pridružio se Draži. Vojska je otišla u borbu protiv neprijatelja a general je ostao kod kuće. Eto, kakav je bio vođa Dragoljub Jovanović. Ja sam prošle godine govorio, a i ovde je neko rekao da je za to vreme bio u mišjoj rupi. Međutim, on nije bio u mišjoj rupi, kao što je ustanovljeno na pretresu koji se ovih dana vodio, nego je komotno živio kod svoje kuće, pa su čak i neka drva slata njegovoj porodici da ne bi ozebla a verovatno se i on njima grejao. Dragoljub Jovanović je sa mukom ušao u Narodni front. Ali on je ušao samo formalno, a stvarno nikada nije ušao i mi smo se sa njim dugo borili dok je on ušao u Narodni front. On kaže juče da govori u ime seljaštva. Međutim, ja mu ne mogu poreći pravo da govori u ime jednog dela seljaštva, ali on nije govorio u ime seljaštva koje je pripadalo Seljačkoj narodnoj stranci, jer to seljaštvo koje je pripadalo Narodnoj seljačkoj stranci, to je biser seljaštva i ono je u Narodnom frontu. I ja verujem, a naročito posle onog jučerašnjeg i današnjeg govora Dragoljuba Jovanovića, da nijedan pripadnik Narodne seljačke stranke neće ostati uz Dragoljuba Jovanovića. Ali, Dragoljub ima svojih novih pristalica i to onih koji su pripadali Jerezi, JNS i sličnim strankama. To su njegovi današnji prijatelji. Ali ne svi. I tamo ima poštenog sveta. Sada sa Dragoljubom idu oni koji su izgubili zemlju putem agrarne reforme, oni koji su kao izdajnici svoje zemlje izgubili pravo glasa, špekulanti i ostala reakcija. Eto to su današnje pristalice Dragoljuba Jovanovića o u njihovo ime Dragoljub govori. Sa kim su danas bankari protiv kojih su se seljaci borili, sa kim su danas zelenaši protiv kojih se borio seljački narod, sa kim su danas bivši fabrikanti, koji mu pljeskaju: „Dragoljub se dobro drži“? Na našim skupovima mi smo se borili sa njim i mislili smo da Dragoljub ne zna šta radi.

Ali, i poslednje vreme, mi smo se uverili da on ide svojom linijom, svojim smišljenom linijom, a to je borba protiv današnje vlasti i današnjeg državnog poretka. Prošle godine na jednom našem skupu on je upoređivao ovo današnje vreme i staro sa jednom baštom u kojoj su dve kruške. Tada je rekao: „Jugoslavija je jedna bašta u kojoj su dve kruške: jedna stara kruška na kojoj ima lepih i ukusnih plodova i jedna nova kruška – divljaka, čiji su plodovi opori“. Šta je time hteo da kaže? Hteo je da kaže da je u staroj Jugoslaviji bilo ljudi dobrih političara i narodnjaka, a da smo mi novi ova opora kruška, koja će, kad

se okalemi pitomom grančicom biti dobra. Kad je držao konferencije u selima, on je uvek ukazivao na to da seljaci ne dobijaju kartu ni pakete od UNRE, a da radnici dobijaju. Pitao je seljake: „Jeste li vi teški radnici?“ Odgovorili su: „Jesmo“. „A gde su vam paketi, da li dobijate pakete od UNRE kao vaše komšije?“ pa je pokazivao na radnike. Time je hteo da pravi jaz između radnika i seljaka. To je tendencija Dragoljuba Jovanovića.

Zatim je dalje Dragoljub Jovanović govorio, da je Ustav malj kojim treba biti komuniste. Uvek je pred seljacima, pred našim prijateljima i poznanicima kao i na sastancima članovima Glavnog odbora dokazivao, kako on hoće da radi u Narodnom frontu, da je on njegov mili dom – ali da komunisti sa njim neće, a odmah posle toga kaže kako je Ustav malj kojim treba biti komuniste i Komunističku partiju. Zatim dalje u borbi protiv narodne vlasti Dragoljub se nije stideo da kaže javno da je ovo najomraznutija i najnepopularnija vlast od 1918. godine do danas. Zamislite jednoga čoveka koji je u Frontu a koji kaže da je naša narodna vlast gora od vlasti kralja Aleksandra, da je gora od vlasti Petra Živkovića, Dragiše Cvetkovića, Mačeka i ostalih. Eto, vidite, dokle je doterao Dragoljub Jovanović, u koga se nadala sirotinja i radni svet.

U svome današnjem govoru Dragoljub Jovanović ništa novo nije kazao, već je produžio svoj stari posao. On sravnjuje naš današnji režim i naše tužilaštvo sa režimom carske Rusije i bivše Austro-Ugarske, i onda kaže da su tako radili režimi koji su skloni padu. Dragoljub vara, kao i uvek, i niti će on, niti ma ko od njegovih novih prijatelja, doživeti da ovaj režim padne. Na njega bi se mogla primeniti ona narodna poslovice: „Babi se snilo što joj je milo“.

Zatim Dragoljub Jovanović kaže da tužilaštvo nije narodna tekovina. To je narodna tekovina, samo to Dragoljub Jovanović ne može da vidi i ne može da zna, jer on ne zna šta su narodne tekovine. To mogu znati samo ljudi koji su krv lili i koji su se borili za narodne tekovine. Dragoljub Jovanović, ma da se 4 puta ratovalo od njegovog punoletstva, nikad nije bio vojnik, uvek je bežao od baruta i ne može znati šta su narodne tekovine, a naročito narodno-oslobodilačke tekovine. (Buran aplauz).

Dragoljub Jovanović kaže: „Ne treba se bojati reakcije, ona nije velika“. Mi znamo da reakcija nije velika, ali mi moramo biti budni. Na ovu njegovu izjavu da se ne treba bojati reakcije, ja bih mu ipak odgovorio po onoj narodnoj poslovice: „Opogani, ali ne prevari“. Mnogi narodni neprijatelji kažu da se ne treba bojati reakcije. I mi se stvarno ne bojimo reakcije, ali moramo biti budni, jer reakcije ima kako kod nas, tako i u inostranstvu, i ja verujem da je ona sva povezana i na njenom čelu kod nas nalazi se, na žalost, moj bivši prijatelj Dragoljub Jovanović. (Smeh).

Zatim, on predlaže isto što su predlagali Grol i njegova grupa da se donese zakon protiv straha. Ima ljudi koji se boje, ima ljudi koji bi se bojali i kad bi se donelo sto zakona protiv straha, i kad bi se svako veće postavila straža pred njihovom kućom, oni bi se opet bojali. Ali to su nemirne savesti, to su ljudi koji znaju da su teška dela učinili i oni se zbog toga moraju bojati. To su ljudi koji se boje pravde i narodnog suda.

Dragoljub Jovanović kaže dalje da je tužilaštvo u malim mestima strah i trepet. Ja to priznajem, ali je strah i trepet za lopove, za crnoberzijance, za izdajice, za nepoštene ljude, ali za poštene ljude nikad nije bilo niti će biti strah i trepet.

Dragoljub Jovanović je, kao što rekoh, protiv naše državne vlasti. Kakvu bi vlast hteo Dragoljub? Proučavajući ga, došao sam do ubeđenja da bi samo hteo jednu vlast a to je Dragoljubovu vlast. (Buran smeh). Jer, kad bi on bio na vlasti, ne samo što bi tvrdio da je to najbolja vlast, nego bi čak i verovao da je to najbolja vlast, iako bi bila najgora. Zasada samo ovoliko o Dragoljubu a drugi put ću nastaviti. (Aplauz).

Pretsednik: Pošto se više niko nije javio za reč, stavljam na glasanje u načelu predlog Zakona o javnom tužilaštvu. Ko je za ovaj predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke, osim jednoga). Ima li ko protiv? (Jedan poslanik diže ruku). Objavljujem da je predlog Zakona o javnom tužilaštvu u Saveznom veću u načelu prihvaćen, sa jednim glasom protiv. Da li se Veće slaže da današnju sednicu zaključim? (Slaže se.) Onda današnju sednicu zaključujem, a drugu zakazujem za sutra, 18 jula, u 17 časova, sa produženjem današnjeg dnevnog reda.

ŠESTA ZAJEDNIČKA SEDNICA 20. 7. 1946.

PREDLOG ZAKONA O UGOVORU O PRIJATELJSTVU

I UZAJAMNOJ POMOĆI FNRJ I REPUBLIKE ALBANIJE

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović (Izborni srez nišavski, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici! Dolazim da poduprem predlog Zakona o Ugovoru o uzajamnoj pomoći i prijateljstvu sa Narodnom Republikom Albanijom. Ovaj ugovor treba da dobije jednodušan pristanak cele naše Skupštine i celog našeg naroda. Svega nekoliko dana nas razdvaja od momenta kada će početi Mirovna konferencija u Parizu. Naša delegacija, koja će tamo zastupati Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, treba da ima svu našu potporu, treba da ima mogućnost da pred svim našim saveznicima i pred svim učesnicima u drugom svetskom ratu zastupa sa puno autoriteta interese naših naroda.

Sa Albanijom naročito nas vezuju ne samo susedski, nego i drugi odnosi, i zato ja pozdravljam ovaj ugovor. Albanski narod, mali albanski narod, kao i mi, podeljen je na tri vere. On ima, iako je tako mali, nekoliko mentaliteta. Ljudi koji stanuju u ravnici, ljudi koji stanuju po kotlinama, i oni koji žive u visokim brdima. Pa ipak, taj narod koji živi u jednoj tako podeljenoj državi traži svoje jedinstvo i odupire se različitim strancima koji pokušavaju da ga više podele. U trenutku kada sklapamo ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći sa tim narodom, mi kazujemo pred celim svetom svoju volju, da i mi, narodi Jugoslavije, – uprkos svih podela koje su vekovi izneđu nas stvorili, podela verskih, podela teritorijalnih, podela u istoriji i tradiciji, – da uprkos svemu tome mi osećamo imperativnu i neumitnu

potrebu da živimo i ostanemo zajedno. Nešto više. Mi osećamo potrebu da sve stvari rešavamo sami. Ono što bi trebalo našu delegaciju na Konferenciji za mir naročito da rukovodi i naročito da ukrepi u njenom dostojanstvenom držanju jeste uverenje naših naroda da su oni punoletni, da mogu sami da rešavaju sve teškoće na koje nailaze na njihovom teškom uzbrdičavom putu.

Mi smo svesni svih tih teškoća, ali obraćajući se našim zapadnim saveznicima, mi apelujemo na njih da ne pomišljaju ni na kakav povratak kralja Petra, ni na kakav povratak emigranata; da ne pomišljaju ni na kakvu intervenciju bilo naših izdajnika, bilo kakvih drugih plaćeničkih grupa. Jugoslavija je u situaciji da može sama da rešava svoje probleme. Neka naši zapadni saveznici znaju da mi imamo mnogo poštovanja za njih, mnogo zahvalnosti za sve ono što su oni za nas učinili. Nećemo mi zaboraviti da je francuski narod ostvario slobodu čoveka i građanina; nećemo zaboraviti da je engleski narod naučio svet kako se razmenjuju ekonomska dobra; nećemo zaboraviti da su Amerikanci pokazali kako treba efikasno raditi i kako se u slobodi i verskoj toleranciji stvara jedna velika i nova nacija. Ali, ako mi imamo poštovanja i priznanja za njih, isto tako i oni imaju razloga da imaju poštovanje i priznanje za nas.

Mi Južni Sloveni, mi Balkanci i ostali Sloveni zaslužni smo pred Evropom i pred novim svetom, jer smo svojim telima zadržali onaj ogromni talas koji je pretio da uništi evropsku civilizaciju i kulturu, koja je pošla od Grčke, prešla u Italiju i u Francusku i raširila se po Evropi. Veliki ruski narod zadržao je tatarski talas, kao što su Španjolci i Francuzi zadržali arapski talas. Mi Južni Sloveni, naročito mi Srbi, zadržali smo turski talas. A danas, u ovom drugom svetskom ratu, Sloveni su dali najviše žrtava da bi se uništio najveći neprijatelj kulture čovečanstva – nemački i italijanski fašizam. Naši narodi u Jugoslaviji u velikoj meri su doprineli da se taj veliki rezultat postigne. Prema tome, mi se obraćamo našim zapadnim saveznicima i tražimo da shvate da smo punoletni, da smo zaslužili i dostojni da svoja pitanja rešavamo sami.

A našem najmoćnijem savezniku, našem velikom savezniku Sovjetskom Savezu mi kažemo da nas ne vezuje za njega nijedna ideologija, nijedna politička organizacija, nego da nas vezuju takve veze koje su trajnije, koje su postojanije i čvršće, koje su bile i pre, i koje će biti i posle današnjih prilika. Mi smo sa Rusima imali prijateljskih veza u trenutku kada je tamo vladao carizam a kod nas se izgrađivao socijalizam Svetozara Markovića u radikalizam Pere Todorovića i drugih naprednih radikala učenika Bakunjinina. Mi smo sa ruskim narodom bili u prijateljstvu i onda kad su vlastodršci Rusije ostavljali naše interese i nagađali se sa Austro-Ugarskom i Nemačkom, pa i onda kad su protiv nas stvarali kneževinu Bugarsku. Mi smo ostali verni ruskom narodu i onda kad su vlastodršci ruski zapostavljali naše interese i kad im je preče bilo da sarađuju sa austriskom monarhijom. Mi se i danas naslanjamo na Sovjetski Savez. To je naš najveći i najmoćniji prijatelj, ali mi apelujemo na njega da se ne obraća samo jednoj partiji, nego celom narodu. (Glasovi: Tako i jeste). U interesu je Sovjetskog Saveza da ima ceo naš narod za sebe. (Glasovi: Ima ga) a on ga može lako imati ako bude imao razumevanje za naše naročite prilike, za to da mi u Jugoslaviji ne možemo većito stajati na jednoj nozi, a da druga noga bude utegnuta i paralizovana. Mi hoćemo da naša Jugoslavija stane čvrsto na obe noge i da pored organizacije, koja je danas zvanično na vlasti dođu do izražaja i oni elementi koji su isto tako prijatelji Sovjetskog Saveza, da dođe do izražaja seljački narod Jugoslavije. (Glasovi: Došli su i te kako).

Ima nas izvestan broj u ovome domu, – za neke znate, a za neke ćete čuti, – koji stojimo na gledištu da moramo biti pre svega Jugosloveni, a isto tako Balkanci i Sloveni. Naše balkanstvo nas vezuje

sa Albanijom sada, a sutra i sa demokratskom Grčkom. Naše slovenstvo nas vezuje sa braćom Čehoslovacima i Poljacima i sa velikim narodima Sovjetskog Saveza. Dolazi još nešto uporedo s tim, a to je seljačka ideologija, to je ideologija mira među narodima, ideologija slobode, ideologija socijalne pravde i čovečnosti. Nošeni tom ideologijom, mi podupiremo ovaj Ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći sa Albanijom i verujemo da će naša delegacija na Konferenciji za mir biti utoliko snažnija što može računati i na one elemente koji se ne slažu u svakom pogledu sa zvaničnom, naročito sa unutrašnjom politikom današnje Jugoslavije.

Mi smo uvereni da će se u Jugoslaviji uskoro stvoriti jedan moćni seljački blok (U dvorani smeh) u okviru Narodnog fronta, koji će i Narodnom frontu, i Komunističkoj partiji, i Sovjetskom Savezu i svima demokratskim elementima u svetu dati još više snage, jer će doneti jednodušnost najširih narodnih masa Jugoslavije. U tome znaku, ja pozdravljam ugovor o prijateljstvu sa susednom Albanijom i želim da dođe uskoro do ugovora sa svima našim susedima, jer naši ugovori nisu upereni i protiv koga ko je prijatelj i ko je miroljubiv. Mi želimo da budemo dostojan član Ujedinjenih nacija, da pomognemo stvar mira u svetu. Seljaci su oduvek bili najveći mirotvorci (Smeh u dvorani), jer su oni oduvek bili najveća žrtva rata. Ako ijedna klasa, ako ijedan stalež želi mir u svetu, onda su to seljaci, naročito oni koji žive na jednom ovako nemirnom tlu, kao što je Balkan, koji žive na jednom ovako vulkanskom tlu; naročito seljaci koji žive na ovoj raskrsnici svetskih puteva, razapeti između istoka i zapada. između severa i juga.

Mi treba da se ugledamo na bratsku zemlju Čehoslovačku, koja je našla načina da se naslanja na Sovjestki Savez i da bude u prijateljstvu sa zapadnim saveznicima. Ja sam uveren da će naša delegacija na Konferenciji za mir tumačiti opšte raspoloženje naroda ako bude vodila istu takvu politiku.

Pretsedavajući: Kao poslednji prijavljeni govornik reč ima narodni poslanik Blagoje Nešković.

Dr Blagoje Nešković (Izborni srez Beograd VII, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, ja se slažem s drugom koji je bio mišljenja da ne bi trebalo zloupotrebjavati ovakav sastanak, koji ima svečani karakter, za razne druge ciljeve kao što je to učinio dr Dragoljub Jovanović. Ali, pošto se radi o jednom pitanju, o našim savezničkim i bratskim osećanjima prema SSSR-u, što je svima nama duboko u srcu, smatram za potrebno da kažem nekoliko reči zbog toga, što je dr Dragoljub Jovanović svojim klevetama povredio ta naša osećanja.

Pre svega, svojim govorom Dragoljub Jovanović je naneo teške klevete bratskom Sovjetskom Savezu. (Glasovi: Tako je! – Buran aplauz). U čemu se to vidi? Dr Jovanović apeluje na Sovjetski Savez da ne pomaže jednu partiju već da pomaže dve partije. To je klevetanje Sovjetskog Saveza da se on meša u unutrašnje poslove naše zemlje. (Burno odobravanje). Takva podmetanja i klevetanja činili su još i ranije Hitler, Gebels i cela fašistička banda. (Burno odobravanje). Dalje, dr Dragoljub Jovanović tu sada govori o Komunističkoj partiji i o tome da Sovjetski Savez ne treba da joj pruža pomoć. O čemu se radi? Radi se o obnavljanju kampanje protiv komunista; radi se o obnovi antikomunističke kampanje koju ovde u Skupštini obnavlja dr Dragoljub Jovanović. Sve je to najordinarnija laž i fašistička kleveta protiv Sovjetskog Saveza i neprijateljstvo prema Sovjetskom Savezu i našem narodu. (Burno odobravanje i povici: Tako je!).

Sovjetski Savez ima redovne diplomatske odnose sa našom zemljom. On pruža bratsku i savezničku pomoć našem narodu preko naše Vlade sa kojom održava veze, a nikako ne pruža pomoć jednoj ili ma kojoj partiji. A naša Vlada je izraz naroda, ona je izabrana ogromnom većinom našeg naroda. I danas vidimo kakvo je stanje u Skupštini. Van sumnje je da danas Dragoljub Jovanović u Skupštini ima ovakav neprijateljski stav prema našem narodu nasuprot svim ostalim poslanicima izabranim od naroda. Ja mogu da kažem da se i onaj narod koji je izabrao dr Dragoljuba Jovanovića za poslanika ograđuje od ovakvog njegovog gledišta, te prema tome on danas ovde ne pretstavlja taj narod. (Burno i dugotrajno odobravanje).

Prema tome, Sovjetski Savez pomaže naš narod, a ne jednu partiju. (Glasovi: Tako je).

Dalje, drugovi, tu se pokazuje takvo pokvarenjaštvo, jer se podmeće našoj Vladi da vodi jednostavnu politiku i kaže se da je politika Vlade kriva što nas ne pomažu dosadašnji naši ratni saveznici u pitanju Trsta i Juliske Krajine. Znači da naša Vlada vodi jednostavnu politiku, da ne ulaže napore za dobre odnose sa našim ratnim saveznicima. To je tendenciozna kleveta. Naprotiv, naša Vlada vodi politiku učvršćivanja prijateljstva u prvom redu sa onima sa kojima smo zajedno vodili borbu protiv zajedničkoga neprijatelja, a što napori naše Vlade ne nailaze na dovoljno razumevanja kod njih, to nije do nas, nego do onih koji na odgovornim položajima u raznim savezničkim državama vode takvu politiku.

Uzima se primer Čehoslovačke, koja, kako kaže dr Jovanović, vodi ne jednostranu nego „višestranu“ politiku. Baš na ovom primeru dr Jovanović se otkriva kao politički intrigant na međunarodnom polju, jer se u izlaganju dr Jovanovića ne radi o tome kakvu politiku vodi koja zemlja, već se radi o težnji da se unesu smutnje među raznim zemljama. Prema tome, to je još jedna teška kleveta protiv naše Vlade i protiv čitavog našeg naroda. To je pokušaj da se nanese nov udarac u leđa našem narodu, a ne samo seljaštvu.

I ja se pitam u čije ime dr Dragoljub Jovanović može da govori i u ime kakvog seljaštva? Pre svega on je jedini iz Srbije u Saveznom veću koji zauzima ovakav stav. Dr Dragoljub Jovanović je izabran samo zahvaljujući frontovskoj disciplini po kojoj su birači glasali za njega u Srezu nišavskom, Okrugu pirotskom. Drugo, mi smo ovde čuli da se članovi Izvršnog odbora Narodne seljačke stranke ograđuju od stava dr Jovanovića u ime samog Izvršnog odbora. To je redak primer u istoriji građanskih partija i kakvog obraza ima da govori u ime seljaštva jedan čovek, kad ne može da govori ni u ime svoje sopstvene stranke!

Što se tiče samog zakonskog predloga, ja ga pozdravljam i pozivam vas da ga jednodušno prihvatite, a predlažem da Skupština najoštrije osudi klevete dr Dragoljuba Jovanovića. (Buran dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Pošto je lista prijavljenih govornika iscrpna, zaključujem diskusiju o predlogu Zakona o ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Albanije. Prelazimo na glasanje. Glasaće se aklamacijom. Ko je za ovaj predlog, neka digne ruku. (Svi narodni poslanici i članovi Vlade ustaju i dugotrajno aplaudiraju. – Manifestacija traje nekoliko minuta).

Objavljujem da je Narodna skupština jednoglasno primila Ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Albanije. (Buran aplauz).

TRINAESTA SEDNICA VEĆA 20. 7. 1946.

O ZAKONU O SOCIJALNOM OSIGURANJU RADNIKA

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović (Izborni srez nišavski, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, danas ćemo doneti jedan koristan i vrlo napredan zakon. Pre četvrt veka, u staroj Jugoslaviji, takođe je bio donesen jedan zakon o osiguranju radnika. Za one prilike, taj zakon je bio dosta napredan. Međutim, punih 20 godina primene toga zakona pokazale su kako se i najlepša ustanova može izvrnuti u najveće ruglo. U jeziku našeg radnog sveta reči: uredski lekar, uredsko lečenje, uredsko oporavilište, značile su nešto čemu se treba više potsmevati nego čime treba biti zadovoljan. Autonomija koju je taj zakon predviđao pretvorila se u aparat za stvaranje jedne birokratije koja je imala za cilj da uvuče u svoje kandže najsposobnije funkcionere radničkog pokreta, da ih tu korumpira, da ih odvoji od radničke klase i da od njih napravi ne samo sluge kapitalizmu nego i sluge političkom režimu, pa i samoj policiji koja je tako svirepo gonila radnički pokret i naročito radnike.

Socijalno osiguranje kao i celokupno socijalno zakonodavstvo vredi samo onoliko koliko su jake organizacije radnoga naroda da to u život sprovedu i da poslodavcima i državnim organima nametnu to sprovođenje. U staroj Jugoslaviji to je bilo nemoguće. Kapitalisti i militaristi onemogućivali su sprovođenje radničkog pokreta. Oni su dopuštali samo jedan falsifikat, jedan surogat radničkog pokreta, a stvarni radnički pokret sprečavali su svim mogućim sredstvima. Ja hoću da podvučem da se ipak našlo načina da se očuva sindikat pod najtežim uslovima a to je – ja ću ga sa čašću pomenuti – Savez grafičkih radnika. I drugi su radnici takođe pokušali da očuvaju svoje organizacije ali su u tome manje uspevali.

Radničko zakonodavstvo, naročito radničko osiguranje, je tako delikatna materija, tako teška stvar da je potrebna sva budnost radničkih organizacija, naročito u onim zemljama gde je osiguranje bilo predato tzv. autonomijama.

Zbog toga ja pozdravljam odluku naše Vlade da socijalno osiguranje radnika i nameštenika ne bude više nikakva fiktivna autonomija, nego da bude državna ustanova. Kao takvo, ono će biti pod

kontrolom Savezne kontrolne komisije, ono će biti pod kontrolom svih narodnih vlasti i neće se moći dogoditi da se činovnici osiguranja birokratiziraju, da se odvoje od naroda, da više misle na svoje kancelarije nego li na radnička skloništa, da više misle na sopstveni odmor po banjama, negoli na negovanje i oporavljanje najtežih trudbenika.

Pozdravljam isto tako propise ovog zakona koji ne daju osiguravajuće sume i obezbeđenje prema tome koliko je ko uložio u novcu, nego prema tome koliko je ko doprineo svojim radom, više po težini rada, negoli po veličini uloga. To je najlepši i najkrupniji deo ovog zakona. Odista, radnom čoveku treba priteći u pomoć onda kada dođe u nesposobnost da dalje radi, kao i u svima drugim neprilikama života, i to ne prema tome koliko je uložio, nego koliko je veliki njegov socijalni doprinos.

Ono što čini položaj radničke klase težim od položaja seljaka, to je što su radnici lišeni i jednoga minimuma za egzistenciju, što su izloženi svima opasnostima, što ničim nisu osigurani za sutrašnjicu, što njihov život traje od subote do subote, što nikada nemaju jasnu perspektivu, što su izloženi svima opasnostima svakodnevnice – one životne uzbrdice, koja je za njih teža nego za one koji imaju neku materijalnu rezervu, ili svojinu zemlje, ili nešto rezerve hrane i tome slično. Svega toga radnička klasa u najvećem broju slučajeva nema. I zato je najveća briga svih zemalja sa velikim brojem radnika da pruže radničkoj klasi izvesnu sigurnost, izvesno obezbeđenje, da radnik bude bez straha od onog što će biti kada u subotu ne primi svoju zaradu.

U današnjem našem državnom uređenju i prilikama, mnogi radnici koji su i u državnim preduzećima, nisu više regulisani kao ranije, nisu mesečari, nego su upućeni da rade na sat i na akord i tome slično. Utoliko je veća potreba da budu osigurani kao radnici, bez obzira na to da li su plaćeni na mesec ili na sat. U ovom zakonu izjednačene su sve kategorije trudbenika, svi oni uživaju podjednako osiguranje, bez obzira na njihov lični novčani doprinos. To je ono što ja pozdravljam, što se doprinos daje po procentu ukupno isplaćene zarade u preduzeću, a ne po tome koliko je ko lično zaradio i uplatio.

Ima jedan nedostatak u ovom zakonu koji će se morati ispraviti, a to je u čl. 2, tačka 6, koja ovlašćuje Vladu da zasada ne primeni ovaj zakon na sve kategorije radnika. U obrazloženju Ministra jasno je rečeno da se zakon neće primeniti na poljoprivredne radnike, na ribare itd. Ja mogu razumeti zašto je to učinjeno, jer je broj poljoprivrednih radnika vrlo veliki, a s druge strane njihova zarada nije sigurna. I posle sprovođenja agrarne reforme, biće veliki broj ljudi koji ostaju bez zemlje i neće moći da se zaposle na većim posedima. Ja skrećem pažnju našoj Skupštini i Vladi da povedu računa o poljoprivrednim radnicima, jer će njihov položaj biti teži nego ranije. Zemljišni fond naše agrarne reforme nije toliko veliki da bi mogao da dâ zemlju svim poljoprivrednim radnicima. S druge strane, radnički sindikati koji su uključili i poljoprivredne radnike, postavljaju uslove za zaposlenje, traže nadnicu itd. To je opravdano. Ali, isto tako nema kod nas velikih kapitalističkih imanja koja bi mogla da zaposle poljoprivredne radnike. Veliki broj seljaka, koji su dosada upotrebljavali najamnu radnu snagu, sada su upućeni – baš zbog tih teških uslova sindikata – da sami obrađuju svoju zemlju. I zbog toga je potrebno da se o poljoprivrednim radnicima što pre povede računa.

Isto tako, prihvatajući ceo ovaj zakon, ja skrećem pažnju na to da se što pre donese jedan zakon, koji će u socijalno osiguranje uvesti i ostale trudbenike, koji u ovaj zakon nisu uključeni, to su zemljoradnici-seljaci, koji nisu u najamnom odnosu, ali koji su takođe izloženi svim rizicima i opasnostima

kojima su izloženi i najamni radnici. Zemljoradnicima i onima koji imaju privatnu svojину preći opasnost od pomora stoke, preći opasnost od požara, preći opasnost od suše, preći opasnost od grada i drugih prirodnih nepogoda, koje mogu da unište veći deo žetve i na taj način da zemljoradnika svedu na niži nivo nego što je onaj na kome se nalaze poljoprivredni radnici koji su zaposleni. U tome smislu, mi ćemo predložiti za iduće zasedanje Narodne skupštine... (Glasovi: Ko mi?) ... mi narodni poslanici, neki poslanici. Tražićemo da se izradi zakon o osiguranju zemljoradnika.

Isto tako, biće potreban jedan zakon o osiguranju zanatlija i sveg onog malog sveta koji nije u najamnom odnosu, ali koji je takođe izložen raznim rizicima i opasnostima.

U svakom slučaju, dobro je što smo odmah posle Zakona o učenicima u privredi pristupili jednom teškom i finansijski vrlo složenom i za državnu kasu tegobnom poslu, a to je da pružimo osiguranje našim radnicima, nameštenicima i službenicima. Zbog toga ja pozdravljam ovaj zakon o glasaću za njega.

Predsednik: Reč ima narodni poslanik Ivan Subotin.

Ivan Suborin (Izborni srez alibunarski, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, ako se već neko pojavljuje u ime seljaka, ja mislim da mi poslanici-seljaci imamo najviše prava da govorimo u ime seljaka.

Pred nama se nalazi predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika. O njemu se nema više mnogo da govori, pošto je najlepše i iscrpno obrazloženje dao drug ministar Vicko Krstulović. Naša je nova država – država radnoga naroda, država radnika i seljaka, ona stoji pod rukovodstvom našeg voljenog maršala Tita i sve je to garancija da je ovaj zakon dobar. Nikada u bivšoj Jugoslaviji radnička klasa nije mogla biti tako osigurana za svoj život kao danas. U bivšoj Jugoslaviji nisu donošeni zakoni za socijalno osiguranje radnika, već za socijalno ugrožavanje. Izbacivan je na ulicu radnik iznemogao i bolestan od teškog rada, i o njemu se više niko nije starao. Ako je još govorio o nepravdi koja ga je zadesila, odmah je bio „antidržavni“ i kao takav proganjan.

Ako već govorimo o radnicima, moramo se osvrnuti i na naše seljaštvo, jer je seljaštvo u našoj državi nerazdvojno od radničke klase. Kad kažemo da su radnici dobili Zakon o socijalnom osiguranju, da se osvrnemo i da vidimo šta su seljaci dosad dobili. Ako se samo malo udubimo u seljačke probleme, videćemo da su seljaci u mnogo boljem položaju nego ranije. Zakonom o agrarnoj reformi i kolonizaciji dobili su naši seljaci zemlju, koju su većito radili kao tuđu, jer svoju nisu imali. Oni danas s ponosom govore da imaju zemlju i da neće više biti slugе. Zato seljacima nije potrebno naročito osiguranje, jer smo im dali zemlju.

Donesene su razne uredbe o otkupu žitarica, o otkupu vune, o ceni žitaricama. Setimo se samo onih vremena kada smo svoje žito morali prodavati po 80 dinara, a uproleće ga kupovali po 300, dok je narod u pasivnim krajevima plaćao žito i po 500 do 600 dinara mc. Danas možemo žito odmah prodati po najvišim cenama, a Uredbom o otkupu žita svakome je seljaku ostavljeno da slobodno raspolaže sa 10% žitarica, a vune je ostavljeno svakome seljaku koliko mu treba. Danas seljak državi prodaje stoku za klanje skuplje nego na pijaci. Ima još puno Vladinih mera koje je naš narod oduševljeno pozdravio.

Drugovi i drugarice, da se sad malo osvrnem na onu gospodu koja govore u ime seljaka, iako sa seljaštvom nemaju ničeg zajedničkog. Ja mislim da će mi svi seljaci odobriti ako kažem da nama seljacima

nisu potrebni advokati. Mi znamo jedno, a to je da se četiri godine vodila borba za ostvarenje bratstva i jedinstva našega naroda, za zблиženje sela i grada. Mi se danas pitamo gde su bile te vođe seljaka za vreme okupacije, kada je naš seljak u zajednici sa radničkom klasom vodio krvavu borbu za oslobođenje svoga naroda. Ako pogledamo među nama u Skupštini, videćemo da ima priličan broj seljaka narodnih poslanika i smatram da, ako nu nas seljaci birali, birali su nas da ih predstavljamo i mi smo pozvani da kažemo i ono što je dobro i ono što je zlo. (Dr Dragoljub Jovanović: Nikada manje seljaka nije bilo i Skupštini nego danas. Ima 78 seljaka i 78 ministara). G. Jovanović koji se mnogo stara o seljacima, rekao je jednoga dana jednom poznaniku, a to je opet meni rekao jedan drug: „Drži se, družo, Ustava, to ti je malj u rukama komunista“. Pitam g. Jovanovića: zašto nije odgovorio tome drugu da je to malj u rukama naroda u borbi protiv reakcije. Da li ćemo mi danas voditi borbu protiv komunista, koji su nam izvojevali slobodu?

Vidimo mi da ima teškoća i grešaka, ali smo svesni da su to posledice rata. Tu se pojavljuju gospoda koja smatraju da mi ne vidimo i da oni treba da nam otvore oči. Ta gospoda kažu: vi seljaci nemate R karte, ne proglašuju vas udarnicima, zar vi ne vidite da je ovo diktatura jedne partije, da nema seljaka po organizacijama, da nema seljaka po odborima itd. A mi seljaci odgovaramo: nama nije potrebna R karta, mi radimo pa imamo.

Ja smatram da delim mišljenje većine kad kažem da se više takva gospoda kao g. Dragoljub Jovanović ne usuđuju da govore u seljačko ime. U seljačko ime imaju pravo da govore oni koji su se borili za oslobođenje seljaka ispod fašističkog ropstva i oni čije su ruke i danas žuljevite od kose i motike.

I na kraju, drugovi, ja izjavljujem da ću glasati za ovaj zakon i pozivam sve poslanike da za njega glasaju. (Aplauz).

Pretsednik: Ima reč dr Dragomir Karajović.

Dr Dragomir Karajović (Izborni srez žički, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, dozvolite mi da i ja kažem nekoliko reči o predlogu Zakona o socijalnom osiguranju kao dugogodišnji uredski lekar. Jedna naša stara reakcionarna poslovice kaže da su svi ljudi pred smrću i bolešću jednaki. Ta poslovice je neistinita i demantuje se time što je smrt kod krojačkih radnika mnogo češća, upravo, što je život krojačkog radnika duplo kraći nego život bankara, trgovaca i industrijalaca. Drugo, život radničkih žena, prosečno uzev, duplo je kraći od života bankarskih žena. Treće, smrtnost kod radničke dece mnogo je veća nego kod dece industrijalaca, trgovaca i bankara. Od umrlih u Jugoslaviji svaki sedmi čovek umire od tuberkuloze, a od ovih je drugi ili treći uvek radnik. Uzrok tome leži, drugovi narodni poslanici, u socijalnoj nejednakosti. Materijalni uslovi za život i zdravlje čoveka nisu podjednako podeljeni, jer veliki broj upravo onih koji stvaraju materijalna dobra nemaju dovoljnu količinu: niti vazduha, niti sunca, niti hrane, niti odmora, niti prostora, niti uopšte potrebnih higijenskih uslova za život. Otuda dolazi da oni koji su ekonomski slabiji, imaju manje uslova za zdravlje, negoli oni koji su ekonomski jači. Tako se objašnjava i to da su oboljenja i smrtnost kod imućnih ljudi procentualno manji nego kod ekonomski slabijih. Zato su oboljenja od tuberkuloze u Jugoslaviji kod radnika naročito česta a sve usled ekonomskih prilika. Zna se da svakog desetog minuta umire po jedan čovek od tuberkuloze u Jugoslaviji do 50 godine; da je trista hiljada obolelih i da pedeset hiljada bolesnika umire od otvorene tuberkuloze. Kada se uzme

da je svaki treći koji umire radnik, onda možete pojmiti koliko ljudi iz radničke klase umire od tuberkuloze.

Drugovi narodni poslanici, u staroj Jugoslaviji donet je zakon o socijalnom osiguranju. Taj zakon koji je stvoren 1922. godine bio je teoretski dosta dobar, ali u praksi je potpuno podbacio, bio je nepotpun. Osiguravao je samo u slučaju bolesti i nesreće, a u slučaju starosti i iznemoglosti primenjivan je tek 1937. godine. Lečenje i pomoć u slučaju bolesti, kao i u nesrećnim slučajevima, za radničku klasu u uredima bili su ispod svake kritike. Pitamo se sada otkuda je to dolazilo? Odgovor je jasan. Prvo, što tim radničkim osiguranjima nisu rukovodili oni kojima je to osiguranje bilo namenjeno. Radnici su se najmanje pitali u radničkom osiguranju. Interes vladajuće kapitalističke klase bio je da radničko osiguranje ne prosperira. Prvo, poslodavcima nije išlo u račun da prijave tačan broj svojih radnika. Po sredi je bila špekulacija. Poslodavac koji je imao hiljadu ili pet stotina radnika stvarno je prijavljivao dvesta. Radnički doprinos išao je u njegovu kasu, a ne u kasu radničkog osiguranja. Iz prakse znam da je bilo preduzeća koja su sprovodila ogromne radove i koja su imala na hiljade radnika od kojih su naplaćivala doprinos za ured a, međutim, nisu prijavljivala tačan broj radnika.

Tako su zarađivani milioni, kao i na skupom prodavanju hrane radnicima na terenu. Kao što vidite, drugovi narodni poslanici, taj Ured je potpuno podbacio, radnici njime nisu bili zadovoljni, a oni kojima je smetao trudili su se sa svih strana da ga sruše. To se postizavalo prvo, neprijavlivanjem radnika, drugo, svi lekari su bili protiv Ureda, jer nije bio u njihovom interesu, to je bila njihova konkurencija; treće, svi su apotekari bili protiv Ureda pošto je trebalo da daju lekove za 30% jevtinije. Najzad i svi poslodavci su bili protiv Ureda jer je trebalo za nj da uplaćuju doprinos. I zato su radnici sa potpunim pravom govorili da je Ured za osiguranje radnika ustvari „Ured za guranje radnika“.

Ovaj zakon o socijalnom osiguranju, koji se sada donosi u ovom visokom domu, mnogo je napredniji i socijalniji od pređašnjeg. A garancija da će on biti u potpunosti sproveden je to što postoji jedinstvena organizacija radničke klase – Jedinstveni savez sindikata za radnike i nameštenike. Nema više one pocepanosti među radnicima kao u staroj Jugoslaviji. Nema više one mržnje koja je postojala između umnih i fizičkih radnika. Nema više mržnje između državnih službenika i ostalih trudbenika. Sada su svi ujedinjeni u jedan savez i čine jedan snažan politički privredni faktor u obnovi i izgradnji naše zemlje.

Tako ujedinjeni radnički sindikati s pravom istupaju kao moćna organizacija da štite svoje interese i da osiguraju svoj socijalni i ekonomski položaj onako kako to zahteva njihova uloga danas u našem društvenom i državnom životu. Kao važan faktor oni s pravom mogu da traže da se ovaj Zakon o socijalnom osiguranju radnika nameštenika i službenika primi i u potpunosti primenjuje.

Ovaj nacrt zakona bitno se razlikuje od zakona stare Jugoslavije, prvo, u tome što je osiguranje potpuno: u slučaju bolesti, nesreće, starosti i iznemoglosti; drugo, što je osiguranje jedinstveno jer su osigurani svi radnici, nameštenici i službenici; i treće, što ovaj Zakon obećava radničkoj klasi da će prema težini i veličini rada biti garantovana i veličina davanja. U našem Ustavu njima je zagarantovano, pored samog socijalnog osiguranja, isto tako i pravo na godišnji odmor, pravo na skraćeno radno vreme, pravo na kontrolu radnih odnosa i pravo na povoljne stanbene prilike. To je sve neophodno potrebno da bi radnička klasa bila potpuno zaštićena, da bi njena zaštita bila potpuno zagarantovana, jer samo zdravi radnici mogu da doprinose u privredi.

Poznato je, naročito za vreme stare Jugoslavije, da se nije vodilo računa o higijeni rada. Higijena rada ima za cilj da stvori zdrave i bezopasne uslove rada tako da se proces radne proizvodnje ne umanjí, niti da se zdravlje radnika ošteti. U staroj Jugoslaviji nije se vodilo računa da li je radionica higijenski uređena, da li postoje zaštitne mere za radnika koji radi u fabrici gde je velika prašina, razna isparenja gasova itd. itd. Mogu navesti kao primer iz svoje prakse da je u Srezu žičkom postojala primitivna fabrika olova, koju su osnovali kao privatno preduzeće zetovi nekih generala, sa pozajmicom od strane države, da je ta fabrika primitivno instalirana, tako da je stalno trovano od olova dnevno po nekoliko radnika. Intervencija nije pomogla, jer je odgovoreno da je preča odbrana zemlje nego životi radnika. Isto tako nije se vodilo računa o higijeni rada u preduzeću gde se vršila delaboracija nemačke municije i topljenje eksploziva, i gde su se razvijali otrovni gasovi, od kojih radnike nisu mogle da zaštite nikakve maske. Poslodavac nije hteo da nabavi nikakva zaštitna odela, radnici su umirali, a od zatrovanih odela u kojima su dolazili svojim kućama, bilo je slučajeva da su njihova deca umirala za 24 časa, nije pomogla nikakva intervencija. Kao što vidite higijena je važan faktor, za čije sprovođenje je garancija član 20 našeg Ustava. Drugovi, o sprovođenju sadašnjeg zakona stara se Ministar rada, dakle, to znači potpuno državno voćstvo. U ovom zakonu predviđa se savet socijalnog osiguranja pri Saveznoj vladi koji sačinjavaju članovi iz Kontrolne komisije i Planske komisije, privredna ministarstva i ministarstva rada. Ovaj savet socijalnog osiguranja biće važan faktor za potpuno sprovođenje u život ovog zakona.

U ovom zakonu novina je takozvana lekarsko-radnička komisija radi sporova koji se mogu pojaviti kod radnika. Ova novina potpuno je na svom mestu jer će se pomoću lekarsko-radničke komisije moći mnogo brže ispraviti propusti i greške koje pri radu lekara, bilo usled njegove pretrpanosti u radu, nemarnosti ili nedovoljne stručnosti mogu da nanesu štetu trudbeniku kako po zdravlje tako i materijalno. Postojanjem radničko-lekarske komisije ovo se neće dogoditi.

Drugovi narodni poslanici, iz ukratko izloženog ja glasam za ovaj zakon zato što je jedan od najnaprednijih socijalnih zakona i molim drugove poslanike da jednoglasno prime ovaj zakon za zaštitu radnika koji su tako važan faktor u današnjoj Republici. (Aplauz).

Pretsednik: Ima reć narodni poslanik Milorad Vujićić.

Milorad Vujićić (Izborni srez mladenovački, NR Srbija): Drugovi i drugarice, čitajući Zakon o osiguranju i slušajući predgovornike, rekao bi čovek da je zakon na svom mestu i da bolje ne može biti. Ali po primeru jednog ruskog političara ja se pitam da li je zbilja dobro ili nije. Jedan ruski političar, kad su ga u jednom momentu počeli da hvale razni reakcionarni listovi, počeo je sam da prelistava da vidi šta je sve uradio, pitajući se da nije možda nešto rđavo uradio. Počeo je da pita i svoje drugove šta je tih dana uradio, da nije nešto rđavo uradio. Oni su mu onda kazali da nije ništa rđavo uradio. I zato ja kažem da nešto nije u redu kad Dragoljub Jovanović izjavljuje da će glasati za ovaj zakon. Čovek bi rekao da nešto nije u redu. Kad se uzme u obzir da je Jovanović špekulant političar i da zna da nema čara kod raničke klase, onda, kao veli, možda će biti dobro da glasa za taj zakon, kad je pre nekoliko dana mogao da glasa protiv Zakona o zeljoradničkim zadrugama, koji se tiče naroda koga on zastupa. Vidite, on glasa protiv tog zakona, a sada glasa za zakon o radničkom osiguranju (Dr Dragoljub Jovanović: Zato što nam je potreban). Jovanović tvrdi malopre da ovde ima malo seljaka, a ja njemu kažem opet da on može biti ne poznaje stvar. Iz Beogradskog okruga imamo ovde jedanaest poslanika u oba doma. Šest od njih su seljaci

i to sva šestorica iz Zemljoradničkog pokreta, ali nijedan nije pristalica Dragoljuba Jovanovića. (Aplauz). On smatra ako nisu njegove pristalice da nisu ni seljaci. (Dr Dragoljub Jovanović: Ima statistika po profesijama). Jasno je to što tako radi i jasno je što je počeo da govori 16. jula. Barjak je pao, svi narodni neprijatelji i unutrašnji i spoljni navalili su prvo na barjaktara i kad je stari barjaktar pao, našli su se barjaktarčići i pitam ja Dragoljuba Jovanovića što nije počeo da vuče teška kola koja su se zaglavila do glavčina, jer sad može da vuče kad nije tako strašno. To se često puta prebacuje Dragoljubu Jovanoviću da nije bio u borbi gde se krv lila. Možda je bio i on gde se krv lila, ali Dragi Jovanović je izjavio kad se srpskog naroda krv lila da se mnogo interesovao za Dragoljuba Jovanovića, da mu se šta ne desi. Pa možda je i on tu onako bio. Narodni neprijatelji traže barjaktara, a mi znamo da smo u našoj zemlji aždaj otsekli glavu. Ta glava je naše predratne monarhisko uređenje u staroj Jugoslaviji. I danas se oseća, kad mrdnete po narodu, tu i tamo po neki repić kako se uvija za vama; pa, eto, i tu u Skupštinu se uvukli repići i tu i tamo klevetaju narodnu vlast i ljude koji su se borili i sve dali za ovaj narod, naročito za seljački narod. Pre nekoliko dana bio sam iznenađen i nisam mogao da se snađem da upitam Dragoljuba Jovanovića kad je kazao da su ovima Zakonom o zadrugama zaboli nož u leđa seljacima i kad su u Topčider ono dolazili ljudi sa prerezanim grkljanom, zašto i on nije bio tada tamo kad je narodu bio zaboden nož u leđa. Zašto se i on ne upita: pa, kolje se seljački narod, a ja sam njegov vođa, pa hoću da ga branim, nego ga brani ovde sada od pravih prijatelja naroda, od ljudi koji su sve dali za ovaj narod.

Na kraju izjavljujem da ću iz iznetih razloga glasati za ovaj zakon, ali molim stručnjake da ga, po primeru onog ruskog političara, pregledaju, da li zbilja ovde nema nešto što nije dobro, kad je i Dragoljub Jovanović izjavio da će glasati za ovaj zakon.

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Ivan Grandža. (Aplauz).

Ivan Grandža (Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni zastupnici, svakako da je ovaj zakon dobar. Ja verujem, kada su i protivnici o njemu govorili da je dobar, da će svakako biti dobar. U Zakonodavnom odboru bila je pala jedna primedba da ovaj zakon nije poveo brigu o osiguranju seljaka. Mi vidimo u čl. 2 ovoga zakona da su osigurani najamni radnici kad svih preduzeća, i privatnih, i državnih i pojedinih gospodarstava.

Ovim zakonskim prijedlogom nisu obuhvaćeni samo tzv. sezonski radnici. Ali naša država je, po mom uvjerenju, i to pitanje riješila, na prvom mjestu kada je sprovodila Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji. Svi ti dosadašnji sezonski radnici obezbijeđeni su tim zakonom. Od strane jednog predgovornika bilo je naglašeno da fond agrarnih zemljišta neće moći da podmiri sve potrebe onih zemljoradnika koji nemaju zemlju. Ali ja držim da je taj fond bio dosta veliki kada još i sada ima rezervi da podmiri one seljake koji su zavisni od sezonskog rada, a koji nisu mogli biti ovim zakonom obuhvaćeni.

Vrlo mi je „drago“ da je „predstavnik seljaštva“ naglasio da se mi seljaci nalazimo u povoljnom položaju, da se za nas uvijek drugi brinu, a da mi nemamo ništa drugo da radimo nego da čekamo dok nam se ne donese kao na tanjiru. To je govor kroz prozor.

Ali stara demagogija više ne pali. Ona je utopljena u krvi i žrtvama koje je naš radni narod podnio u ovoj borbi. Više ne pale one stare otrcane fraze, kada se govori kroz prozor.

Hoću da vas potsjetim na demagogiju sličnu ovoj. Vi svi svakako znate kako je nekada vršena agitacija. Kada bi jedan radikalski prvak došao u agitaciju on je obećavao svašta. Govorio je: „Mi ćemo da vam napravimo most.“ Seljaci: „Most nam ne treba, nemamo rijeke“. Kandidat: „Napravićemo vam i rijeku!“

Takva agitacija danas više ne pali.

Drugovi i drugarice, ja ću biti kratak, ali se moram osvrnuti još na par stvari. Po staroj parlamentarnoj praksi politički govori, razračunavaju između pojedinih stranaka, obično su se vršila kod debate o budžetu. Onda su sve političke struje, i vladajuće i opozicione, iznosile svoje primjedbe, prigovore itd. Ali, oprostite mi, kada smo već prekršili taj princip, kada govorimo ovih dana o svim zakonima više politički nego o samom zakonu, da kažemo i ovo:

Mi smo doživjeli ono što se nikada ne događa i što se nije događalo ni u najreakcionarnijim parlamentima od strane opozicije. Nikada se nije događalo kao što je bilo danas, kada smo rješavali o Ugovoru o prijateljstvu sa Albanijom, da se povede ovakva debata, da se tu naglasi ono što je naglasio profesor dr Dragoljub Jovanović. Ja nisam tako učen čovjek da malo više polemišem sa profesorom dr Dragoljubom Jovanovićem. Ali danas je on onako uvijeno i, po mom sudu, čak nekako servilno postupio prema našoj saveznicu Engleskoj, rekavši da smo mi od Engleza naučili kako se vrši izmjena dobara. To znači da smo naučili od Engleza trgovati. A mi dobro znamo, a znaju i svi mali ljudi, kakova je bila ta engleska trgovina i raspodjela dobara. A dr Dragoljub Jovanović nije spomenuo da ćemo mi od bratskog i prijateljskog Sovjetskog Saveza naučiti drugi način raspodjele dobara, nego što je bio prije rata, da ćemo naučiti i sprovesti u našoj unutrašnjoj trgovini trgovinu bez profita.

Dr Dragoljub Jovanović je imao vremena da podnese i svoj zakonski prijedlog. Po našem Poslovníku mogu i pojedini narodni poslanici da podnose svoje zakonske prijedloge, pa je i on mogao da podnese jedan zakonski prijedlog o osiguranju seljaka, premda je to svakako više demagogija. Mi znamo da svaki seljak koji poseduje nešto, on se sam i osigurava. Drugo je osiguranje od elementarnih nezgoda. O tome će svakako povesti brigu naša državna uprava.

Dr Dragoljub Jovanović nam obećava da će se, kada se stvori seljački front valjda da bude i taj zakonski prijedlog donesen. Ja se nisam iznenadio osnivanju toga seljačkog fronta. (Dr Dragoljub Jovanović: Ja sam rekao seljački blok u okviru Narodnog fronta). Taj blok u okviru Narodnog fronta postoji. Ja ne znam zašto da se osniva.

Ja vam mogu reći da sam prije par meseci bio u svom kraju, u Velikoj Gorici. Tamo sam prvi put čuo pitanje od jednog mačekovca, bivšeg narodnog zastupnika, da li je istina da dr Dragoljub Jovanović osniva neku svoju grupu i da već ima šestoricu pristalica iz Hrvatske republikanske seljačke stranke. Ja sam rekao da ja o tome ne znam ništa. Ako ima – to će se pokazati. Mi sada vidimo da dr Dragoljub Jovanović nema šestoricu radićevaca, već samo jednog mačekovca Filakovića i jednog klero-fašistu, Don Salacana. Pitam dr Dragoljuba Jovanovića zašto nije onda stvarao blok i front kada smo mi toliko nastojali, a naročito se u tome zauzimao blagopokojni Pavle Radić. Mi smo mnogo razgovarali o tome. Mi smo htjeli onda da stvorimo front seljaka iz Hrvatske i Srbije. Ali su se onda dr Dragoljub Jovanović i

ondašnji vođi Srpske zemljoradničke stranke tome odupirali. (Dr Dragoljub Jovanović: Ja sam to tražio sa Pavlom Radićem zajedno. – Moša Pijade: To nema veze sa socijalnim osiguranjem).

Pretsednik: Molim da se vodi račun o dnevnom redu.

Ivan Grandža: Ja ću skratiti malo. Mi vidimo da je, ne znam po kojoj inicijativi, g. Dragoljub Jovanović postupio tako da on valjda misli da je došlo vrijeme da stvara neke blokove unutar Fronta, kada oni već postoje.

Ja vjerujem i siguran sam, jer znam i poznajem prilike, da ima nezadovoljstva u našem narodu, ali ono ne ide tako daleko da se cijepa Narodni front i savez seljaka i radnika. A mi ćemo svakim danom nastojati da to nezadovoljstvo nestane. Tako ćemo moći da opravdane težnje seljaštva i radništva potpuno udovoljimo i uradićemo to da dr Dragoljub Jovanović neće uspjeti da osnuje i bude neki vođa, kada je skrahirao kao zemljoradnički vođa u Srbiji, da bude vođa jovanovićevsko-mačekovskog fronta u Hrvatskoj. To mu neće nikako uspjeti.

Izjavljujem da ću glasati za ovaj zakon, jer je dobar. (Odobranje).

Pretsednik: Pošto nema više prijavljenih govornika, prelazimo na glasanje u načelu po predlogu Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika u načelu jednoglasno prihvaćen.

DRUGO REDOVNO ZASEDANJE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ 1946

STENOGRAFSKE BELEŠKE

ČETVRTA SEDNICA 5. 12. 1946.

ZAKON O NACIONALIZMU

Pretsednik: Ko želi da uzme učešća u diskusiji po skraćenom postupku, neka se javi za reč. Ima reč narodni poslanik d-r Dragoljub Jovanović.

D-r Dragoljub Jovanović (Srez nišavski): Drugovi narodni poslanici, prvi svetski rat, a naročito Velika oktobarska revolucija doveli su do ostvarenja ideal mnogih mislilaca i socijalnih boraca, da velika bogatstva pojedinih naroda pripadnu samim narodima. Ali u evropskim državama ta ideja nije ostvarena onako kako je ostvarena u Sovjetskom Savezu, već je reči nacionalizacija dat drugi smisao. Zadovoljili su se tadašnji reformatori time što su proglasili da nacionalizacija znači prelazak iz stranih ruku u nacionalne ruke. Tako n. pr. Česi su smatrali da je dovoljno ako nemačka i mađarska imovina pređe u ruke Čehoslovačka kao pojedinaca ili kao društava, akcionarskih društava itd.

Mi smo u našem Ustavu stali na sasvim drugo stanovište. Saglasno sa programom svih stranaka koje učestvuju u Narodnom frontu, mi smo predvideli da nacionalizacija ne znači samo da strana imovina u nacionalnoj državi bude nacionalizovana, postane jugoslovenska u Jugoslaviji, bugarska u Bugarskoj, itd., nego da nacionalizacija znači prelazak glavnih dobara u ruke same nacije, to znači osnovnih narodnih masa, – seljaka, radništva, narodne inteligencije i svih trudbenika.

Današnji Zakon potvrđuje to stanovište Ustava. On ga sprovodi, i ja zato ovaj Zakon pozdravljam i izjavljujem da ću glasati za njega.

Zameram međutim Saveznoj vladi što je ovo tako važno pitanje iznela pred Narodnu skupštinu i pred javnost naprečac, što o tome nije bila obaveštena ni javnost, ni Narodna skupština, ni sam Zakonodavni odbor do jutros u 8 časova i što mi nemamo mogućnosti da ovo pitanje, koje odista predstavlja jedno opšte, osnovno pitanje našeg novog poretka, proučimo detaljno i sa svom pažnjom koju ono zaslužuje.

Mi smo diskutovali mnogo o jednom zakonu koji je došao pre samog Ustava, a to je Zakon o agrarnoj reformi. Narodne mase naše imale su prilike da mnogo razmišljaju, diskutuju i da kažu svoje mišljenje o samom Ustavu. Mi smo zatim doneli Osnovni zakon o državnim privrednim preduzećima, a Prezidijum FNRJ i prezidijumi pojedinih narodnih republika izdali su ukaze kojima su određena preduzeća koja se imaju smatrati da su od opštesaveznog značaja ili od republikanskog značaja za pojedine republike. Sasvim je logično bilo da je posle toga ovakav Zakon morao doći, i dobro je što je došao. Međutim, u interesu same stvari i velikih ideala, u interesu reforama koje predstavljaju znatan doprinos u rešavanju privrednih pitanja, boljitku kome težimo, a naročito u oblasti industrije, potrebno je da se ti propisi detaljno i pažljivo prouče, da ne bi bilo pogrešaka koje su vezane sa hitnošću rešavanja o njima. Ja protestujem protiv toga što se ovako krupno pitanje rešava na brzu ruku. Ali, s obzirom na to da ovaj Zakon predstavlja veliko postignuće u težnjama svih radnih ljudi i narodnih masa, ja izjavljujem da ću glasati za ovaj Zakon.

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Miloš Rašović.

Miloš Rašović (Srez podgorički): Drugovi i drugarice narodni poslanici, poslije obrazloženja koja su nam dali Pretsjednik Zakonodavnog odbora i Ministar industrije, mislim da ne bi trebalo trošiti mnogo riječi za naše ubjeđivanje, jer je ovaj zakonski predlog zaista jedan od neminovnih i najpotrebnijih zakona

koje će naš narod pozdraviti. Ovaj Zakon je jedan od najvažnijih i najznačajnijih zakona koje smo mi do danas donijeli, jer se nim konačno utvrđuje i obezbjeđuje sloboda i nezavisnost našega naroda. Mi smo slobodu i nezavisnost izvojevali na bojnome polju od oružanih neprijateljskih snaga. Mi smo stvorili moćnu narodnu armiju, koja osjeća i diše narodski, i koja je u stanju da obezbijedi našu slobodu i nezavisnost od svih nasrtaja spoljnih neprijatelja. Mi smo stvorili jedan čvrst i nerazlučiv savez sa najmoćnijom armijom svijeta – Crvenom armijom i drugim slovenskim narodima i zato sasvim mirno gledamo u budućnost što se tiče obezbjeđenja i učvršćivanja naših sloboda od oružanih snaga spoljnog neprijatelja. Ali, mi znamo iz iskustva da se narodi ne porobljavaju samo oružanom snagom, nego i drugim načinima, a prvenstveno privrednim i finansiskim porobljavanjem. Mi smo i u prvom svjetskom ratu izvojevali krvlju naših najboljih sinova slobodu naših naroda, ali time nijesmo postali potpuno slobodni, jer su spoljni neprijatelji gledali da nas kapitalom porobe još više i jače. Vi svi znate da su privredna preduzeća u bivšoj Jugoslaviji u najviše slučajeva bila u stranim rukama, u rukama velikih kapitala. Privredna preduzeća u bivšoj Jugoslaviji bila su samo prividno u našim rukama, a u stvari bila su instrumenat izvlačenja zarade iz naše otadžbine, zarade na štetu našega naroda. Nije potrebno nabrajati sva ona preduzeća kao što su „Našička“, hemiska i industrijska preduzeća. „Trepča“ i „Zenica. To su bila ta preduzeća preko kojih su strana kapitalistička društva izvlačila profit, i to ogroman profit iz naše zemlje. I u toku ovog rata mi smo mogli zapaziti da privreda u privatnim rukama nije u vezi sa narodom, da ona ne osjeća narodski, da je ona odvojena od naroda. Mi smo iskusili u toku ovog rata da su sva privatna preduzeća nastavila da rade još jače i intenzivnije za račun neprijatelja no što su radila u slobodnoj otadžbini. Mi smo vidjeli da su privatna preduzeća služila neprijatelju, pojedinci su se ekonomski bogatili dok su pravi sinovi našeg naroda ginuli. Dovoljno je samo pogledati listu preduzeća koja su pomagala plaćenike i izdajnike, kao što su Pavelić, Mihailović, Nedić i drugi. Mi vidimo da se njih nije ticala narodna sloboda niti ropski položaj našeg naroda, ni to što su najbolji naši sinovi ginuli na bojnome polju, želeći da izvojuju potpunu slobodu. Sva su naša preduzeća radila za račun tuđina, a za porobljavanje sopstvenog naroda. Bezbjednost naših narodnih sloboda i našega naroda zahtijeva da privredna privatna preduzeća nestanu i da narod prihvati u svoje ruke svu privredu svoga naroda i svoje zemlje. Naročito sad poslije rata potrebno je da se kod nas privreda sprovodi tako da služi jednom višem cilju, opštenarodnom cilju i zato je potrebna nacionalizacija privatnih privrednih preduzeća, koja pretstavlja konačno oslobođenje našega naroda od svakog mogućeg načina porobljavanja.

Primjedba druga Dragoljuba Jovanovića o tome zašto ovaj Zakon nije ranije objavljen i podnesen, ja mislim da je neumesna i da treba da posliži samo onima koji bi želeli da naše planove ometaju i da iz naše zemlje izvuku što više koristi. Da se ovaj Zakon ovako kao što je predložen i donese učinjeno je baš zato da se sačuvaju interesi našega naroda, jer bi naš narod izgubio da je ovaj zakonski predlog bio ranije objavljen, kako to traži Dragoljub Jovanović. Ko bi se tim načinom koristio? Time bi se mogli koristiti špekulanti koji bi ustupili svoje akcije stranim kapitalistima, prema kojima bismo mi morali da imamo više obaveza nego li prema svojim domorodcima. Zastupajući onakvo gledište, Dragoljub Jovanović zastupao je interese krvnih neprijatelja naših naroda, zastupao je interes onih koji se bune zbog toga što su izgubili u našoj zemlji za vječita vremena mogućnost iskorišćavanja naših naroda. (Aplauz).

Uvjeren da ovaj Zakon predstavlja jedan od najznačajnijih koraka u našoj narodnoj privredi, u napretku naših naroda, ja svesrdno pozdravljam ovaj zakonski predlog, ubijeđen da ćete ga i vi tako isti svesrdno pozdraviti i jednodušno usvojiti. (Aplauz).

TREĆE REDOVNO ZASEDANJE SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA I VEĆA NARODA 1947

STENOGRAFSKE BELEŠKE

PRVA SEDNICA 26. MART 1947.

PREDLOG POSLOVNIKA SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA

Pretsednik: Pristupa se pretresu predloženog poslovnika u načelu. Ko želi da uzme učešća u samom pretresu, neka se javi za reč. (Dr Dragoljub Jovanović: Molim za reč.) Ima reč narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović (Izborni srez nišavski, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, kada je maločas predsednik stavio pitanje o dnevnom redu i o tome da se promena poslovnika stavi kao prva tačka dnevnog reda, ja sam glasao protiv. To sam učinio iz dva razloga. Prvo, zato što, koliko se sećam, po poslovniku koji je još uvek u važnosti, ne može ništa doći na dnevni red u zasedanju u kome se pretresa budžet pre samoga budžeta. Drugo, zbog toga što nalazim da je vrlo nezgodno da nas Zakonodavni odbor i Predsedništvo Narodne skupštine dovode u tešku situaciju, donoseći nam jedan veliki predlog od dvadeset punih strana, i da nas odmah, istoga minuta, poziva da o tome damo svoje mišljenje, a da nismo imali prilike ne samo da ga pročitamo, nego ni da ga pregledamo.

Ja smatram da je to vrlo nezgodna praksa i molio bih i Predsedništvo i Zakonodavni odbor, pa i samu Saveznu vladu, da tu praksu iskorene. Ali, slušajući objašnjenje, obrazloženje predsednika Zakonodavnog odbora i predlagača ovoga poslovnika, meni se učinilo da u njemu ima mnogo stvari koje su pozitivne i koje čak popravljaju dosadašnji poslovnik. I zbog toga ja ne bih mogao da glasam protiv toga poslovnika koji mi se čini, po onome što sam mogao pregledati i po onome što sam čuo od prethodnog govornika, dosta dobar, ne bih mogao glasati protiv njega. Ipak mi je nemoguće da glasam za taj tekst i zato ću se od glasanja uzdržati.

Pretsednik: Da li još ko želi reč? (Niko se ne javlja). Pošto nema nikog da se javi za reč... (Dr Dragoljub Jovanović: Ja bih molio za odgovor po mojoj prvoj primedbi, da li može doći na dnevni red poslovnik pre budžeta?) Molim, nemojte da upadate u reč, jer je o dnevnom redu Veće već odlučilo.

Pristupamo pretresu poslovnika u pojedinostima, držeći se staroga poslovnika. Prelazimo na pretres u pojedinostima o prvoj glavi. Da li ko želi da govori o prvoj glavi? (Ne želi niko). Pošto se niko nije javio za reč, molim druga izvestioca da čita naslov, podnaslov i član 1 predloga poslovnika.

PRVA ZAJEDNIČKA SEDNICA 26. 3. 1947.

PREDLOG POSLOVNIKA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Pretsedavajući: Prima li se predlog izvestioca? (Prima). Pristupamo pretresu predloženog poslovnika. Moramo ga pročitati u celini. Da li ko traži reč u načelu po predloženom poslovniku? (Dr Dragoljub Jovanović: Molim za reč). Ima reč narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović: Drugovi narodni poslanici, ma sednici Saveznog veća, koja je održana malopre, ja sam stavio zamerku Pretsedništvu i Zakonodavnom odboru što su nam izneli predlog poslovnika u ovom zasedanju u kome se rešava o budžetu, jer je naš dosadašnji poslovnik u tome pogledu izričan. Ništa se ne može staviti na dnevni red pre rešavanja budžeta, kada je budžet gotov, osim nekog predloga zakona za koji je Vlada tražila hitnost.

Pretsednik Saveznog veća dao je maločas jedno objašnjenje koje me nimalo nije ubedilo. Naš poslovnik je bio izričan i čak ovaj današnji poslovnik u jednom svom članu kaže da se ništa ne može rešavati pre budžeta.

Ja sam se zbog toga ogradio i izjavio da ću se uzdržati od glasanja po Poslovniku Saveznog veća. To isto činim i za Poslovnik zajedničkih sednica, naročito zbog toga što nam je taj poslovnik, kao i onaj pre, donesen neposredno pred samu sednicu, tako da niko od nas nije imao prilike ni mogućnosti da ga pročita. Zbog toga izjavljujem da ću se uzdržati od glasanja po ovom predlogu.

Pretsedavajući: Da li želi još ko reč u načelnom pretresu po predloženom Poslovniku za zajedničke sednice oba doma?

Pošto se niko nije javio za reč, molim izvestioca da čita predlog. (Dr Ivan Ribar: Moramo glasati u načelu.)

Pošto je na ovaj način diskusija u načelu završena, to stavljam predloženi Poslovnik za zajedničke sednice Saveznog veća i Veća naroda na glasanje u načelu. Ko je za, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je Predlog poslovnika za zajedničke sednice Saveznog veća i Veća naroda Narodne skupštine FNRJ prihvaćen u načelu jednoglasno...

Dr Dragoljub Jovanović: Ja sam se uzdržao od glasanja.

Moša Pijade: To nigde nije propisano u poslovniku da se poslanik uzdržava od glasanja. To ne postoji. Onaj ko se uzdržao, smatra se da je glasao protiv.

Pretsedavajući: Vaša izjava, g. Jovanoviću, ušla je u beleške. Sada prelazimo na pretres u pojedinostima. Ko od narodnih poslanika želi da uzme učešća u pretresu poslovnika u pojedinostima, molim neka se javi za reč. (Ne javlja se niko). Pošto se niko nije javio za reč, molim izvestioca da čita predlog poslovnika.

ČETVRTA ZAJEDNIČKA SEDNICA 29. 3. 1947.

PREDLOG ZAKONA O BUDŽETU

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović (Izborni srez nišavski, NR Srbija): Drugovi narodni poslanici. U toku ove budžetske debate setio sam se naslova koji je veliki građanin Evrope Gete dao opisu svoga života: „Dichtung und Wahrheit“ – poezija i stvarnost, prostije rečeno, pesma i istina. Dok sam slušao juče i prekjuče četrnaest ministara koji su se sa ove govornice ređali, imao sam utisak da se izražava poezija; međutim, budžet nije samo poezija. Ministar finansija dao nam je i drugu stranu toga budžeta, jer je pokazao i onaj deo koji se zove stvarnost. Ja bih hteo takođe da doprinesem prvom delu, hvalospevu, kad se govori o velikim naporima, o velikom radu koji je bio potreban posle oslobođenja da se zemlja stavi na noge. U ovoj debati niko nije pomenuo onaj veliki rad koji je bio potreban da se izvrši prelaz od haotične i anarhične privrede na plansku privredu. Ja hoću ovda na prvom mestu da odam priznanje svima onima, gore i dole, koji su na tome poslu radili, a pre svega neumornom radu ministra finansija i predsednika Planske komisije, drugova Žujovića i Hebranga. Isto tako hoću da istaknem energiju i mladi optimizam ministra industrije i predsednika Privrednog saveta Borisa Kidriča. Nije bilo lako u ovom periodu izvršiti taj prelaz i u isto vreme izgraditi privredni plan. Njihov rad dolazi ne izolovano nego u vezi sa ogromnim, može se reći, natčovečanskim naporima mnogih činovnika ne samo po ministarstvima nego i po svima uredima po celoj zemlji, takođe i njima treba odati priznanje i zahvalnost. Ali taj rad jednih i drugih samo je jedan deo velikog rada koji se obavlja u našoj zemlji i u kome su najveći teret podneli trudbenici zemlje i njihovi drugovi u radionicama. Seljaci i radnici nosioci su one snage koja će pomoći da se ostvari i ovaj najveći budžet u ovoj zemlji. Taj rad, iako veliki, ne bih mogao da nazovem, jer to ne znam, najvećim među svima narodima u svetu, ali znam sigurno da u ovoj zemlji nikada nije više rađeno nego što je slučaj danas. (Jedan glas: Tako i treba!) Ono što bih mogao da primetim to je da taj rad nije bio ravnomerno raspoređen. Ako je rađeno mnogo, nisu radili svi, (Upadice) a da bi se tereti nosili, potrebno je da se angažuju sve snage, fizičke i intelektualne. Ima još ljudi u ovoj zemlji koji nisu dali svoj puni doprinos, koji nisu zaposleni ili koji nisu pravilno iskorišćeni. Ako je rad veliki, on nije uvek bio racionalan, prvo, zato što nije svaki čovek upotrebljen na onom mestu gde može da da najveći rezultat, drugo, zato što metode rada još nisu savršene, i, treće, zato što mnogi ljudi koji su iz specijalnih razloga bili u situaciji da rade za vreme okupacije, a koji se sada nalaze pod osudom, takođe nisu iskorišćeni u svojim stručnim sposobnostima.

Ministar unutrašnjih dela saopštio nam je juče da je jedan veliki broj stručnih ljudi koji su osuđeni, već poslat u odgovarajuća preduzeća; ja smatram da tu meru treba proširiti. Naročito smatram da treba osloboditi prinudnog rada, koji ustvari nije rad nego danguba, seljake, koji danas zove ovo toplo prolećno sunce da oru i da nam spreme rodnu godinu.

Kad je reč o privrednom planu, moglo bi se diskutovati, – ja to ovoga puta neću učiniti, zato što to nije na dnevnom redu, – moglo bi se diskutovati da li je trebalo tako brzo preći na petogodišnji plan. Možda smo mogli uraditi kao Česi ili Bugari i napraviti najpre dvogodišnji plan, ili jednogodišnji kao Francuzi. Ja tu stvar neću diskutovati. Ali hoću povodom ovoga budžeta, pošto će plan doći jednoga dana na dnevni red, hoću da učinim nekoliko primedaba. U svome izlaganju trudiću se da učinim samo takve primedbe, na koje ne može biti, ili vrlo teško može biti pogovora. (Glasovi: Da čujemo!).

Od Narodne skupštine traži se kredit za ostvarenje planova, a nama se ti planovi ne podnose. Osnovna je postavka u finansiranju, i Ministar finansija to bolje zna nego iko, da se nikakav kredit ne odobrava dok se plan ne pokaže. Ministar finansija i sve ustanove za kreditiranje postupaju vrlo rigorozno u tome pogledu. Oni traže najdetalnije planove, oni traže kalkulacije, traže opravdanje i za najmanju opravku, zato što smatraju da kredit treba da bude racionalno i pametno upotrebljen. Čak i za opravku starih zgrada Izvršni narodni odbor Beograda neće odobriti nikakav kredit dok njegovi stručni organi ne pokažu da je ta opravka potrebna i da je u smislu novog vremena. Pitam ja Ministra finansija, da li bi on jednoj ustanovi, da li bi jednom državnom preduzeću, u koje ima puno poverenje, odobrio 100.000 dinara, a da to preduzeće ne pokaže najpre svoje planove? Mi smo kreditori Savezne vlade i ona izlazi pred nas sa globalnim i neobrazloženim ciframa. Traži nam bez ijedne reči objašnjenja za ostvarenje plana i za ostale investicije ogromne sume koje se penju na pune trideset dve milijarde dinara.

Pretnedništvo Vlade traži za obnovu i izgradnju naselja 3.300,000.000 dinara. Nas bi interesovalo da vidimo kojim će ritmom da se izvrši obnova i izgradnja tih naselja. Ministar industrije traži nam blizu 10.000,000.000 dinara, tačno – 9.730,000.000 dinara, – a nijednom reči nam ne kaže koja preduzeća, koje industrije, kojim putem, da li će prvo da se izgrađuje teška industrija ili laka, da li poljoprivredna industrija, da li polupreradevine, šta će raditi! Njegov govor je bio vrlo interesantan i vrlo poletan, ali je bio bez imalo detalja i bez imalo preciznosti.

Ministar rudarstva traži šest milijardi trista sedam miliona i ne kaže nam apsolutno ništa o tom na šta će te milijarde upotrebiti; Ministar saobraćaja traži četiri milijarde trideset i osam i po miliona, a ne kaže ništa o tome koje pruge, koji radovi će se obaviti i kojim redom će to da se radi u toku ove godine; Ministar pomorstva traži jednu milijardu dvesta četrdeset sedam i po miliona, a ne kaže nam koje luke misli da podiže ili opravljva, da li misli da gradi brodove ili da ih kupi itd.; Ministar građevina traži dve milijarde osam stotina miliona, a ne kaže nam nijedan detalj ni objašnjenje; Ministarstvo građevina traži 2 milijarde 800 miliona. Najzad, Ministar finansija traži tri milijarde trista osamdeset tri miliona, a ne govori ništa o tom kakve investicije i kakva ostvarenja uopšte misli da izvede.

Time sam izneo samo one stavke koje predstavljaju milijarde, ali ima još drugih zahteva za investicije i ostale finansiske planove ispod milijarde. Tako, na pr., Ministarstvo poljoprivrede, taj večiti pastorak, traži svega trista trideset i četiri miliona, Ministarstvo pošta šest stotina miliona, Ministarstvo spoljne trgovine dvesta i dva miliona, kinematografija četrdeset i jedan milion i radiodifuzija sto i četiri miliona. Ali ni u jednoj od tih stavki ne vidimo obrazloženje, objašnjenje ili opravdanje zašto se to traži.

To iznosi ukupno za investicije i ostale finansiske planove trideset i jednu milijardu devet stotina osamdeset i pet miliona, dakle blizu trideset i dve milijarde bez ijedne reči objašnjenja Narodnoj skupštini zašto ta suma misli da se upotrebi.

Kakva smo mi Skupština, kakav smo mi Parlament, kad Vlada ne smatra za potrebno da nas o svemu tome obavesti? Mi smo i ovaj ovakav budžet dobili vrlo kasno tj. onog dana kad smo se sastali, a to je 26 marta. Međutim, na koricama knjige koju imate pred očima piše da je Vlada ovaj i ovakav budžet primila u svojoj sednici od 22 januara, a koliko sam obavešten, ova knjiga je bila štampana već krajem februara. Mi smo je dobili karajem marta. Stoga ja držim, da ne upotrebim nezgodnu reč, da je u ovom postupku izvesno nedovoljno poštovanje Vlade prema Parlamentu, a to je možda zato što Vlada zna da je

njena većina sigurna i da ne mora da traži našu ljubav i naš pristanak. Međutim, ja smatram da je to jedna opasna praksa i tu nije kriva Vlada nego mi. (Jedan uzvik: Ti si kriv! – Smeh). Kad roditelji imaju jedno jedino dete oni ga maze, i čini mi se da smo mi naučili našu Vladu da mazimo i dajemo joj sve što hoće, a ona to u dovoljnoj meri nije zaslužila.

Prelazim na drugu primedbu, za koju mislim da će i Ministar finansija teško naći pogovora. Od Narodne skupštine traži se takođe, bez ijedne reči objašnjenja i opravdanja, čak ni izvinjenja, još jedna serija izdataka u milijardama. Prva takva stavka je budžet Ministarstva narodne odbrane. Takva stavka je bila u prošlogodišnjem budžetu, ali ona je tada bila jedina. Jedina stavka koja nije ničim objašnjena bila je stavka koja se odnosila na Ministarstvo narodne odbrane – za lične i materijalne izdatke i invalide deset i po milijardi dinara. Mi smo kazali: razumem! (U sali smeh). Bio je rat, uništena je stara vojska, treba da se stvori nova i ta vojska zaslužuje da joj se bez daljeg objašnjenja da prvih 10 milijardi za njeno podizanje. Ovog puta se od nas traži 13 i po milijardi. Ja ne diskutujem tu cifru. Ja ne diskutujem potrebe narodne odbrane. Ja diskutujem samo način na koji se to od Narodne skupštine traži. U staroj Jugoslaviji u budžetu to nije bilo objašnjeno. Ali, nijedan se narodni poslanik (Žagor) nikada, za punih 20 godina i više, nije usudio da diskutuje taj budžet vojske. Uvek se taj budžet odobravao aklamacijom. Jedino su se komunisti usuđivali da diskutuju o tom budžetu, a od ostalih poslanika našao se samo jedan čovek, to je bio naš poslanički drug dr Miloš Moskovljević, koji je 1925 godine tražio izvesna objašnjenja po izvesnim podacima tog budžeta. Tada je iz dvora poručeno da Miloš Moskovljević više nikada neće biti poslanik. I on to nije bio u staroj Jugoslaviji. U našoj novoj državi nije potrebna takva diskrecija u tom pogledu. Ako se neće da se to iznese pred plenum Narodne skupštine, može da se iznese pred Finansiski odbor, može da se iznese pred Prezidijum, ili bar pred samu Vladu. U svakom slučaju mislim da i taj deo budžeta ne treba da bude takva tajna, nego treba da se iskaže. Ja nisam protiv tog budžeta Ministarstva narodne odbrane. Glasao sam ga prošle godine rada srca, ma da moram da priznam da u današnje doba nemam velikih iluzija o odbrani, a naročito o napadanoj snazi oružane sile jedne male države, kao što smo mi. (Povici: Aha, aha! Atomska bomba!) Ipak smatram da je narodna vojska potrebna, narodna mornarica potrebna, kao škola muževnosti i energije, kao škola međusobnog upoznavanja i prožimanja naših ljudi, najzad kao škola bratstva i jedinstva naših naroda. U toj svetlosti posmatram i ovaj veliki simpatični napor na izgradnji Omladinske pruge, više nego po njegovom tehničkom i materijalnom efektu.

Druga stavka u milijardima, koja se traži od nas bez reči, bez objašnjenja, protiv koje nismo takođe, ali smo protiv toga da se nema ništa ne kaže u tom pogledu, jeste stavka o penzijama i invalidnini koja iznosi 3 milijarde 900 miliona dinara. Primam je, ali hoću da znam koliko penzionera u ovoj zemlji ima, koliko invalida i kakvih sve invalida.

Treća stavka, opet u milijardama i ničim neobjašnjena, jesu izdaci za socijalnu i zdravstvenu zaštitu u iznosu od 4 milijarde 167 miliona dinara. Ni protiv te stavke nisam utoliko pre što socijalno osiguranje samo sebe finansira, pošto ono doprinosi 8 milijardi 800 miliona dinara.

Ministar finansija prekuče je kazao da će se ostatak upotrebiti na investicije u privredi.

Četvrta stavka u milijardama, koja ničim nije objašnjena jeste ona koja se daje za ostvarenje za usklađivanje privrednog plana sa Narodnom Republikom Albanijom. Ja sam glasao i u tome plenumu i u

Prezidijumu za Ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći sa Albanijom. Svestan sam toga da mi moramo nešto dati, ali tražim objašnjenje za kakve svrhe dajemo i šta mi prekoputa dobijamo.

Najzad, mnogo je u budžetu 2 milijarde dinara za nepredviđene i nedovoljno predviđene izdatke. Kod svakoga ličnog izdatka mi imamo 5% za nepredviđene lične rashode. Ne vidim zašto je potrebno 2 milijarde za nepredviđene i nedovoljno predviđene izdatke.

Kad saberemo, bez objašnjenja tražene izdatke za investicije i drugo, izlazi da za izvršenje finansiskog plana i investicije imamo 32 milijarde, a za druge izdatke za koje se ne daju apsolutno nikakvi podaci 26500 miliona dinara – svega 57602 miliona dinara te vrste. To znači da ova Narodna skupština dobija obaveštenja svega za 2 milijarde, a ne dobija nikakva obaveštenja za 57, 5 milijardi. Za milione dobijamo nekakva opravdanja, a za milijarde nikakva. To nikad i nigde nije bilo i ne možemo se pozvati ni na primer Sovjetskog Saveza u najburnijem periodu revolucije. Naročito ne u doba prelaza na plansku privredu.

Treća primedba koja mi se čini bez pogovora jeste ova: suviše je velika nesrazmera između saveznog budžeta i budžeta narodnih republika. U našoj zemlji izvršene su korenite promene u državnom uređenju. Prva reč u imenu naše države jeste Federativna Narodna Republika Jugoslavija. Kad smo pravili program Narodnog fronta, mi smo predvideli u jednoj tački da naša demokratija treba da dobije jednu materijalnu osnovicu. Ako demokratija nije materijalno fundirana, ona će visiti u vazduhu. Ako narodna vlast nema u svojim rukama materijalni instrumenat privrednog, kulturnog i društvenog života, ona će biti prazna reč. I naša federacija mora biti fundirana, mora biti materijalno zasnovana. Međutim, meni se čini da naša federacija nema dovoljno materijalne podloge. U bivšoj Jugoslaviji državni budžet centrale iznosio je obično 14 milijardi, a banovina i opština, koje su se zvale samouprave iako nisu bile samouprave, imale su 6 milijardi. Dakle, odnos 14 prema 6. To je bio centralizam i mi smo protiv toga centralizma ustali i mi smo se protiv njega borili. Prošle godine, i budžetu za 1946, savezni budžet iznosi 20 milijardi, a budžeti narodnih republika 14 milijardi. Ako sam dobro razumeo Ministra finansija, savezni budžet, izgleda, da je stvarno bio 25 milijardi, a republike su potrošile manje od 14 milijardi. Meni se čini da ni prošle godine takva razlika, takav odnos 20 prema 14 a naročito 25 prema 8 ili 9, ne odgovara idejama o federaciji, bar onim idejama koje ja imam, kako treba da se izvrši raspodela između centrale i federalnih republika. (Smeh). Ako mi se odgovori na to, da tako mora biti po privrednom planu, onda ću ja reći, da, odista, ima izvesnih zajedničkih preduzeća, ustanova koje koriste svima i koje figuriraju u budžetu Savezne vlade. To je slučaj, na primer, sa železnicama i sa poštama. Ja nemam ništa protiv toga da se za te ustanove ne predviđa ništa u republikanskim budžetima, ali mi se čini, da je republikama ostavljeno suviše malo industriskih preduzeća. Danas je odnos 60 prema 26; 60 milijardi za savezni budžet a 26 milijardi za republike. Mislim, da to nije zdravo. Centrala je suviše zaposlena, privredni život u republikama, čini mi se, malokrvan je. Naša federativnost, na taj način, na slabim je nogama.

Četvrta moja načelna primedba na ovaj budžet jeste politika kreditiranja. Da govorim o tome u ovoj debati, ovlašćuje me pomoćnik Ministra finansija dr Obren Blagojević, koji je u svome ekspozeu pred Odborom za plan i finansije govorio o pitanju kreditiranja. U našoj zemlji nema više privatnih banaka. I to je dobro. (Smeh). Manje je dobro, što je sav kreditni aparat u državnim rukama. (Smeh). Ja sam za to da Narodna banka, kao emisioni i centralni kreditni zavod, bude državna ustanova, ali da pored nje i pored

drugih državnih velikih kreditnih ustanova postoji i moćna zadružna centrala koja će deliti kredit i koja će ga efikasno kontrolisati i uspešnije naplaćivati nego li što to mogu da čine državne banke. Ali bez obzira na to, šta ja o tome mislim, činjenice su tu: da su banke u državnim rukama. Da vidimo kako one kreditiraju, kakvu one politiku kreditiranja vode.

Dr Obren Blagojević saopštio je jedan podatak, koji je vrlo težak i koji bih ja nazvao priznanjem i samooptužbom, jer je on konstatovao jedan strašan odnos u kreditiranju naših privrednih sektora. Po Ustavu, mi imamo tri privredna sektora, i ja sam za to da se prva dva, a to znači državni i zadružni sektor, povlašćuju na račun privatnog, naročito u onim oblastima gde su državni i zadružni sektor efikasniji i društveno korisniji negoli privatni. Ali šta treba da mislim, kad pročitam u ekspozeu pomoćnika Ministra finansija i predsednika Odbora, da je od svih kredita državni sektor dobio 90,2%, da je zadružni sektor dobio 7,9%, a da je privatni sektor dobio 1,9%. (Dr Vasa Čubrilo: Stara Jugoslavija je davala svega 30–40 miliona poljoprivredi. Ti to dobro znaš, Dragoljube).

Ja sam kazao da treba povlašćivati državni i zadružni sektor, ali ne mogu da izgubim iz vida da se u privatnom sektoru danas, 1947 godine, nalazi skoro sva poljoprivreda, da se nalazi skoro sve zanatstvo i jedan vrlo mali deo trgovine, koju ne žalim. (Smeh).

U ekspozeu za opšti, osnovni zakon o planu, ministar Hebrang naveo je jedan podatak koji ne smemo nikako izgubiti iz vida. To je da u ovoj zemlji postoji 2,200.000 sitnih seljačkih gazdinstava koja se ne mogu uključiti u plan, i da njima mora da se dodeljuju krediti na drugoj bazi, a ne kroz državne ustanove. U Ustavotvornom odboru, kad smo donosili onaj član koji predviđa pomaganje srednjih i sitnih seljaka, drug Hebrang naročito je insistirao na tome da moramo izrično navesti: davanje jevtinog kredita, i kazao da ako kredit poljoprivredi i seljacima nije jevtin, to nije nikakav kredit. A kad su u 1947 godini celom privatnom sektoru, to znači i celoj poljoprivredi koja nije u državnim rukama ni u zadružnim rukama – a to je vrlo mali deo, iščezavajući deo naše poljoprivrede danas – kad se celom poljoprivrednom sektoru daje samo 1,9% – nešto manje od 2% – kredita, onda nalazim da je to suviše malo i da je to nenormalan, nezdrav odnos. Isto tako smatram da je zadružno kreditiranje vrlo malo, kad je već dato svega nešto manje od 8% svih kredita, utoliko pre što je u novoj Jugoslaviji veliki rascvat zadruge, ne samo seljačkih, kao ranije, nego i radničkih, nameštaničkih itd.

Dolazim na petu primedbu, koja možda nije bez pogovora, ali koja zahteva objašnjenje.

U novoj izradi budžeta, u novoj strukturi budžeta, imamo jednu podelu koja je nova, originalna i, mislim, dobra. To je da se skoro svugde pojavljuju dve stavke koje ranije nisu nikad bile a to je: za naučni rad i uzdizanje kadrova, i druga za štamparsku i izdavačku delatnost. Pored njih, javljaju se i dve stare stavke: državna uprava, i socijalno-zdravstvena zaštita. Ova druga ne pojavljuje se svugde, i to mi nije jasno, zašto neka ministarstva imaju socijalno-zdravstvenu službu, a druga je nemaju. Kod prve stavke (naučni rad i uzdizanje kadrova) cifra nije precizirana, daju se globalni iznosi, a nikakva bliža objašnjenja nismo dobili. Čak ni u ekspozima ministara, koje smo saslušali, nije nam dovoljno objašnjeno kako treba da izgleda i u čemu se sastoji upravo finansiranje naučnog rada i podizanje kadrova.

Jesu li to službenici, jesu li to honorari, je li to, to ima prava da se pita čovek koji kritikuje, neka vrsta poverljivog kredita?

Isto tako bih mogao da pitam za štamparsko-izdavačku delatnost. Negde je naveden list koji izdaje neko ministarstvo ili ustanova, a drugde nije ništa, samo je rečeno za štamparsko-izdavačku delatnost.

Kod državne uprave, primećujem veliku nesrazmeru između ličnih i materijalnih izdataka. Prošle godine, mi smo videli otprilike koliko viših službenika imamo, koliko ministara, pomoćnika, direktora, načelnika i kakve su njihove plate. Ove godine, u ovom budžetu, ne vidimo apsolutno ništa sem: ministarstvu za lične izdatke toliko.

Birokratija je veliko zlo od koga se moramo čuvati kao od žive vatre. (Smeh). Ja razumem da planska privreda zahteva broj službenika, ali sam obavešten da su i one ustanove koje su dosad bile u državnim rukama, kao što su pošte i železnice, sad dobile veći broj direktora, a naročito veći broj načelnika nego što je bilo ranije. Evo, navodim primer resora železnica i pošta: znam načelnike koji imaju samo po jednog činovnika.

Materijalni izdaci, s druge strane, dati su takođe samo globalno. I oni su nerazumljivo veliki, tako da se ja pitam da li možda negde materijalni izdaci ne skrivaju opet lične izdatke. Na drugom mestu vidimo materijalne izdatke, a uporedo sa njima nema ličnih izdataka. Tako, na primer, Uprava državne bezbednosti ima 255 miliona dinara materijalnih izdataka, a nikakvih ličnih izdataka, tako da se pitam iz kakvog budžeta se plaćaju organi Uprave državne bezbednosti, kad se ne plaćaju iz budžeta Ministarstva unutrašnjih dela. (Žagor).

Najzad, nalazim u ovom budžetu jednu veselu stavku a to je 247 i po miliona za obaveze države po zajmovima. Ja tu stavku pozdravljam, zato što je u staroj Jugoslaviji svaki budžet bio opterećen sa jednom do dve milijarde, pa i više za amortizacije i kamate stranih zajmova, obično stranih, i da je često jedna petina budžeta išla na tu svrhu. U ovom budžetu, samo četvrt milijarde ide na to, i ja bih bio srećan da ta stavka nikada ne bude veća i da đavo nikada ne dođe po svoje. Ali, ne znam šta misli Ministar finansija, šta misli Ministar spoljnih poslova, i da li će ta stavka ostati uvek mala kao što je danas.

Kad je reč o tome, ja ću samo da uzgred napomenem nešto o našoj spoljnoj politici, i to ne o spoljnoj politici kao takvoj, nego samo u vezi ostvarenja privrednog plana. Celo naše budžetiranje usmereno je na ostvarenje privrednog plana. Na to treba da bude usmerena i naša spoljna politika. Industrijalizacija i elektrifikacija, to je lozinka naših dana, to je program našeg državnog života za narednih nekoliko godina. I ja pitam, da li mi vodimo, ne u Vladi, ne iz Vlade, ne u diplomatskim predstavništvima, nego da li mi u našoj javnosti, u štampi, na zborovima i konferencijama, vodimo jednu takvu spoljnu politiku, koja će nam omogućiti da ostvarimo industrijalizaciju i elektrifikaciju naše zemlje? (Žagor).

Prelazim na budžet prihoda. O tome nemam mnogo šta da kažem. Taj budžet je još mnogo manje jasan nego budžet rashoda. Na tome polju Ministar finansija traži od nas određene ruke, još više nego za budžet rashoda. On ima nameru da veću polovinu prihoda ubere od poreza na promet proizvoda.

Savezni deo toga poreza iznosi oko 30 milijardi dinara prema predviđanjima Ministarstva finansija, a za celu državu taj porez na promet proizvoda treba da da 37 milijardi 774 miliona dinara ili 44% svih prihoda.

Dr Blagojević u svom ekspezu, a i drugarica Berus u svom govoru, rekli su da taj porez neće platiti potrošači. Ja pitam ko će ga plaćati, pošto se on uračunava u cenu?

Drugo pitanje: hoće li naši potrošači moći da plate takvo poskupljenje proizvoda, jer smo primetili da otkada se taj porez uračunava prilikom kalkulacije da su od 1945–1946 cene naših fabričkih proizvoda veće, vrlo često duplirane.

Treće, pitam iz čega će se finansirati budžet prihoda, ako se proizvodi naših industriskih preduzeća tako poskupljeni ne prodadu. U tome pogledu bi me interesovalo da mi Ministar finansija kaže kako je naplaćen efektivno porez na promet proizvoda u prvom tromesečju: januar, februar, mart, za koji je on ranije dobio ovlašćenje da izvrši budžet bez ovog našeg generalnog odobrenja.

Juče nam je Ministar finansija Republike Slovenije kazao da u ovom prvom tromesečju u Sloveniji porez na promet proizvoda nije naplaćen u onom iznosu u kome je bio predviđen.

To je prvi izvor i najveći izvor, izvor koji skoro polovinu celokupnih prihoda treba da dâ. Drugi izvor je još manje siguran. To su viškovi prihoda državnih preduzeća, koja treba da daju oko 3 milijarde dinara.

Mi još nemamo izveštaja o tome koja su naša preduzeća rentabilna, a koja nisu, koja su izbacila viškove a koja nisu. I ja sam slobodan da sumnjam da li ćemo moći da ostvarimo te viškove u ovoj godini.

Treći izvor prihoda, opet od 3 milijarde, treba da dođe od naplate reparacija. Ministar finansija nam je sasvim lojalno rekao prekjuche da ostvarenje toga prihoda zavisi od toga koliko će biti poštovana naša prava da primamo reparacije od Nemačke, Mađarske i drugih bivših ratnih neprijatelja.

Četvrti izvor je sigurniji. Kad predviđa 7 milijardi dinara, Ministar finansija sigurno zna čime raspolaže od robe primljene dosada i iz drugih izvora, uglavnom od onoga što smo dobili na ime pomoći od Unre. To je glavni izvor Fonda za obnovu.

Na kraju, dopustite dve tri sitnice u vezi sa budžetom prihoda. Od zdravstvenih ustanova ministar očekuje 26 miliona, od Komiteta za kulturu i umetnost on očekuje 9 miliona. Ja pitam zašto se među ustanovama koje izbacuju prihode nigde ne pominje Komitet za fiskulturu, jer znam da od fiskulturnih priredaba dolaze ogromne sume novca. Isto tako nigde nisu predviđeni prihodi od prinudnog rada.

Da završim. Budžet koji je pred nama nije knjiga koju možete čitati. To je jedan pregled sadržaja. To je spisak naslova onde gde su milijarde, to je spisak podnaslova gde su milioni. Drugo, ovo nije kalkulacija za izvođenje određenog i konkretnog privrednog plana i to u iznosu od 97%. To je jedno generalno punomoćije. To je jedna blanko menica ili jedna knjižica blanko menica, koju mi treba da potpišemo ne znajući zašto potpisujemo. Treće, svaka vlada traži i ima pravo da traži izvesne sume, kojima raspolaže bez prethodnog i detaljnog odobrenja parlamenta, ali te sume obično su male, ako ne

beznačajne. Naša Savezna vlada traži od nas suviše veliki kredit. Kako koje zasedanje, kako koja sednica Narodne skupštine, daju se sve manje obaveštenja, i postoji opasnost da iduće godine dobijemo budžet, koji će se sastojati od dve stranice: budžeta rashoda i budžeta prihoda – celokupni iznos toliko i toliko milijardi, i gotovo.

Vreme je da Skupština opomene Vladu i da je pozove na red. Vreme je da Vlada upali svoj fenjer, da vidimo kuda nas vodi.

Iz svih ovih razloga, ja ne mogu dati svoj glas za ovaj budžet. Ali isto tako neću da pucam u mrak, jer ne vidim na šta će potrošiti, dok ne vidim privredni plan, ne vidim na šta će te svote ići. Ministar unutrašnjih dela juče je u svom govoru kazao da će privredni plan biti dat na raspravu ovoj Skupštini još u toku ovog zasedanja. Ako to nije omaška, onda ne vidim kako će Narodna skupština, koja je imala tri dana za budžet, raspraviti plan za jedan dan. Onda ću ja morati da ponovim one moje reči iz diskusije o nacionalizaciji: da se jedna tako važna stvar donosi naprečac.

Pretsedavajući: Reč ima Ministar industrije Savezne vlade Boris Kidrič. (Izlazak ministra Kidriča na govornicu pozdravljen je dugotrajnim aplauzom).

Ministar industrije Boris Kidrič (NR Slovenija): Drugovi narodni poslanici, sve stvari imaju svoju logiku. U tom smislu sasvim je logično da su se danas oglasili gospodin Dragoljub Jovanović i grupica njegovih ljudi, a logika se još pokazala u jednoj oštrijoj svetlosti. G. Dragoljub Jovanović usudio se danas da pred ovom Skupštinom i čitavom zemljom izjavi da on „nema velikih iluzija o odbrani a naročito ne o napadnoj snazi oružane sile države kao što smo mi“, (Protesti u dvonari. – Uzvici: Sramota!), to jest, nema iluzija u odbranbenu snagu naše slavne Armije koja je pobedila okupatora, one naše slavne Armije koja je pobedila agente stranih imperijalista i one naše slavne Armije koja je oslobodila našu zemlju. (Burno aplaudiranje u čitavoj dvorani. Svi poslanici ustaju sa svojih sedišta i dugotrajno aplaudiraju. – Dr Dragoljub Jovanović: Ja to nisam kazao). On nema iluzija o tome! (Dr Dragoljub Jovanović: To je kleveta! Ja to nisam kazao). Verujem da vam je sad žao što ste kazali. (Dr Dragoljub Jovanović: Ja to nisam rekao).

Drugovi narodni poslanici, pa kad neko „nema iluzija o odbrani“, (Dr Dragoljub Jovanović: To nisam rekao) onda nije ništa čudno što napada budžet, koji je uvod u petogodišnju izgradnju naše zemlje koju je oslobodila za Armija, koji je uvod u budućnost u kojoj naša zemlja neće više biti industriski zaostala, nego će biti industriski i poljoprivredno jaka i nezavisna od težnji stranih eksploatatora. (Buran aplauz). Prema tome, g. Dragoljub Jovanović i ostali taj budžet nisu napali zbog nekih normalnih, tobože, manjkavosti, taj budžet nisu napali zbog te ili one detaljne postupke u njemu, nego su taj budžet napali zato što je taj budžet produženje onoga što se počelo u narodno-oslobodilačkoj borbi, što je došlo sa oslobođenjem naše zemlje i što mi danas pod slavnim Titovim rukovodstvom produžujemo na privrednom području. (Burno odobravanje u dvorani i uzvici: Tako je!). Napad na ovaj budžet je napad na naš plan industrijalizacije i elektrifikacije, napad na ovaj budžet je napad na privrednu izgradnju naše zemlje, napad na ovaj budžet je napad na ekonomsku nezavisnost naše zemlje. (Uzvici: Tako je! – Aplauz).

G. Dragoljub Jovanović u ovom napadu, i ostali, poslužili su se starim i već poznatim metodama kojima su napadali i druge naše akte vršene u korist našeg naroda i jačanja naše države. Pre svega g.

Dragoljub Jovanović i njegovi pokazali su želju da razdvoje savez radnika i seljaka. Oni su hteli pokazati kako, tobož, čitava ovolika akumulacija, predviđena u ovom budžetu, i kako, tobož, svi rashodi idu na račun širokih potrošača tj. na račun seljaka. Pre svega g. Jovanović je govorio kako će porez na promet proizvodnje značiti povećanje i poskupljavanje naših industriskih cena. On verovatno namerno zaboravlja da se industriske cene, osim cene na luksuzne cigarete, nisu povišavale u toku 1946 i 1947 godine, nego naprotiv da su sve te cene stalno padale. (Uzvici: Tako je! – Aplauz). On takođe namerno zaboravlja da stope poreza na promet proizvoda ne znače nove stope na dosadašnje cene nego stope u okviru dosadašnjih cena, koje su, kažem, stalno padale. On takođe zaboravlja, ja sam ubeđen da i to namerno zaboravlja, da su u protivnosti sa padanjem cena industriskih proizvoda, u toku 1946 i 1947 godine, rasle one cene koje je država određivala za poljoprivredne proizvode, pa da su se time zatvarale makaze između cena industriskih i cena poljoprivrednih proizvoda. Neću da kažem da smo makaze između cena industriskih i poljoprivrednih proizvoda, koje smo dobili kao nasleđe, već dovoljno zatvorili, ali svaki seljak je mogao da uvidi da ih sistematski zatvaramo. (Povici: Tako je! – Aplauz).

Ljudi koji ne žele izgradnju naše zemlje naravno da će napadati naše prihode, da će napadati našu akumulaciju i da će pokušati klevetati našu akumulaciju da je ona onakva kao što je bila nekada. Gospodin Dragoljub Jovanović dovoljno poznaje ekonomiju da bi mogao da zna za razliku između iznosa prosečne profitne stope u staroj kapitalističkoj Jugoslaviji i iznosa akumulacije danas. Ja ću malo podrobnije govoriti o tim stopama. Prosečna profitna stopa stare Jugoslavije iznosila je oko 27%, a ona nije bila samo profitna stopa na industriski kapital, nego je bila i profitna stopa na dodatni trgovački kapital, a isto tako i na dodatni kapital banaka. Ta prosečna profitna stopa, ustvari, iznosila je triput toliko kolika je bila profitna stopa na jedan oblik kapitala. Stvarna profitna stopa u staroj Jugoslaviji iznosila je u konačnom rezultatu iznad 90%, a ako još uzmemo monopolistički položaj pojedinih uglavnom inostranih kapitalističkih preduzeća, možemo da kažemo da je stvarna profitna stopa išla i do 150% na punu cenu koštanja.

Mi smo se borili tokom čitave 1946 godine protiv profiterstva trgovine na veliko zato što je poskupljavala cene. Borili smo se protiv profiterstva trgovine na veliko, pa makar ona bila i u državnim rukama. Mi smo oduzeli svaku dobit državnim trgovačkim preduzećima. Mi smo priznali državnim trgovačkim preduzećima samo onu maržu koja de fakto znači pokrivanje režiskih troškova. Mi smo oduzeli svu dobit u starom smislu reči državnim kreditnim preduzećima i priznali samo kamatu koja znači pokrivanje režiskih troškova. Mi smo odustali od teorije i prakse samooplođavanja kapitala. Naš celokupni izvor akumulacije to je dobit industriskih preduzeća kao sopstvena akumulacija državnih industriskih preduzeća i porez na promet proizvoda. Čitava ta akumulacija iznosi prosečno jedva 47%. Dakle, razlika je ogromna između današnjih 47% i iznad 90% u staroj Jugoslaviji, a s obzirom na monopolistički značaj u staroj Jugoslaviji to je ustvari razlika između 47% i cirka 150%. Tako je sa akumulacijom nekada, kada je bila u privatnim rukama i služila eksploatatorima, a drukčije je danas, kada je ona socijalistička, namenjena izgradnji naše zemlje. Ona danas koristi interesima radnika i seljaka. (Aplauz).

Gospodin Dragoljub Jovanović i ostali nastupaju kao tobože branioci seljaka. Govore: „Ne davati pare za industriju, dajte seljaku jevtino, dajte mu više para pa će lakše da kupi!“ Drugovi narodni poslanici, naša narodna država nikad se nije bojala govoriti i o teškoćama koje postoje. Nije se bojala

govoriti o nedostacima kojih još ima, ona je uvek težila za tim da otvoreno pokaže nedostatke i da naše narodne mase mobiliše u borbu za njihovo otklanjanje. I, prema tome, ne bih rekao da seljak ima premalo para, nego da imamo preisku industrisku proizvodnju da bi seljak mogao da kupi sve što mu treba. Osnovna stvar je povećanje industriske proizvodnje, povećanje onoga što treba nuditi seljaku, a to znači sprovođenje industrijalizacije. Industrijalizacija nije nešto što je odvojeno od interesa seljačkog naroda, industrijalizacija ide u korist čitave naše otadžbine. Ne putem toga recepta koji nam iz sasvim prozirnih motiva daju gospodin Dragoljub Jovanović i ostali, nego putem industrijalizacije mi ćemo dići životni standard našeg seljaka. (Aplauz).

Gospodin Dragoljub Jovanović i ostali govorili su takođe o našem kreditnom sistemu. Meni je potpuno jasno da bi gospodin Jovanović i ostali više želeli kreditni sistem stare Jugoslavije, negoli kreditni sistem nove Jugoslavije. Ja mislim da će drug Obren Blagojević još dati objašnjenja o procentima koje je gospodin Dragoljub Jovanović sasvim netačno nabacio. Ja bih napomenuo samo da je ono što smo u 1946 godini davali državnim preduzećima bilo dok još nismo mogli izgraditi sadašnji finansiski sistem bilo nadomestak za obrtna sredstva, bilo gotovina za obnovu. Prema tome, ovo de fakto nisu bili nikakvi krediti, dok je ono što je dato zadrugama i privatnom radnom stanovništvu, bilo zbilja kredit. Ja mogu da tvrdim da su u prošloj godini dobijale zadruge i radni deo privatnog sektora kredite, a ne državni sektor. Sa ekonomskog stanovišta i jeste logično da država ne može sama sebi davati kredite. A da nismo nikakvu naročitu nameru davati kredite eksploatatorskim kapitalistima čija su preduzeća bila sada nacionalizovana, to je jasno. (Dragoljub Jovanović: To niko ne žali). A izgleda mi da je vama to glavno.

Još ima jedna jasna stvar koju pokazuju svi ovi nastupi. Sa jedne strane govore nam da smo opteretili potrošača, kleveću kako industrijalizacija znači neki drugi put nego što je put koji bi bio u korist radnog seljaka. Svi redom kazali su sasvim jasno, prvi, drugi i treći, kako oni sumnjaju u realnost našeg budžeta.

Danas mi kupujemo u inostranstvu mašine. Nama je uspelo da, na pr., zaključimo ugovor u Čehoslovačkoj. Mi vodimo pregovore u inostranstvu i sa drugim zemljama. Mi sklapamo ugovore na osnovu obostranog uvoza i izvoza. Počelo se bilo sa nizom intriga protiv toga našeg ugovaranja. Mi znamo da je bilo naših neprijatelja, i u zemlji i u inostranstvu, koji su hteli takođe našim prijateljima n.pr. u bratskoj i prijateljskoj Čehoslovačkoj Republici da dokažu da mi nećemo biti sposobni da faktički izvršimo investicioni ugovor.

U tome „strahu“, u izražavanju i naglašavanju toga „straha“, ne krije se ništa drugo nego se samo krije pomoć onim našim neprijateljima koji zbilja žele da mi ne budemo u stanju da svoje obaveze izvršimo... (Odobranje), a mi, koji znamo šta znači primati obaveze, mi ne bismo nikada ni primali ma kakve obaveze za koje ne bismo bili sigurni da ćemo biti u stanju da ih izvršimo. (Burno odobranje).

Ja mislim da na kraju gospodinu Dragoljubu Jovanoviću mogu odgovoriti sa onim sa čime sam počeo: smešno, smešno je i sramota što on izjavljuje da „nema iluzija u odbranbeni snagu armije jedne male zemlje“ i smešno je i sramota što se on izjašnjava protiv budžeta koji pretstavlja početak petogodišnjeg plana privredne izgradnje naše zemlje. Kao što je naš radni narod dokazao da nije postojala za njega nikakva prepreka da se pod Titovim rukovodstvom oslobodi, tako će naš narod pod

istim slavnim voćstvom dokazati da će izvojevati izgradnju svoje zemlje, pa bilo to našim unutrašnjim i vanjskim neprijateljima krivo ili prvo. (Frenetično i dugotrajno odobravanje).

Dr Dragoljub Jovanović: Molim za reč radi ličnog objašnjenja. (Burni protesti: Nema! Ne može!).

Pretsedavajući: Samo za lično objašnjenje.

Dr Dragoljub Jovanović: (Izlazi na govornicu i pokušava da govori) Ministar industrije hteo je da dâ mojim rečima jedno tumačenje koje one nemaju. (Snažni poklici: Imaju!) Ako je reč o Jugoslovenskoj armiji... (Ponovni protesti svih narodnih poslanika i povici: Jeste, uvredili ste je!).

Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito: Gospodine Dragoljube Jovanoviću, vi ste ovdje uvrijedili našu Armiju.

(Dr Dragoljub Jovanović okreće se Maršalu i raširenih ruku pokušava da se opravda. Njegove reči se ne čuju jer svi narodni poslanici ustaju sa svojih mesta, dugo i oštro protestuju, tražeći da se dr Dragoljub Jovanović udalji iz sale – Složni uzvici: Napolje! Napolje! Hajde napolje! – Dr Dragoljub Jovanović se ponovo okreće prema narodnim poslanicima i pokušava da govori.)

Dr Dragoljub Jovanović: Ja sam dobio reč radi ličnog objašnjenja... (Još oštrijim protestima narodni poslanici ne daju Dragoljubu Jovanoviću da nastavi i traže da se on udalji. – Napolje! Napolje! – ori se skupštinskom dvoranom). Moje reči su... (Protesti)... Nisam uvredio... (Uzvici: Napolje! Napolje!)... Meni je... (Uzvici: Napolje!... Nećemo da ga slušamo!)

(Pretsedavajući dr Josip Vidmar pokušava da zvonjenjem umiri narodne poslanike, ali oni nastavljaju sa oštrim protestima. U međuvremenu dr Dragoljub Jovanović stoji za govornicom. Pojedini poslanici ustaju sa svojih mesta i dalje oštro protestuju. Jedan od njih kaže: U trapu si se krio, u trap... kokošaru jedan!)

Dr Dragoljub Jovanović: Svaki čovek ima prava da govori... (Protesti: – Ne dozvoljavamo objašnjenja!)... Sednicom rukovodi Predsednik... (Ponovo burni i dugotrajni protesti).

Pretsedavajući: Gospodine Jovanoviću, mislim da je najpametnije da se podredite jednodušnoj želji i volji Skupštine i da se odrećete reči. (Snažno odobravanje).

(Dr Dragoljub Jovanović se klanja prema predsedničkom stolu, silazi sa govornice i odlazi na svoje mesto, a svi narodni poslanici ustaju i dugotrajno aplaudiraju).

Pretsedavajući: Reč je tražio izvestilac Saveznog veća Petar Stambolić. (Aplauz).

Izvestilac saveznog veća Petar Stambolić: Jedan narodni poslanik predložio je da se predlog budžeta vrati ponovo Odboru za privredni plan i finansije, i to zbog toga što u njemu nije data sva specifikacija rashoda po pojedinim pitanjima. On zbog toga kaže da prihodi nisu realni.

U ime Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća ja odbijam ovaj predlog. (Povici: I mi odbijamo!)

Ovaj poslanik kao da nije čuo sve ono što je rekao i drug Žujović i drug Blagojević, izvestilac Veća naroda, prilikom čitanja izveštaja Odbora Veća naroda. (Glasovi: Čuo je on dobro!)

Drugovi, svim oblicima našeg privrednog života odgovarale su prema prilikama i one forme koje su bile potrebne. U prošloj godini onakav budžet kakav smo imali, budžet administracije, bio je pravilan, jer je odgovarao našim privrednim mogućnostima i privrednom razvoju u toj godini. U ovoj godini, u prvoj godini plana, ovakav predlog budžeta najbolje odgovara našim prilikama zbog toga što ovakav predlog pretstavlja i daje onu gipkost i one mogućnosti za izvršenje zadataka koji su postavljeni pred nas u pogledu petogodišnjeg plana i izvršenja samog budžeta.

Na rečima je taj poslanik govorio protiv birokratizma i administracije a na delu njegov bi baš predlog značio birokratizam i ometanje izvršenja našeg budžeta i ometanje izvršenja našeg plana.

Po pitanju realnosti prihoda bilo je govora, a ja bih se osvrnuo na onu osnovnu liniju koja se proteže kroz govor ovoga poslanika i one grupe oko njega, a to je linija demoralizacije, linija sumnje, linija neverice u izvršenje našeg plana i u izgradnju i obnovu naše zemlje. (Burno odobravanje).

Nije ovo prvi put da mi takve stvari slušamo. Mi smo takve govore slušali i 1941 godine kad se govorilo da nemamo snage, da je teško da se vodi borba protiv okupatora (Burno i dugotrajno odobravanje), to su domaće izdajice i njihovi naredbodavci okupatori i drugi naredbodavci iz inostranstva govorili pune četiri godine, da narod nema snage, da narod neće moći da oslobodi zemlju, da izvrši delo koje je započeo.

Isto to mi smo opet slušali ne od tih istih, nego od drugih, koje su oni zamenili, mi smo slušali pre godinu dana od Milana Grola, koji je isto tako govorio da pred nama vidimo samo mrak i bedu i da nemamo drugog puta, nego da kapituliramo pred inostranstvom i da tražimo pomoć, da tražimo dolare iz inostranstva, kao što traži Caldaris za Grčku (Burno odobravanje), a to znači da prodamo našu zemlju, da prodamo našu nezavisnost. Šta je bilo otada? Naš narod ogromnim snagama se založio za izgradnju i obnovu naše zemlje, i danas vidi svetlu perspektivu svoje budućnosti. Ali u ovome domu nema više Milana Grola i neće se više nikad čuti. (Burno odobravanje).

Isto tako, drugovi narodni poslanici, i u pogledu izvršenja ovoga plana i izvršenja predloga našeg budžeta naši narodi će ostvariti prohode koji su predviđeni u predlogu budžeta, jer imamo za to punu garanciju u ogromnom oduševljenju i radnika i seljaka za ostavarenje našeg državnog plana. Mi ćemo to i ostvariti, ali ostaci stare Jugoslavije, demoralizatori i neprijatelji neće biti ovde. (Burni povici: Neće! – Dugotrajno odobravanje).

Pretsedavajući: Reč ima izvestilac Veća naroda dr Obren Blagojević.

Izvestilac Veća naroda dr Obren Blagojević: Drugovi narodni poslanici, nijesam smatrao za potrebno da uzimam riječ u diskusiji o Predlogu opštedržavnog budžeta, iako sam izvjestilac Odbora, iz prostog razloga što sam vidio jednodušnu volju ovoga doma da se zaj budžet usvoji.

Međutim, usljed toga što narodni poslanik Dragoljub Jovanović, između ostalog, navodi i moje ima povodom obrazloženja Predloga opštredržavnog budžeta u Odboru za privredni plan i finansije, smatram za potrebno da se na to osvrnem sa nekoliko riječi.

Prije svega gospoda su predložila da se Predlog opštredržavnog budžeta vrati Odboru za privredni plan i finansije na proučavanje. Izjavljujem da je taj Predlog opštredržavnog budžeta u Odboru za privredni plan i finansije Veća naroda na petodnevnim sastancima proučen, i da su u Odboru bili ne samo zastupnici Minstra finansija nego i zastupnici svih ostalih resora a tu su mogli da prisustvuju i gospoda poslanici da i oni čuju sve što im je potrebno. Bio je prisutan i jedan jednomišljenik gospodina Dragoljuba Jovanovića. Prema tome, smatram da predlog da se budžet vrati Odboru treba da se odbije i da se Predlog opštredržavnog budžeta primi onako kako je predložen i kako je to jednodušna volja ovog Parlamenta. (Aplauz).

Što se tiče druge primedbe koja se odnosi na naš stav prema poljoprivredi i seljacima, poslije govora druga Kidriča ne smatram potrebnim da se na to pitanje obazrem, ali smatram da treba ukazati na neznanje ili, kako reče drug Kidrič, namerno neznanje g. Jovanovića i kompanije, da su krediti za poljoprivredu uglavnom sadržani u budžetima narodnih republika i da su gospoda zavirila u budžete narodnih republika, onda bi mogla vidjeti teške milijarde za poljoprivredu i seljaštvo. (Jedan glas: Pravi se Englez Dragoljub! – Smeh).

Drugovi, vi ste mogli juče iz ekspozea druga Žujovića vidjeti i čuti takođe kolike su milijarde date na poljoprivredu u 1946 godini. Ja ću samo, ukoliko se to tiče kreditnog sistema, da kažem nekoliko riječi. Tačno je to da g. Jovanović i kompanije žale za eksploatatorskim sistemom stranih i domaćih kapitalista u staroj Jugoslaviji i samo je to jedini motiv što je on onako govorio. Ja sam rekao u Odboru za privredni plan i finansije – tu su drugovi odbornici – da smo u toku 1946 godine našoj poljoprivredi dali kredita za više od 6 milijardi. G. Jovanović ubraja radni dio naših seljaka i zanatlija u privatni kapitalistički sektor i on bi htio na toj političkoj liniji da stvori borbu protiv nas. Međutim, kao što rekoah, mi smo u toku 1946 godine dali više od milijardi kredita za poljoprivredu. Da pomenem samo jednu cifru od pola milijarde koju smo dali demobilisanim borcima poljoprivrednicima i samo ta cifra pretstavlja veći procenat od onog koji navodi g. Jovanović. (Dr. Dragoljub Jovanović: Ja sam citirao vaš ekspoze).

Još samo dvije stvari. G. Jovanović napada neki birokratizam i neku suvišnu administraciju, iako je Ministar finansija jasno analizirao Predlog opštredržavnog budžeta, u kome stoji cifra od 3 milijarde za čitavu administraciju, dakle 5% celokupnog našeg budžeta, dok je u staroj Jugoslaviji koju brani g. Jovanović cifra za administraciju iznosila više od 50% (Dr Dragoljub Jovanović: Kad sam je branio? Bio sam na robiji zajedno sa vama! – Prigovori i protesti),

G. Jovanović i kompanija takođe napadaju tobože suviše veliku visinu našeg saveznog budžeta. Po našem Ustavu i našem pozitivnom zakonodavstvu na saveznim organima leži briga oko industrijalizacije i elektrifikacije naše zemlje, na saveznim organima leži briga oko narodne odbrane. Prema tome, napadati na visinu našeg saveznog budžeta ustvari znači voditi borbu protiv industrijalizacije i protiv narodne odbrane naše zemlje. (Aplauz).

Ja ću, drugovi narodni poslanici, da citiram samo nekoliko riječi, na brzu ruku uhvaćenih, g. Dragoljuba Jovanovića i kompanije, da ukažem na ono što im stvarno, po mom mišljenju, smeta. Smeta im ova, po njihovim vlastitim riječima, nesmetana narodna vlast, kako reče g. Popović, smetaju ima savezne i republikanske kontrolne komisije, kako reče takođe g. Popović, smetaju im takođe naša javna tužilaštva, smeta im naše Ministarstvo unutrašnjih poslova, naša Uprava državne bezbjednosti, kako reče g. Jovanović, smeta im naša narodna odbrana, kako takođe reče g. Jovanović, smeta im, kako reče g. Popović, i suviše veliki elan naših radnih masa, i kako reče g. Jovanović, upravo im nedostaje stručan rad osuđenika. A koji su to ljudi, drugovi? (Burno odobravanje i aplauz).

ČETVRTA ZAJEDNIČKA SEDNICA 29. 3. 1947.

NASTAVAK PREDLOGA ZAKONA O BUDŽETU

Stjepan Prvčević (Izborni srez Koprivnica, NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni zastupnici, kad čovjek prati tok današnje sjednice, mora se pitati odakle to dolazi. Godinu i više dana mi već zasjedamo ovdje, a niti jedanput nije došlo do ovakvih scena koje su se danas pojavile.

Drugovi narodni zastupnici i drug Ministar industrije obrazložili su cilj za kojim idu i ja se potpuno slažem sa njima. Samo bih još to nadopunio sa nekim momentima i to zbog ove klike, moram tako da je nazovem, jer su to plaćenici strane i domaće reakcije.

Za vrijeme ustavne debate u ovom viskom domu jedan između njih dolazi k meni, kao seljaku, i veli mi ovo: „Slušaj družo Prvčiću, bilo bi potrebno da vi seljaci budete malo aktivniji i da više seljaka dođe u Zakonodavni i Finansiski odbor“. „Zašto, družo?“ – pitam ja njega. Veli on meni: „Kada se forsira industrija naše zemlje, poljoprivreda će zaostati“.

Drugovi, ja sam mu odgovorio da je to jedino ispravan put da mi industriju pojačamo i umnožimo, da možemo poljoprivredu razviti, jer je to jedno sa drugim vezano, jedno bez drugog se ne može zamisliti. (Odobravanje).

Rekao sam, da smo mi poljoprivredna zemlja, i u protivnom mi bismo bili izloženi starim metodama Gebelsa, mi bismo izvozili poljoprivredne sirovine, a dobijali bismo iz Nemačke strojeve ili otpatke strojeva. Seljaci bi bili robovi stranog imperijalizma i kapitalizma. Žalosno i sudbonosno bi bilo za seljački narod da ga ovakvi brane, koji ovdje napadaju naš nacrt finansiskog zakona i budžet, koji je jasan cjelokupnom našem narodu a samo ovoj grupi je nejasan. (Buran aplauz).

Ja sam uvjeren, drugovi narodni poslanici, da ste i vi ovih dana bili među narodom i vidjeli da narod pozdravlja našu Vladu, koju Dragoljub naziva nekim „mezimčetom“, a ne vidi da ovdje sjede heroji, vređa našu Armiju, pljuje na grobove, pljuje na krv koja je prolivena. (Burno odobravanje. – Dragoljub Jovanović: Nije istina!). Ustav, svi zakoni i uredbe za njega su prebrzo doneseni. I Finansijski zakon je za njih prebrzo donesen, jer nisu imali vremena da izvijeste svoje poslodavce. (Burno odobravanje). I mala im je cijena i zato viču da bi se čuli, da bi više dobili. Govore da jedni više rade od drugih, a ja pitam Jovanovića šta on radi, od čega se izdržava. (Dragoljub Jovanović: To su me pitali u staroj Jugoslaviji). Za njima idu špekulanti protiv kojih narodne vlasti moraju voditi upornu borbu i sa kojima naša javna tužilaštva imaju mnogo posla.

Mi moramo biti svjesni da su pred nama poteškoće i pred našim narodom, a to i naš narod zna. Ali naš narod je uvijek išao pravilnim putem, to je pokazao od 1941. godine do danas, i on će pokazati da može da stvori u svojoj zemlji takvo stanje da mu život bude ljepši i bolji i da bude sam sebi gospodar, i neće dozvoliti da ga ovakvi kao Dragoljub Jovanović zastupaju.

Ja zato ovde izjavljujem da ću glasati za ovaj budžet i to zato jer sam u svom kotaru vidio da su ljudi dobro upoznali taj budžet, samo ga ovi nisu upoznali. (Burno odobravanje).

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik Ninko Petrović:

Ninko Petrović (NR Srbija): Drugovi i drugarice, mi se sa ovim ljudima još odavno poznajemo. Još od kad je pukla prva narodnooslobodilačka puška 1941 oni su zauzeli isti ovakav stav kakav i danas zauzimaju. Kad je naš ceo narod pošao u borbu, kada se sav ujedinio u borbi protiv neprijatelja, oni su još onda pokušavali da ruše to narodno jedinstvo osnivajući neke svoje posebne paralelne brigade. Kada se narod svrstao u jedan front, pa čak i oni koje su oni dotle varali, oni su im poručivali da ne idu. Jednome u Beloj Palanci, koji se angažovao u narodnooslobodilačkoj borbi, kazao je Jovanović: „Ti si daleko otišao, suviše si se angažovao“. Drugome koji je pitao šta da radi i da li da idu u borbu, kazao je: „Sa znanjem voćstva stranke niko ne može da ide“. I dok su imali takav stav u narodnooslobodilačkoj borbi, našli su kanale da dođu u vezu sa neprijateljem. U neprijateljski tabor se šalju knjige, sa organizacijom Draže Mihajlovića se uspostavljaju veze. I takav stav kakav su imali u toku narodnooslobodilačke borbe, produžili su i posle oslobođenja. Oni su naterani od seljaka, ljudi koji su im još verovali da nisu izdajnici, da uđu u Narodni front, ali su, kad su ušli u Narodni front, govorili: „Mi smo za Narodni front, ali ne za ovakav Narodni front. Ovaj Narodni front je jedna partija, nije pravi narodni front“. I to je ono što je njima svojstveno da nisu nikada otvoreno pristupili i rekli šta hoće nego su pokušali da ono što rade i misle sakriju rečima a potom se uvek žale, kao da ih rđavo razumemo. Mi ih razumemo po onome što govore, ali ih još bolje razumemo po onome što rade. (Aplauz). Kad su pokušali da objasne seljacima kakav Narodni front žele, oni su objasnili da žele Narodni front sa dva brega: na jednom da sedi radnička klasa a na drugom seljaštvo na čelu sa Dragoljubom Jovanovićem. (Smeh i aplauz). Na predavanjima je često govorio: „Dva su seljačka vođa ubijena, a treći ne sme biti ubijen“, misleći na sebe kao trećeg seljačkog vođu. (Dr Dragoljub Jovanović: To je rekao vaš Mihailo Đorđević koji je pisao u „Radu“ 1928 godine). Kad je bila diskusija o Ustavu, kad je tumačen Ustav, kazao je: „Ja sam za Ustav, ali drukčiji Ustav“. (Dr Dragoljub Jovanović: Ja sam radio i glasao za Ustav, vi nista.). U toku narodnooslobodilačke borbe govorio je: „Ja sam za narodnooslobodilačku borbu, ali koja ide u drugom pravcu“. Kad je govorio

o Narodnom frontu, govorio je za Narodni front ali ga je podrivao i potkopavao. Kad je reč o Sovjetskom Savezu, govorio je: „Ja sam za Sovjetski Savez“, ali ga je opet podrivao i potkopavao. I danas, kad je govorio o budžetu, on tako isto radi. (U dvorani smeh). Drugovi i drugarice, mi smo o ovim pitanjima vodili spor pred seljacima koji su im već i presudili. Oni seljaci koji su oni dugo vremena varali i lagali, letos na kongresu su im presudili i izbacili ih iz svojih redova. (Aplauz)

Oni se u ovom domu nalaze zato što ih je narod birao na programu Narodnog fronta verujući da će ostati na liniji Narodnog fronta. Međutim, oni su izdali Narodni front, oni su izdali ono za što su birani, oni više ne uživaju narodno poverenje. (Aplauz). Za Dragoljuba Jovanovića glasalo je u Srezu nišavskom 26.000 glasova, a 20.000 glasova je potpisalo da mu oduzima poverenje, da mu oduzima mandat. (Dr Dragoljub Jovanović: Ko je potpisao?). I kad oni govore, ne govore oni da ih mi čujemo, ne govore da ih čuje narod, jer znaju da nemaju poverenje naroda, već govore da ih čuju oni prijatelji preko granica, koji ih i plaćaju. (Povici: Tako je! – Aplauz. – Dr Dragoljub Jovanović: Onda, neka se objave naši govori u štampi).

TREĆA SEDNICA SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA 31. 3. 1947.

PREDLOG ZAKONA O IZDAVANJU I RASTURANJE OMLADINSKE I DEČJE KNJIŽEVNOSTI I ŠTAMPE

Potpredsednik: Otvaram pretres po ovom zakonskom predlogu. Da li ko želi da govori? Reč ima narodni poslanik Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović: Drugovi narodni poslanici, kad je donošen Ustav o Ustavotvornom odboru posvećena je naročita pažnja zaštititi omladine. Isto tako. Ustav je postavio načelo da je u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji štampa slobodna. Naravno, dodato je ograničenje da je štampa slobodna u granicama zakona. Već pre Ustava. Privremena narodna skupština donela je Zakon o štampi. Taj zakon je docnije saglašen novom Ustavu i on je danas u važnosti. U tome zakonu sadržane su sve garantije za zaštitu javnoga morala, naročito u pogledu omladine.

Meni se čini da je učinjeno već i Ustavom i zakonom sve što treba da se omladina zaštiti u svome vaspitanju kako od pornografije tako i od literature i štampe koja rđavo i pogrešno deluje. Isto tako, ovaj zakon nezgodno dolazi posle Zakona o štampi koji izričito kaže da u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji nema prethodne cenzure. Ovaj zakon, u suštini dobronameran i koristan, dolazi da demantuje naše osnovno ustavno načelo, da je štampa u našoj zemlji slobodna i načelo Zakona o štampi da kod nas nema prethodne cenzure. Ovo je jedan izuzetan zakon a ja mislim da mi ne treba da imamo izuzetnih zakona, čak i ako bi koristili onim kategorijama građana koji su naročito zaštićeni Ustavom. U te kategorije, pored omladine, spadaju žene, spadaju srednji siromašni seljaci, spada čitav radni narod. Bilo

bi nezgodno napraviti presedan, jer bi se posle mogao predlagati jedan posebni zakon koji bi štitio žene u pogledu literature ili štampe. (Žaor i smeh). Isto tako, bilo bi nezgodno da se traži naročito zakonodavstvo za štampu koju bi čitali seljaci, koju bi čitao radni narod. (Žagor i smeh. – Povici: Za seljake!).

Naročito je to nezgodno zbog toga što se u obrazloženju samoga zakona priznaje da nije jasno precizirano šta je to omladinska književnost. (Glasovi: Ali...). Ministar Đilas, koji je predložio zakon, sam kaže da će se omladinski karakter određivati ne po tome što pisac izjavljuje da je neko delo namenjeno omladini ili nije namenjeno omladini, nego po njegovoj sadržini. Međutim, drugovi poslanici ništa nije teže nego odrediti koja je knjiga za omladinu i koja nije za omladinu. Veliki francuski pisac kome se svakako ne može osporiti ni levičarstvo, niti progresivnost, Anatol Frans, govoreći o knjigama za omladinu i decu, rekao je: „Deca nikad ne čitaju ono što se naročito za njih piše. Ona su osvojila najveća dela svetske književnosti, čiji pisci nikada nisu pomišljali da svoja dela namene omladini“. Tako kaže Anatol Frans, a ta misao može da se razvije mnogo dalje. Omladina rado čita klasična dela grčke književnosti, Ilijadu i Odiseju, ma da ih njihovi bezimena pisci nipošto nisu namenjivali omladini. Isto tako, Servantesov „Don Kihot“ danas je u rukama omladine, iako pisac nije mislio da ga nameni omladini. „Robinson Kruse“, „Čika Tomina Koliba“, „Galebova stena“, onda „Putovanje Guliverovo“ takođe nisu bili prvobitno namenjeni omladini. (Žagor). Romani Valtera Skota i romani Dikensa, neka dela Tolstojeva, pripovetke i najbolji romani Voltera, kad je on najbolji, onda kad piše „Kandida“, takođe nisu bili namenjeni omladini. Međutim, oni su danas svojina omladine.

Kod nas, narodne pesme su svojina omladine, iako su bile namenjene i stvarane od čitavog naroda. Da uzmemo samo naše pisce, one koji su najomiljeniji kod omladine: Vladimira Nazora, Branka Ćopića i Desanku Maksimović. Oni u svojim prvim danima nisu pisali za omladinu, i tek onda kad ih je omladina osvojila, kad ih je prihvatila i počela da čita, oni su počeli da se opredeljuju i da prihvataju takav rad. Dela jednoga pisca jesu kao deca koja izlaze iz krila roditelja koji nikada ne znaju šta će biti s njima. Pisac, kad pušta jedno delo u svet, ne zna čija će svojina ono biti. I za to, mislim, opasno je i teško odrediti nekoj cenzuri koje je delo za omladinu, a koje nije, i zato će se svojevolski podvrgavati prethodnoj cenzuri jedno delo a drugo ne.

U ekspezu ministra koji predlaže ovaj zakonski predlog, stoji jasno da, pošto nije precizirano šta je omladinska književnost, isto tako nije precizirano u ovom zakonu ni šta je omladina. (Smeh i žagor). Ministar Đilas kaže da projekat ne određuje granice do kojih se građani smatraju omladinom. (Smeh i žagor. – Glasovi: Ti si fultonski omladinac!) Zato je prethodna cenzura rizična i opasna stvar.

Isto tako danas je to suvišna stvar u ovoj zemlji gde je sve hartija u državnim rukama (Žagor i upadice), gde su štamparije skoro sve u državnim rukama, ili gde su sindikalni radnici tako disciplinovani da mogu onemogućiti štampanje svakog dela koje u ovom poretku nije po čudi. Naročito je suvišna opasnost i suvišan strah od pisaca. Književnici i fariseji, otkad je sveta i veka, nikada nisu bili opasni ni za jedan režim. Oni su uvek služili režimima, bilo zato što su bili nesposobni da se protiv njih bore, bilo zato što su hteli da ugodno žive. Čak i onda kada su se zvali Leonardo da Vinči, ili Šekspir, Molier, ili čak Puškin, oni su bili vrlo dobri sa postojećim vladajućim režimom. (Glasovi: Dosta, dosta!). U našoj zemlji najugledniji književnici... (Glasovi: Dosta, dosta! – Nećemo slušati predavanje o književnosti... Pre rata...

Ja mislim da Predsednik rukovodi sednicom. (Graja. Glasovi: Dosta, dosta!). Oni koji su bili ministri na strani... (Glasovi: Dosta, dosta!...) i pomogli da se donese tripartitni pakt sa Nemačkom i Japanom, oni su danas na čelu Udruženja književnika. Oni, koji su bili načelnici ministarstva, šefovi otkosa u ministarstvima (Graja. Uzvici: Dosta!), danas su u Upravnom odboru Udruženja književnika. Nema opasnosti da će oni nešto raditi protiv ovoga poretka.

Najzad, mi u Srbiji imamo Radovana Zogovića i Čedomira Minderovića, i svaka republika ima takvih ljudi, (Graja) koji bdiju nad književnošću, i oni neće propustiti ništa što bi bilo nepovoljno za režim (Graja i protesti. Uzvici: Dosta, dosta!).

Iz svih tih razloga, ovaj zakon nije potreban. On bi mogao biti potreban samo u tom slučaju, ako se hartija pusti u slobodnu prodaju, i ako sva druga štampa, koja nije namenjena omladini, bude slobodna, onda se može nešto preduzeti da se naknadno i preko dosada predviđenih mera zaštiti omladina. Zbog toga ću glasati protiv ovog zakona. (Graja).

Potpredsednik: Javlja li se još ko za reč? (Moša Pijade: Molim za reč). Za reč se javio narodni poslanik Moša Pijade. (Buran i dugotrajan aplauz).

Moša Pijade: Drugovi narodni poslanici, ja želim da budem vrlo kratak.

Ovaj zakon vodi poreklo još iz Ustavotvornog odbora kad sam podneo jedan predlog koji je sadržavao suštinu ovoga zakona. Tada su se svi članovi Ustavotvornog odbora saglasili, bili su potpuno složni sa sadržinom mog predloga. Niko nije ustao protiv. Mislim da ni gospodin Jovanović nije tada bio protiv. Ali Odbor je smatrao da je moj predlog suviše opširan da bi u onakvoj formulaciji ušao u Ustav. I izrađena je sporazumno jedna kraća formulacija o zaštiti vaspitanja omladine sa izričitom izjavom svih članova Ustavotvornog odbora, da takva formulacija, kakva je uneta u Ustav, potpuno poklapa onaj moj predlog.

Drugovi, od tada do danas desilo se mnogo puta da se izdaju knjige bilo namenjeno direktno omladini, bilo da nisu omladini namenjene, ali za koje se omladina hvata, koje su trgovački sračunate najviše na omladinsku publiku i na decu. Desilo se da je mnogo takvih knjiga izišlo sa izmišljenim izdavačkim preduzećima. Sedne čovek pa napiše na knjizi: izdalo izdavačko preduzeće, stavi ma kakav naziv, na primer, izdavačko preduzeće „Golub“, ili ne znam šta, i ne zna se uopšte ko je to izdao, a izdano je đubre radi zarade i radi trovanja omladine. Mi moramo da zaštitimo omladinu od takve literature. I ovaj zakon nema nikakvu drugu tendenciju nego da omogući da sprovedemo jednu od vrlo važnih odredaba našeg Ustava: zaštitu vaspitanja omladine. (Buran aplauz. Uzvici: Tako je!)

Nema tu nikakve preventivne cenzure. Ako je neka stvar očigledno namenjena omladini, treba da dobije prethodno odobrenje, treba da se vidi šta će izići na knjižarsku pijacu od tih stvari koje su namenjene omladini. Mnogo i mnogo stvari izići će bez odobrenja, jer se i onaj izdavač može pozvati na to da ta stvar nije namenjena omladini. On može da izda Nata Pinkertona ili Rokambola i može reći da to namenjuje celome svetu a ne omladini. Ali to će spadati u ono za šta se u zakonskom predlogu kaže da naročito utiče na vaspitanje omladine, pa će vlast naknadno moći uzeti omladinu u zaštitu od takve literature koja na vaspitanje omladine može samo rđavo da utiče. (Dr Dragoljub Jovanović: To može i u

zakonu da se kaže!) Mi hoćemo da sprovedemo principe našeg Ustava, jer nam je vaspitanje omladine na srcu. Omladina koja je toliko dala u oslobodilačkom ratu i koja danas toliko daje za izgradnju i obnovu naše zemlje, ima pravo na punu našu brigu, i mi hoćemo da se odgaji omladina i deca onako kako bi postali korisni članovi društva i da ih nikakav rđav uticaj ne zahvati. (Aplauz). Mi nećemo da dopustimo da neko švercuje svakojake uticaje na omladinu. Hoćemo unapred da ne dopustimo da iziđe na pijacu jedna loša knjiga koja može rđavo da utiče na vaspitanje omladine. I to je potpuno u skladu sa Ustavom i potpuno na bazi Ustava. I zbog toga mislim da možemo odbiti sve te priče koje smo malopre čuli, tobož u zaštitu slobodne štampe, naravno slobodne štampe shvaćene onako kako se shvataju sve stvari sa one klupe. (Burno odobravanje).

Potpretsednik: Pošto se niko više nije prijavio za reč, molim druga izvestioca da čita član po član ovog zakonskog predloga.

SEDMA ZAJEDNIČKA SEDNICA 27. 4. 1947.

PREDLOG ZAKONA O PETOGODIŠNJEM PLANU

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik dr Dragoljub Jovanović.

Dr Dragoljub Jovanović: Drugovi narodni poslanici sa velikim nestrpljenjem čekao sam pojavu našeg prvog privrednog plana i srećan sam što je on već došao.

U ekonomskoj nauci postoji spor o tome da li se plan može izvoditi bez socijalizma, ali je sigurno da se socijalizam ne može izvoditi bez plana.

Četrdeset godina ima otkada sam ja zapojen socijalističkom idejom (Uzvici: Oho-ho! – Buran smeh), i otkada sam još u gimnaziji sa svojim drugovima diskutovao o tome kako se društvo može urediti racionalno, planski, tako da nestane haosa koji valda u kapitalističkoj privredi. Docnije, na studijama u inostranstvu, mi smo, socijalisti i komunisti zajedno, izgradili jednu brošuru pod naslovom „Naš program rada“, u kojoj smo, kad se na obzoru pojavila ujedinjena država Južnih Slovena, definisali naše mladičke predloge o tome kako Jugoslavija treba da se vodi drukčije nego što su vođene jugoslovenske pokrajine rasturene u nekoliko tuđinskih država i samo u dve nezavisne slovenske države.

Docnije, u zemlji, ja sam imao sreću i čast da sa starim našim poslaničkim drugom dr Milošem Popovićem izdajem jedan list koji se zvao „Rad“, od 1926 do 1928 godine, do prvih dana Aleksandrove diktature. Isto toliko sam ponosan što su naši Jedinstveni radnički sindikati uzeli za svoj organ baš taj isti list i što su usvojili ista slova koja smo mi 1926, 1927 i 1928 godine stavili na svoj list. Isto tako veliki je ponos kad je ispod toga naslova pisalo „List za odbranu i organizaciju radnog naroda“ i kad je s jedne

strane, kao osnovna lozinka, pisalo ono što danas čini suštinu Narodnog fronta: „Savez umnog i telesnog rada sela i grada“, a kad je, s druge strane, pisalo takođe ono što čini suštinu Narodnog fronta: „Mir, hleb i sloboda“ – „Radni narod udružen za borbu, doneće svetu mir i slobodu“.

Kasnije, kad je Aleksandrova diktatura ugušila svaku slobodu i kad se više nije moglo pisati i objavljivati ono što se pisalo, mi smo radili ilegalno, komunisti i levi zemljoradnici zajedno. Kada nije bilo druge štampe, mi smo ilegalno umnožavali svoje spise. I mi smo tada, 1931, izdali jedan elaborat u 16 tačaka gde je govoreno, u jeku ostvarenja prvog petogodišnjeg plana u Sovjetkom Savezu, o planskoj privredi u našoj zemlji – godine 1931 – ja ću potsetiti Dobrosava Tomaševića na to doba kada je on sa Aleksandrom i Petrom Živkovićem spasavao zadrugarstvo ove zemlje i kada je bio član upravnog odbora Agrarne banke, a on neka kaže je li to istina ili nije. (Dobrosav Tomašević: nije istina! Zadrugarstvo me je tada delegiralo, a ja sam dao ostavku. – Glas: a gde si bio 1941?).

Godine 1932, u prvom jeku Aleksandrove diktature, mi smo izdali jedan elaborat: „Zadaci nove vlasti“, zbog koga sam dobio godinu dana robije. Tu piše: „Ekonomski zadaci nove vlasti. Nova vlast će imati prvenstveno privredno obeležje. Ona će biti organizacija privrede, upravo organizovani privredni život naroda... Namesto privatne ekonomije, haotične i neracionalne, koja se svuda izvodi na štetu radnih slojeva, sve više dolazi planska privreda, vođena i kontrolisana od državnih i drugih narodnih vlasti koje se ne rukovode profitom pojedinaca nego interesima većine... Plansku privredu ne treba mešati sa gazdovanjem današnjeg buržoaskog društva. Planska privreda ne može se sprovesti na parče kao sada sa državnim imanjima i monopolima, ona se mora organizovati u celini i dosledno... Buržoaski etatizam ostavlja nedirnutu kapitalističku svojinu i dosadašnji način proizvodnje i raspodele. Planska privreda mora se izvoditi po etapama u određenom broju godina, udaljujući se od današnje kapitalističke osnove i prelazeći postepeno na zadružnu i kolektivnu ekonomiju...“.

„Planska privreda nove vlasti na svojinu gleda kao na socijalnu funkciju i interese pojedinaca podčinjava opštim društvenim interesima i kontroliše sve procese proizvodnje. U raznim evropskim zemljama“, – zato što onda nismo smeli reći o Sovjetskom Savezu, – „uvodi se danas planska privreda. Naša zemlja ne sme ostati izvan tog pokreta. U poljoprivredi, u industriji, u trgovini, mi svuda srećemo organizovane ustanove i planski rad, pa ne možemo zadržati zastarele privatno – kapitalističke metode“.

Godine 1932 isto tako, – ja to moram da kažem zbog toga što je ovde povedena jedna kampanja da smo mi, ja i moji drugovi, protiv industrijalizacije i elektrifikacije, – te iste 1932 godine mi smo pisali: „Industrijalizacija i elektrifikacija zemlje biće, pored unapređenja poljoprivrede, glavni deo privrednog plana. I jedno i drugo će se izvoditi pod kontrolom državnog ministarstva narodne privrede. (Žagor)... Za 10 godina elektrificiraće se polovina sela u celoj zemlji i to će omogućiti razvijanje industrije i izvan gradova“.

Nezamerite što sam učinio ovaj citat zbog toga što je pala sumnja da smo mi protiv industrijalizacije i elektrifikacije, iako sam jasno kazao da i onda, kao i danas, mi glasamo za privredni plan, prvenstveno za ovaj privredni plan koji ima kao glavni zadatak industrijalizaciju i elektrifikaciju.

Godine 1940, kada je osnovana Narodna seljačka stranka mi smo u svom proglasu takođe istakli da treba da postoji planska privreda. „Država će biti vrhovni regulator i organizator privrednog

delovanja“. (Uzvici: Koja država?)... Nova država... „U interesu radnih masa izrađuje se jedan opšti plan za celu državu i za veći broj godina. Privreda će se deliti na tri sektora: javnopravni ili državni, zadrudni i privatni sektor. Državna politika će ići na to da povlašćuje prva dva sektora na štetu trećeg“. Da ne bi ostalo sumnje o tome kako mi gledamo na zajedničku obradu zemlje, ja ću pročitati... (Uzvici: pročitaj prvu tačku!)... Evo prve tačke, tu se govori o opštinskim samoupravama. (Žagor i smeh)... „Za izvesne kulture i u krajevima gde je moguće sprovedeće se zadrudna obrada zemlje“. Sve ono što je rečeno 1932 godine tajno, 1940 godine rečeno je javno. „Industrijalizacija i elektrifikacija zemlje biće – pored unapređenja i poljoprivrede – glavni deo privrednog plana. (Uzvici: Pređi na stvar!)... Zadrugarstvo će biti glavno sredstvo za sprovođenje privrednog plana. Spoljna i unutrašnja trgovina biće pod nadzorom države. Država će imati svoj aparat za uvoz i izvoz robe. Pomoću tog aparata, kroz velike zadruge i centrale, država će vladati celokupnim uvozom i izvozom, razmenom dobara i potrošnjom, kako u pogledu količina, tako i u pogledu cena“. (Glas: Dragoljube, je li to tvoj program?).

Na pitanje, čija i kakva država, ja odgovaram prostom reči koja stoji još u 1932 godini: država radnog naroda. To je ona država za koju smo se borili i koju danas ostvarujemo. (Glas: Pročitaj, pročitaj svoj program!). Evo, molim vas, ja ću vam reći kako piše. Kao šestu tačku političkog uređenja države mi smo stavili: „Narodna seljačka stranka priznaje postojeći oblik vladavine.“ Tako smo onda mi napisali. (Glas: Tako ste i radili!). A pošto ovaj program važi i danas ja čitam ponovo šestu tačku: „Narodna seljačka stranka priznaje postojeći oblik vladavine“. (U dvorani žagor, smeh i protesti).

A vi znate, kad je držan Kongres Narodnog fronta, čovek koji stoji pred vama imao je zadatak da tumači program Fronta, jer ga je zajedno sa drugom Kardeljom i sa drugim članovima Akcionog odbora izrađivao. On je dobio zadatak da pred Kongresom Narodnog fronta proklamuje prvi put javno, u ime Narodnog fronta, Republiku. (Žagor).

Prelazim na karakteristike našeg privrednog plana. Taj plan je petogodišnji. Ministar Hebrang je juče objasnio zašto taj plan nije dvogodišnji kao u Bugarskoj i Čehoslovačkoj, – ni sedmogodišnji kao što je u Persiji, – on to nije pomenuo, – ili desetogodišnji, kao što su neki predlagali. Ovaj plan udara svoje glavno težište na industrijalizaciju i elektrifikaciju i ja ga kao takvog primam. (Glasovi: Sad samo kaži ono „ali“!). Primam ga zato što mislim da se za pet godina ne može izvršiti potpun preobražaj u svim oblastima života. Predsednik Planske komisije, međutim, trebalo je da nam kaže ili bar da nam nagovesti na šta će se udariti glasom u idućem petogodišnjem planu, kao što se to radi u Sovjetskom Savezu. Sovjetski Savez je 1928 godine uzeo da izgrađuje tešku industriju. Ali 1932 godine, kad je za četiri godine izvršen prvi privredni plan, postavio je za iduću pntiljetku drugi program. Taj program bio je već nagovešten 1928 godine, kad je rečeno da će se u njegovom okviru stvarati laka industrija, dok će se u trećoj pntiljetki, koja nije mogla da se završi zbog rata, voditi prvenstveno pažnja o izgradnji stanova i drugih sredstava za blagostanje naroda u gradovima i selima.

Ovaj plan nije samo specifičan. On je i sveobuhvatan. On polazi od industrijalizacije i elektrifikacije, ali se meni čini (Glasovi: Ali, ali...!) – tu je rezerva koju ja pravim – da je industrijalizaciju trebalo početi sa industrijalizacijom poljoprivrede i sa prerađivanjem naših poljoprivrednih sirovina koje imamo na licu mesta i koje mogu da nam posluže kao odličan izvozni artikal za dobijanje mašina i za plaćanje... (Žagor i protesti u dvorani)... putem kompenzacije onih milijardi o kojima je Maršal Jugoslavije

govorio u svom ekspezu od 31 marta ističući da ćemo mi upotrebiti mnoge milijarde za nabavku mašina iz inostranstva.

To je isto juče ponovio i Ministar industrije. Ja pitam kako ćemo mi izvršiti milijardske nabavke iz inostranstva ako nemamo šta da izvozimo. Mislim da je naša kvalitativna poljoprivredna proizvodnja najbolji način da dođemo ili do inostranih valuta ili do poljoprivrednih mašina. (Glas: Zaboravio si ekonomiju i ono što si znao). Treća karakteristika ovoga plana jeste da je on vrlo ambiciozan. (U dvorani smeh). Svom dvogodišnjem privrednom planu naša braća Česi, po rečima njihovog ministra spoljne trgovine Ripke koji je nedavno ovde boravio, čehoslovačka privreda daće zadatak da za dve godine poveća proizvodnju za 10%. Naš je plan mnogo ambiciozniji, jer na mnogim oblastima duplira, a to znači za 200% pa i mnogim mestima 500 i 600% i čak za nekoliko hiljada puta povećava proizvodnju. (Prigovori). Ja nisam kritikovao, ja sam samo konstatovao. (Glas: Loša komparacija!).

Ambicioznost našeg plana ogleda se, doduše, više u deklaracijama nego u samim brojkama. Brojke su skromnije nego izjave. Naročito je neskromna izjava koju je učinio ministar Đilas na kongresu Narodnog fronta na Cetinju, kada je kazao da ćemo mi za nekoliko godina postići ono što je Engleska postigla za 150 godina i što je Amerika postigla za 100 godina. (Glas: To je samo tebi neprijatno).

Ima jedan član u samome planu, koji kaže da će se u toku 5 godina potpuno ukloniti nepismenost. Ja sam prisustvovao jednoj sednici Odbora za plan i finansije i tu je bilo reči da se to ograniči, jer će verovatno ostati izvestan broj vrlo starih ljudi koji se neće moći opismeniti. Primljena je, međutim, jedna druga korektura. Pisalo je da će se za ovih 5 godina ukloniti privredna i kulturna zaostalost nekih naših republika. Međutim napravljena je primedba, i ona je usvojena, da će se „ubrziati uklanjanje zaostalosti“.

Ja mislim da bi naš plan mnogo dobro, ako bi izjave, i van plana i u njemu, bile u skladu sa samim ciframa, a te cifre su mnogo realnije i mnogo skromnije. Tako, na primer, predviđa se da ćemo 1951 godine imati 4500 traktora. Ta cifra nije velika kada se zna da mi danas po glasu plana imamo 3390 traktora. (Ministar Boris Kidrič: Kao da ne znate čitati! Tamo stoji da ćemo producirati 4500 godišnje, a ne imati).

Ja mogu u ovoj velikoj knjizi koja nam je data tako kasno da jednu cifru pogrešno razumem, ali je zato tu Pretsednik planske komisije i Ministar industrije, koji će me ispraviti ako ja ne budem pravilno tumačio.

Što se tiče zaostalosti u našoj privredi, ona se ne može tako brzo ukloniti kada se zna da smo mi uoči rata imali 700.000 drvenih ralica. Ja bih bio srećan da se one uklone. I one će se u velikoj meri ukloniti, ali ne treba reći da ćemo mi potpuno ukloniti zaostalost i ostvariti mehanizaciju poljoprivrede tako brzo.

Četvrta karakteristika kojoj ja zameram jeste da ovaj plan ima pretežno, da ne kažem isključivo, gradski karakter. (Smeh). Za tehničko unapređenje sela kao mesta gde ljudi stanuju, – ne govorim o poljoprivredi, govorim o selu kao takvom, – učinjeno je vrlo malo ili nimalo, dok su za gradove predviđeni veliki izdaci, a naročito za 20 velikih gradova i za Beograd. (Glas: Već se sprovodi elektrifikacija sela). Za

seljaka je takođe vrlo malo učinjeno kako u pogledu domova, tako i u pogledu odela i obuće. (Glas: Seljak hvali, a ti kudiš). Primer sa gumenim opancima, o kojima je govorio maločas Radomir Todorović, jeste jedan žalostan rekord koji mi ne treba da postignemo, jer gumeni opanci ubijaju težaka i onesposobljavaju ga ne samo da bude dobar vojnik, nego da bude i dobar zemljoradnik.

Peta karakteristika jeste da je plan jednim svojim delom suviše stegnut i precizan i da postoji opasnost da on sputava inicijativu, kako u pojedinim granama poljoprivrede tako i u pojedinim republikama. Nama je Pretsednik Planske komisije rekao da ta opasnost ne postoji, jer je plan dosta elastičan. Ali, ja sam u Odboru za plan i finansije napravio pokušaj da se jedna cifra izmeni, ne tako velika i ne tako važna, da vidim kako otprilike može da dođe do saglašavanja, ako se oseti jedna potreba. Predviđena je, na primer, za površinu pod povrćem jeda metraža koja pretstavlja jedan i po puta više nego sada. Ja sam predložio da se to uveća i da se predvidi za povrće veća površina kako bi naš zemljoradnik jeo više krompira, više pasulja, jer on toga troši manje nego ikogi seljak u Evropi. (Glas: Ti ne jedeš pasulj). Moraćete doći u goste kod mene da vidite šta ručam.

Međutim, nama su stručnjaci iz Planske komisije kazali da se to ne može promeniti osim ako mi odmah ne nađemo naknadu u nekoj drugoj površini, da je to vrlo komplikovano, jer je to raspoređeno po republikama koliko je predviđeno za povrće, i onda je to vrlo teška operacija. Ja sam svestan toga da planska privreda ima tu svoju nezgodu što je stegnuta, što je uzajamna zavisnost pojedinih grana i pojedinih pokrajina vrlo velika, ali mislim da je moglo da se ostavi malo više širine i da se predvide izvesne rezerve u površinama ili u drugim dobrima, tako da se taj elasticitet može lakše ostvariti.

I najzad, poslednja karakteristika, čini mi se da je ovaj plan, s druge stranem, u drugim tačkama, neodređen i više deklarativan nego cifarski. Ja ću govoriti samo o ciframa, a manje o deklaracijama.

U rezultatima plana mi treba da dobijemo izvesna unapređenja koja će biti opšta, daleka, perspektivna i koja će dati svoj plod tek kasnije, ali isto tako ima drugih, neposrednih, vidljivih rezultata koji će se videti na kraju svake godine, a pogotovo na kraju 1951 godine. Tako je, na primer, predviđeno da ćemo imati posle pet godina uglja 2,7 puta više, gvozdene rude 2,4 puta više, sirovog železa 5,4 puta više, čelika 3 puta više, valjanih i vučenih proizvoda 3–4 puta više, olova skoro 6 puta više, cementa 4 puta više, stakla 2,5 puta više. Očigledna je stvar da ovaj efekat ne mora odmah da se odrazi na narodnom blagostanju, zato što će, uglavnom, biti upotrebljen na stvaranje sredstava za proizvodnju i da se odmah ne može u prvoj petogodišnjici videti. Ima, s druge strane, vidljivih rezultata i to su oni rezultati na koje možemo apelovati kada se obraćamo radnim masama da dadu svoj puni prinos u radu, kako bi se on ostvario. Tako, na primer, mi ćemo imati blizu 3.000 alatnih mašina, 2.100 mašina za preradu metala. To će se odmah već staviti u dejstvo. Šezdeset hiljada plugova, to je još realnija i vidljivija stvar, 6.000 kamiona, 1.5000 traktora, 1.500 km pruge normalnog koloseka, 197 lokomotiva normalnog koloseka, 300 putničkih vagona, 5.500 teretnih vagona i 1.232 km puteva – to je jedan efekat koji će se iz godine u godinu golim okom videti i koji će biti ohrabrenje našim ljudima da rade na punom ostvarenju plana i prevazilaženju, čak i pre roka. (Smeh). Ona smernica koja se meni ne sviđa, to je da se u ovom povećanju proizvodnje za poljoprivredu, za većinu poljoprivrednih proizvoda, predviđa vrlo malo – svega 20%. Broj konja se nije povećao nego će se smanjiti na 91% od današnjeg broja. Broj goveda, to znači i krava, povećava se samo za 16%. (Smeh). To je, međutim, ozbiljna stvar u pogledu naše mleinarske

poljoprivredne industrije. (Smeh). Govorim o kravama kao mlekarstvu, kao mašinama za proizvodnju mleka. (Smeh). Zatim je predviđeno da će se opšti udeo poljoprivredne proizvodnje u novom nacionalnom dohotku od 55% spustiti na 36%. Ja u poljoprivrednoj proizvodnji, naročito u kvalitetnoj stoci, u polupreradaevinama i prerađevinama poljoprivrednih sirovina, vidim glavno sredstvo plaćanja. Voleo bih da čujem na koju se proizvodnju misli za ostvarenje onih nabavaka iz unutrašnjosti, koje su ministri ovde naveli.

Isto tako zameram što ništa nije predviđeno ili bar nije specificirao za selo, kao mesto naselja, i naročito – to je detalj koji izgleda beznačajan, ali koji je vrlo težak i koji pogađa našeg seljaka kad dođe u grad – a to je da se u velikim gradovima, i po manjim, ali naročito po velikim, podignu skloništa za seljake, za one koji dođu s puta i nemaju gde glavu da sklone: jedan dom za prenoćište. Treba videti na peronu stanice i u čekaonicama kako izgledaju noći koje seljaci provode na betonu. Nema u Beogradu nijedne menze gde seljaci mogu da dobiju jevtin topao obrok pa čak ni parče hleba, naročito u doba racioniranja hleba, kada se hleb može dobiti samo na karte. Ja svakog dana doživljam to da seljaci iz okoline Beograda idu od kuće i prose hleba. (Glas: Gde to? To nije istina!). Kod mene, jeste.

Međutim, pozdravljam što se i u planu, a naročito u govoru Pretsednika Savezne vlade, podvuklo da će se, za razliku od dosadašnje prakse i smernica, obratiti u našoj zemlji velika pažnja zanatstvu. Smatram velikim propustom što dosada to nije činjeno, jer to je svet koji zaslužuje najveću pažnju. To su ljudi konstruktivni, to su ljudi napredni, to su ljudi levičari, koji su celu opozicionu borbu nosili na svojim plećima i onda kada je radništvo bilo zarobljeno usled izuzetnog režima koji je tada vladao i kada su seljaci bili u nemogućnosti da pruže otpor diktaturi.

Isto tako pozdravljam što je ovim planom obustavljeno, i čini mi se radikalno obustavljeno, uništavanje šuma. Šuma je majka seljakova i glavna rezerva života njegovog. To je čuvar umerene klime, to je regulator vodenih taloga, to je jedno od najvećih bogatstava naše prerađivačke industrije i bilo je krajnje vreme da naša nova vlast prekine sa pljačkaškom privredom koja je sprovedena u staroj Jugoslaviji.

Pošto me pretседnik srpske vlade pita šta mislim o zečevima, ja ću mu reći da je jedan od najvećih istoričara Francuske revolucije – Olar – kazao: „Ako biste me pitali, posle svih mojih studija, ako biste me pitali da vam odgovorim koji je uzrok, na prvi pogled, izazvao Francusku revoluciju, ja bih vam kazao: zečevi“. (Opšti smeh). Ako među vama ima neki profesor istorije, on to treba da zna. Ako ovde među vama ima seljaka – ja pozivam čika Miloja i Dobrosava Tomaševića – neka kažu da li znaju šta su zečevi. Zečevi su najveće štetočine (Glasovi: Ti si najveća štetočina) i francuski seljaci osamnaestog veka toliko su mnogo patili od toga zla, jer su feudalni gospodari branili seljacima da ubijaju zečeve da bi imali lovišta, da su seljaci zbog toga digli revoluciju. Čuvajte se da i vama seljaci ne dignu revoluciju zbog zečeva. (Glasovi: Oho-ho! Hoćeš li ih ti organizovati? Čuvaj se da te ne pretuku seljaci kao u Vojvodini!).

Prelazim na drugi deo rezultata (Uzvici: Dosta!), vidljivih rezultata. (Uzvici: Dosta! Nećemo da slušamo, hoćemo nešto ozbiljno, a ne o zečevima!). To je pretседnik srpske vlade hteo, ja nisam. – Na strani 57 predloga govori se o prehranbenim proizvodima. Predviđeno je da će ih biti 1951 godine dva puta više nego 1946. Što se tiče industriskih proizvoda koji će doći u upotrebu naroda: odela, obuće, duvana, soli itd. predviđeno je da će njih biti više jedan i po puta nego 1946 godine. Kao što vidite,

Planska komisija ne obećava veliko povišenje životnog standarda niti veliko uvećavanje dobara za svakodnevni život. Ona nam kaže vrlo realno da će na glavu dolaziti ista količina ili vrlo malo veća u 1951 godini nego 1939 godine, žitarica, masti, soli, duvana, sapuna, hartije i tkanina. (Glas: Ti bi hteo da damo dve milijarde na beli hleb!), a predviđeno je (Glas: Hoćemo da stegnemo kajiš, ali hoćemo industriju i tako već radimo!) da će dva puta više biti samo šećera i obuće. Pre rata dolazio je na četiri godine jedan par obuće, a 1951 godine par na dve godine.

Na kraju, ja ću morati da se osvrnem na nekoliko predgovornika koji su više ili manje direktno pokušali da predvide šta ću ja govoriti i šta će govoriti moji drugovi o ovom planu. Oni su nas nazivali demagozima, reakcionarima, melodušnjima, kolebljivcima, narodnim neprijateljima i izdajnicima. To nije tako teško baciti čoveku u lice, naročito ljudima koji su na to naučili u doba kad smo te uvrede primali zajedno sa komunistima.

Pretsedavajući: Skrećem pažnju govorniku da nije poznato da je takva uvreda upućena bilo kome.

Dr Dragoljub Jovanović: Utoliko pre nas ta uvreda ne pogađa zato što oni koji su je izrekli i sami znaju da to nije istina. Naročito to znaju ljudi koji sede na ministarskim stolicama i koji nas znaju odavno, koji nas znaju još od pre dvadeset i više godina. Mnogo je teže, nego što je baciti se nekome blatom u lice, odgovoriti na izvesne primedbe i izvesne kritike, naročito na izvesna pitanja koja nisu dovoljno razjašnjena. Tako i prošli put, umesto da mi Ministar finansija i Ministar industrije odgovore na primedbe koje sam učinio, oni se bacaju kamenom na mene da sam ja uvredio Jugoslovensku armiju. (Uzvici: Jesi!). Mislim da je u interesu ovoga doma i u interesu ovoga režima da kažem da ja nisam protiv Jugoslovenske armije, protiv ove zemlje, jer sam prošle godine glasao za deset i po milijardi, a ove godine za trinaest i po milijardi za nju. (Glas: Ali ne veruješ da može da odbrani zemlju!). A što se tiče moje rezerve o tome da li male zemlje mogu same sebe da brane, meni je žao što nisam završio svoju rečenicu, jer me je prekinuo Vasa Čubrilović koji je hteo nekome da se preporuči i da se zaboravi da je on bio sekretar Srpskog kluba. On me je prekinuo, a ja sam hteo da završim svoju rečenicu i da kažem: zato što mali narodi nisu u stanju da se sami svojim oružanim silama brane, oni traže naslova na svoje saveznike, a mi u prvom redu na veliki Sovjetski Savez.

A sada bih hteo da postavim pitanje Predsedniku Planske komisije, a on će mi reći da li je to potrebno ili ne po njegovom shvatanju, ali meni se čini da privredni plan treba da pokazuje ne samo ono što ćemo mi proizvesti i što će biti, nego i odakle će biti i kuda će ići. Mislim, kuda će se orijentisati, ne u koju zemlju, nego da li ostaje u zemlji ili se izvozi, šta se izvozi a šta ostaje. Ja sam pokušao da napravim jedno poređenje između plana proizvodnje i plana funkcionisanja saobraćaja, trgovine i snabdevanja, i tu sam uspeo da otkrijem u izvesnoj meri, da vidim šta ćemo mi samo proizvesti, a šta ćemo uvesti, koje ćemo mašine sami proizvesti a koje ćemo kupiti. Međutim, kad se govori o privrednom planu, trebalo bi nešto i o tome u Skupštini reći. (Glas: To bi još neko tražio da zna!). Zašto? To nije tajna! – Isto tako interesuje me, kad smo preduzeli stvaranje teške industrije, crne metalurgije, da li mi imamo dovoljno uglja visoke kaloričnosti ili ćemo ga morati da uvozimo. Isto tako, koje ćemo sirovine morati da uvozimo, koje mašine, koji procenat stručnjaka itd., za našu industrijalizaciju i elektrifikaciju. To je jedna vrlo

zamašna stvar – elektrifikacija. Nama je potrebno mnogo električnog materijala, mnogo kablova, mnogo motora i električnih turbina. (Glas: Ti bi hteo pomoć iz Amerike kao Grčka!).

Pretsedavajući: Upozoravam govornika da ima još četiri i po minuta.

Dr Dragoljub Jovanović: Ja mislim da bi se to u izvesnoj meri moralo da dokumentuje u privrednom planu. Mi se vrlo često pozivamo, kad govorimo o našem Petogodišnjem planu – koji je Blagoje Nešković nazvao petoljetkom, – na Sovjetski Savez. Međutim, mi zaboravljamo da je Sovjetski Savez 1928 godine radio dve stvari uporedo. On je uporedo sprovodio plan i kolektivizaciju. U sovjetskim prilikama kolektivizacija je značila uzoravanje mnogo i mnogo miliona hektara nikad neobrađivane zemlje, stavljanje pod plug i pod traktor onoga što je Šolhov nazvao „neuzoranom ledinom“. Da li ćemo i mi imati tu rezervu koju ćemo baciti u igru kad bude trebalo da investiramo?

Na kraju, hoću da dam opšti pogled na ceo napor koji se čini od strane ljudi koji danas upravljaju našom državom. Njima se sigurno ne mogu zameriti tri stvari: prvo, ne možemo se reći da su oni spori, drugo, da nemaju ambicija, i treće, da nemaju smelosti. Oni su brzi, oni imaju ambicije, oni su smeli ljudi. Može biti da je ta brzina čak i preterana kad oni trba da ostvare ovaj prvi a svakako i drugi petogodišnji plan. Može biti da je trebalo početi odozdo, a ne odozgo, od poljoprivredne industrije, a ne od teške industrije. (Veselost u dvorani).

Ja sam u ovom planu video izvesnu gradsku nervozu, izvesno grozničavo nestrpljenje, izvesnu mladičku zahuktalost. Mislim da nismo toliko zaostali da moramo da gorimo etape, niti smo toliko lenji da moramo da radimo pod bičem.

Druga osobina koju ne poričem ljudima koji vladaju jeste da su puni ambicije da postignu rekorde u junaštvu i žrtvama, da postignu rekorde u davanju svega od sebe za vreme rata, a danas u radu.

Najzad, oni su vrlo smeli ljudi i ja tu smelost vidim u dvema tačkama. Prvo, u tome što opterećuju vrlo teško glavnog nosioca na koga apeluju, a to je radnička klasa. Od radničke klase u ovom planu traži se veoma mnogo. (Protesti. – Uzvici: Dosta, dosta!). Drugo, što je prvi put otkada donosimo zakonske tekstove, u jedan zakonski tekst koji nije Ustav, uneto ime Komunističke partije. Ja smatram da je to vrlo smelo u jednom momentu kad je taj pokret napadan sa svih strana. Oni suviše mnogo uzimaju na svoja leđa... (Graja i protesti u dvorani). Međutim, ja smatram da bi taj veliki napor, koji označava ovaj plan i sve ono što se radi, trebalo podeliti sa svima dobrim voljama, sa svima koji su napredni, koji su za Republiku, za federaciju, za vlast radnog naroda, koji su za socijalizam. (Ponovni protesti i uzvici: „Dosta!“).

Pretsedavajući: Opominjem govornika da mu je vreme po poslovniku prošlo i molim ga da napusti govornicu.

Dr Dragoljub Jovanović: Završavam, ja nisam bio nikada u svome životu onaj koji koči i neću ni danas da kočim elan i energiju koja se manifestuje. Zato ću glasati za Petogodišnji plan.

NASTAVAK: PREDLOG ZAKONA O BUDŽETA

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik i ministar Milovan Đilas. (Dugotrajan buran aplauz).

Ministar Vlade FNRJ Milovan Đilas (NR Crna Gora): Drugovi narodni poslanici, ako ovaj plan izražava napore naših naroda, a on to stvarno izražava i ima za cilj da ostvari jedan bolji društveni poredak, onfa je isto tako nesumnjivo da istupanje Dragoljuba Jovanovića i njegovih pomagača pretstavlja ostatke onih žalosnih nazadnih društvenih snaga u našoj zemlji, za koje će ovaj plan značiti kraj svih mogućnosti njihovog opstanka. (Aplauz). Ja ne mogu razumjeti moralni lik ljudi, savjest ljudi koji onako kritikuju plan, koji onako govore o planu, koji sa takvim nipodaštavanjem prigovaraju jednom tako velikom i sudbonosnom djelu naroda Jugoslavije, i da, na kraju krajeva, ipak izjavljuju da će glasati za njega.

Objašnjenje ovakvog držanja, ovakvog lika, ovakvog načina istupanja Dragoljuba Jovanovića i njegovih pomagača treba tražiti u prošlosti Dragoljuba Jovanovića, pa mi zato dopustite, kad on već toliko voli da se poziva na saradnju sa komunistima u njegovoj prošlosti, da o toj prošlosti i ja kažem nekoliko riječi. (Aplauz).

Dragoljub Jovanović je ovdje govorio kako je on tamo 1926–27 godine pokrenuo časopis „Rad“ zajedno sa komunistima (Dr Dragoljub Jovanović: NE!), ili u saradnji, (Dr Dragoljub Jovanović: Sa dr Popovićem). Dobro, ja ga onda nisam dobro razumio. No, i svakom slučaju on je govorio o tome kako je u to vrijeme imao nekakve saradnje sa komunistima. (Dr Dragoljub Jovanović: Uvek sam imao saradnju od 1919 godine). Ova stvar ne odgovara istini. Tada je s njim zajedno sarađivao Otokar Keršovani koji tada nije bio komunista. Nikakve saradnje Dragoljuba Jovanovića sa Komunističkom partijom nije bilo. Dragoljub Jovanović se poziva da je sarađivao za vrijeme diktature. I ova stvar ne odgovara istini. Nema nikakvih pismenih niti usmenih dokaza koji bi potvrdili ma kakvu saradnju Dragoljuba Jovanovića sa komunistima u vrijeme šestojanuarskog režima. (Dr Dragoljub Jovanović: Sa Mirkom Tomićem na univerzitetu 1937 godine).

Međutim, Dragoljub Jovanović je ovdje iznio kako je on osuđen na godinu dana robije u staroj Jugoslaviji. On je osuđen custodia honesta (Dr Dragoljub Jovanović: Custodia honesta sa gubitkom službe!), a na robiju su osuđivani komunisti. Oni su premlaćivani i slati na robiju. Veliko-srpski vladajući režim su tada pravili razliku između Dragoljuba Jovanovića i komunista. Ja ću da vam kažem nešto o toj osudi Dragoljuba Jovanovića. Osudu njegovu više ne treba smatrati njegovom vrlinom, nego nesrećom i glupošću režima. U Beogradu su bili kratkovidni ljudi kao što je Petar Živković, Jevtić i slični, koji nijesu mogli da prozru pravi smisao akcije Dragoljuba Jovanovića. Tu akciju je najjasnije izložio sam Dragoljub, a ostao joj je vjeran i u ovoj Skupštini. On je svoj stav izložio baš na tom suđenju kad je, braneći se pred sudijama, kazao da se čitav cilj aktivnosti sastoji u tome – da otvori dućan na suprotnoj strani ulice, u onom selu gdje komunisti otvore dućan.

Drugovi narodni poslanici, to je bilo ulizivanje režimu od strane Dragoljuba Jovanovića – s jedne strane, ali je – s druge strane, označavalo stvarnu liniju i stvarni stav Dragoljuba Jovanovića, koji je on zadržao do današnjeg dana.

No, kad već govorimo o saradnji između komunista i Dragoljuba Jovanovića, ja ću da spomenem činjenicu da je krajem 1940 godine i početkom 1941 godine postojao izvjestan sporazum između komunista i Dragoljuba Jovanovića.

Dopustite mi da se prisjetim i ja jednog takvog sastanka sa Dragoljubom Jovanovićem. Neposredno pred 27 mart, ja sam kao delegat Komunističke partije imao zadatak sa drugaricom Canom Babović – a mislim da je tada sa mnom bio i drug Nešković – da se sastanemo s Dragoljubom Jovanovićem radi vođenja akcije protiv Trojnog pakta. Sve to na osnovu sporazuma koji se postojao između nas i Dragoljuba Jovanovića da ćemo se zajednički oduprijeti režimu, petoj koloni, itd. Na tome sastanku Dragoljub Jovanović se složio s našim predlogom da treba izdati jedan letak protiv Trojnog pakta. Mi smo na tom sastanku predlagali da se pođe u akciju, u demonstracije, u jednu veću aktivnost, a Dragoljub Jovanović nam je tada govorio o tome da je sve to iluzorno i uzaludno i da nastaje mrak od deset godina. (Smeh). Ustvari, primicali su se – doduše preko žrtava, preko teškoća, preko izdaje, preko neviđenih patnji, preko krvi stotina hiljada ljudi u našoj zemlji – najsvetliji trenuci naroda Jugoslavije, primicala se oružana borba. Nije prošlo ni nekoliko dana a narodne mase su demonstracijama iz temelja poljuljale režim Cvetković – Maček, tako da je na talasu masovnog pokreta jedna grupa beznačajnih i bez ikakvog većeg političkog uticaja zavjerenika mogla da obori vladu, koja je bila – od narodnih masa pod vođstvom Komunističke partije – ruinirana i potpuno potkopana.

Dakle, do izvjesnog sporazuma došlo je neposredno pred rat sa Dragoljubom Jovanovićem.

U toku rata, kao što vam je svima poznato, izgubio se svaki trag Dragoljuba Jovanovića i on se pojavio poslije oslobođenja Beograda s bradom do pojasa. (Dr Dragoljub Jovanović: A zašto ne govorite o sastanku pod okupacijom?) Sastanak ovdje nije važan, nego činjenica kako ste se držali, Dragoljube Jovanoviću.

Međutim, poslije oslobođenja Beograda, kad smo mi došli, Dragoljub Jovanović se pojavio, jer se dotle skrivao u ilegalnosti, odnosno u ilegalnosti sa znanjem policije, kako se otkrilo na onome procesu. On se pojavio iz ilegalnosti, i zajedno sa Dragoljubom Jovanovićem pojavio se i jedan letak u kome je pisalo da čitavu borbu protiv okupatora, odnosno narodnooslobodilački rat, treba pripisati Komunističkoj i Narodno-seljačkoj stranci i dvojici ljudi u tim partijama – maršalu Josipu Brozu Titu i Dragoljubu Jovanoviću! (Smeh).

Ja hoću da kažem ovo: da je u toku rata, a i prije rata, bilo takvih ljudi koji su iz Narodno-seljačke stranke – on je spomenuo Mirka Tomića, slavno palog u borbi protiv okupatora i izdajnika naše zemlje – (Uzvici: Slava mu!) – mimo volje i protiv volje i želje Dragoljuba Jovanovića saradivali sa komunistima, ali to je kao što rekoh bilo mimo i protiv volje Dragoljuba Jovanovića. (Dragoljub Jovanović: To nije važno).

Toliko, što se tiče uloge Komunističke partije i Narodno-seljačke partije u ratu. A što se tiče upoređenja između Tita i Dragoljuba Jovanovića, to mi liči na upoređenje između sokola koji je, vodeći

našu Armiju, obišao sva sela i planine Jugoslavije podižući ustanak, i na životinje koje se ne kreću u takvim visinama, nego puze, a čija imena u ovome domu neću da spominjem. (Odobranje i smeh).

Poslije rata, Dragoljub Jovanović je ušao u Front Srbije i, dalje, u Narodni front Jugoslavije i bio je u Izvršnom odboru Narodnog fronta Jugoslavije i, kao što neki od vas znaju, istupio je na Kongresu Narodnog fronta Jugoslavije.

Postavlja se pitanje: kako smo mi – a ja pri tome mislim na komuniste – dopustili da nas prevari Dragoljub Jovanović? Moram odmah da kažem da nas Dragoljub Jovanović nije uopšte prevario i da smo mi bili načisto, što se njega tiče, još 1933, 1934 i kasnijih godina. Mi nijesmo imali nikakve iluzije da Dragoljub Jovanović pretstavlja rezervu srpske buržoazije i to rezervu u seljačkim redovima. Ali, drugovi i drugarice, nijesmo mi imali tako kratkotrajnu i, što se tiče Dragoljuba Jovanovića, potpuno besplodnu saradnju s Dragoljubom Jovanovićem zbog njega, nego smo je imali zbog onih ljudi iz Narodno-seljačke stranke i, uopšte, iz seljačkih redova kojima je trebalo pomoći da se uvjere u rad i reakcionarnost Dragoljuba Jovanovića i čitave njegove politike. (Odobranje).

Eto, toliko o saradnji između nas i Dragoljuba Jovanovića. Mislim da sam time objasnio i njegovo privremeno učešće u Narodnom frontu. (Dragoljub Jovanović: Do koga vam je bilo vrlo mnogo stalo, naročito Blagoju Neškoviću):

Drugovi narodni poslanici, u čemu je suština čitave politike Dragoljuba Jovanovića u toku prošlog perioda i u toku perioda od oslobođenja? Suština politike Dragoljuba Jovanovića svodi se na otvaranje dućančića nasuprot komunistima. (Smeh. – Dr Dragoljub Jovanović: Ali prodaju istu robu!).

Praktičnost, to znači ono što ste vi svi ovdje rekli i čuli od naših drugova – odvajanje radnika i seljaka, nečasno i nedostojno podmetanje od strane jednog političkog čovjeka komunistima kao da su oni samo za radničku stvar a ne i za seljaštvo. (Dr Dragoljub Jovanović: Nisam to rekao, nego je glavni oslonac radnička klasa). Stav Dragoljuba Jovanovića svodi se na teoriju o dva brda i o dvije šine, odnosno o jednom brdu sa dva vrha, odnosno o dvema paralelnim šinama kojima ide lokomotiva – na jednoj je lokomotivi Dragoljub Jovanović, a na drugoj Komunistička partija! (Dragoljub Jovanović: Dve šine, a jedna lokomotiva!) Mi sada ne bi tebi dali da prikačiš ni teretni vagon za naš voz. To brdo sa dva vrha znači: jedan vrh smo mi komunisti, Narodni front, naime politika Komunističke partije, a drugi vrh je – Dragoljub Jovanović. Opet ono upoređenje između sokola i gmizavaca. (Odobranje).

Drugovi narodni poslanici, do čega je dovela ovakva politika Dragoljuba Jovanovića?

Narodne mase koje idu naprijed, koje stvaraju novi život, koje mrve sve prepreke, te narodne mase kao kakva ogromna rijeka, kao kakva bujica, odbacuju šljam na svoje obale i guraju dalje. One odbacuju i Dragoljuba Jovanovića i njegove prijatelje. (Buran aplauz). Može se nama Dragoljub Jovanović koliko god hoće umiljavati i kaditi nam, mi njemu ne vjerujemo. (Buran aplauz). Mi ne slušamo riječi Dragoljuba Jovanovića, jer su one većinom besmislene i bez ikakvog osnova. Vi ste čuli da je on ovdje rekao toliko guposti, da bi trebalo jedno 10–15 dobro pametnih ljudi da na to odgovore. (Dragoljub Jovanović: Dobro pametnih, dobro je!) Mi ne treba da odgovaramo na te njegove besmislice, mi treba da gledamo činjenice, djela.

Kako se u praksi ispoljava danas politika Dragoljuba Jovanovića? Šta ta politika praktično znači?

Dragoljub Jovanović je ovdje, u ovom domu, govoreći o spoljnoj politici naše Vlade, rekao da mu se čini kao da se naša Vlada suviše opire samo na jedan stub, na jedan kolac, a taj jedan kolac je – Sovjetski Savez. Šta znači kritikovati Vladu što se čvrsto oslanja samo na jedan stub u svojoj spoljnoj politici? To znači kritikovati Vladu što se ne oslanja na američke imperijaliste, kritikovati Vladu što ne otvara put, što ne otvara kapije Jugoslavije uticaju američkih imperijalista. To znači to. Šta znači kada Dragoljub Jovanović danas kritikuje Petogodišnji plan, kada kritikuje pretjerano brzo ostvarivanje Petogodišnjeg plana, kad tvrdi da treba početi od poljoprivrede ili poljoprivredne industrije, a ne od teške industrije? To znači da treba stvarati industriju konzervi, industriju povrća, industriju poljoprivrednih prerađevina, a od Amerikanaca kupovati topove, tenkove, mašine, fabrike, dati im koncesije itd. To praktično znači to.

I nije nimalo slučajno, drugovi narodni poslanici, što je poslije Draže Mihailovića najveći heroj Herstove štampe baš Dragoljub Jovanović. (Aplauz). Nije nimalo slučajno što američka štampa, – pišući o nedostojnom istupanju Dragoljuba Jovanovića prema politici naše Vlade, prema ovom domu, prema mukama i naporima našeg naroda, pišući o opravdanom i prirodnom revoltu ovoga doma i ovih poštenih ljudi koji u njemu sjede i koji sasvim opravdano kažu Dragoljubu Jovanoviću i toj bratiji koja se okupila oko njega, da hoće brzo da rade i da neće da gube vrijeme na njihova preklapanja, nije nimalo slučajno što ta fašistička američka štampa (jer to je fašistička štampa, štampa koja je pomagala Hitlera i Musolinija, koja je bila na njihovoj strani u toku rata, u vrijeme kad je i Amerika vodila rat), nije nimalo slučajno što ta štampa piše kako je Dragoljub Jovanović imao hrabrosti da istupi protiv četiristoglave boljševičke aždaje. Eto gdje je Dragoljub Jovanović! Eto ko je on... (Snažan i dugotrajan aplauz). Eto, to praktično znači politika Dragoljuba Jovanovića! On pokušava da nas nasmije, pokušava da u ublaženom vidu, u umekšanom obliku, pretstavi svoju opoziciju, da se prikaže kao nekakva lojalna opozicija koja samo stavlja izvjesne principijelne primjedbe. Međutim, nije to pravo ruho Dragoljuba Jovanovića. Ne, to nije njegovo pravo lice. Lice Dragoljuba Jovanovića jeste besprincipijelnost, jeste prislušivanje šta će o njemu reći baš ona štampa o kojoj sam govorio.

Drugovi narodni poslanici, buržoazija kao klasa nije jedinstvena klasa. Ona je takođe razdvojena u izvjesne slojeve. Ona je jedinstvena klasa samo u smislu vlasnika sredstava za proizvodnju, u smislu eksploatatora radnih masa. Ali se ona takođe dijeli na pojedine grupe. Danas su drugovi narodni poslanici, na primjer drug Rodoljub Čolaković, a isto i ministri Savezne vlade, objašnjavali kako je buržoazija u Jugoslaviji – naime oni njeni vodeći dijelovi koji su u toku narodnooslobodilačke borbe pošli putem izdaje – izdala narodne interese. Mi smo vodili rat protiv okupatora, za nacionalno oslobođenje, i mi za to što je buržoazija – tj. oni njeni najreakcionarniji dijelovi – zaglavila u toku rata, nijesmo krivi. Mi za to nijesmo nimalo krivi, mi njih nijesmo tjerali da budu izdajice. Njima se svidjelo da budu sa Nijemcima i kad im se svidjelo, takva ih je sudbina zadesila.

Ako je riječ o našoj privredi, onda treba imati jasno u vidu da smo mi vodeće krugove buržoazije, vodeće grupe kapitalista u gradu, to jest industriske i bankarske buržoazije, razbili. (Aplauz). To je činjenica. Mi smo im uzeli vlast, a zahvaljujući njihovom izdajničkom držanju u ratu i mjerama nacionalizacije, mi smo tim najreakcionarnijim krugovima buržoazije uzeli i imovinu i pretvorili je u

narodnu imovinu. (Aplauz). Međutim, drugovi narodni poslanici, nije to slučaj sa selom. Buržoazija je na selu ostala i nje na selu još ima. I tu buržoaziju sačinjava onaj sloj koji stvarno nije seljak u običnom smislu, iako živi na selu, pa često i sam radi zemlju. To je onaj sloj koji se koristi tuđim radom, najamnim radom siromašnih seljaka, radom srednjaka, radom sirotinje uopšte, sloj koji špekuliše, trguje, prevrće itd. itd.

U ime toga sloja koji živi na selu, a koji nije seljak u običnom smislu, danas je govorio Radomir Todorović, koji je pristao da primi na sebe ulogu Dragoljubovog seljaka, a koga nije bilo nimalo stid da o politici naše Vlade, da o politici Petogodišnjeg plana govori na način koji, ako ništa, prlja bar ono seljačko odijelo koje nosi. (Dr Dragoljub Jovanović: Seljaci u Šumadiji drukčije misle o Radomiru).

Međutim, istupanje Dragoljuba Jovanovića u našoj Skupštini ne treba smatrati samo istupanjem toga sloja seljaka, nego i istupanjem u ime onih razbijenih ostataka gradske buržoazije. Njen glas se čuo danas u ovom domu, i mi, prema tome, ne treba da ostanemo politički ravnodušni. Mi nećemo i ne možemo ostati ravnodušni prema tome.

Dragoljub Jovanović je ovdje kazao jednu neistinu koja po mom mišljenju spada u najtežu stvar koja je u ovom domu rečena poslije njegovog istupanja prošlog puta i isticanja nevjerovanja u moć odbrane malih zemalja. On je kazao kako se sadašnji režim i sadašnja Vlada u prvom redu opiru na radničku klasu. Ovo nije istina i ja hoću ovdje, kao član Vlade, da kažem da je Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije, a ako je i to potrebno da dodam – da je voćstvu Komunističke partije Jugoslavije pa i voćstvu Narodnog fronta, podjednako mila i podjednako draga i radnička klasa i radno seljaštvo i da se podjednako ljubavlju i brigom odnose prema svakom patrioti Jugoslavije i svakom lojalnom građaninu Federativne Narodne Republike Jugoslavije. (Dugotrajan aplauz).

Naše seljaštvo je u ratu dokazalo kakve neiscrpne snage leže u njemu. Komunisti su u tome ratu dokazali svoju ljubav prema seljaštvu Jugoslavije.

Kad mi govorimo o radničkoj klasi, o njenoj ulozi, kad mi pozivamo radničku klasu danas da se svim silama angažuje u borbi za industrijalizaciju i elektrifikaciju naše zemlje, onda to ima samo mobilizacioni značaj za radničku klasu, a nikakav politički značaj koji bi išao za odvajanjem radnika od seljaka, za potcenjivanjem seljaka ili smanjivanjem uloge seljaštva naše zemlje. (Aplauz).

Zato ovu izjavu Dragoljuba Jovanovića treba smatrati kao jedan od njegovih pokušaja, bezbrojnih u toku čitavog niza godina, da otvori dućan prema Komunističkoj partiji, da, kako on kaže, prodaje istu robu, a da ustvari prodaje ne samo švercovanu robu, nego da podmeće kako komunisti, tobož, prodaju švercovanu robu. Eto, na to se sve ovo svodi.

Drugovi narodni poslanici, Dragoljub Jovanović je ovdje pomenuo i moje ime, rekavši da sam suviše ambiciozan i neskroman kad sam rekao na Cetinju da ćemo mi za nekoliko godina stići Englesku. Kad sam to govorio, nijesam govorio na osnovu praznih fantazija. Ako gledamo ovaj Petogodišnji plan i ako istovremeno imamo u vidu šta ćemo njime postići u količini proizvodnje robe prema broju stanovnika, onda mirne duše možemo reći da ćemo za deset godina Englesku stići. (Aplauz). I to možemo reći sasvim mirno, realno, bez ikakvog kolebanja. Pitanje će se postaviti, možda kroz deset ili kroz osam

godina, o prestizavanju Amerike, koja je najrazvijenija industrijska zemlja. Ja vjerujem u snagu našeg naroda. Da nijesam vjerovao, ne bih ratovao, ne bih se borio, nego bih sjedio gdje je sjedio Dragoljub Jovanović. (Dragoljub Jovanović: Zato ste general-lajtnant, ja nisam). Zato sam, drugovi narodni poslanici, ono i rekao na Cetinju.

Drugovi narodni poslanici, vodeći borbu za Petogodišnji plan, ustvari smo zagazili u jedan rat, u jednu tešku bitku. O tome je govorio i drug Tito i svi govornici koji su istupili poslije njega. Polazeći na tu bitku mi na prvom koraku susrećemo neprijatelja Petogodišnjeg plana. Nije nimalo slučajno da se u toj borbi, u tom ratu koji imamo da vodimo, javljaju ljudi koji kažu da su i oni takođe za rat – kao što je bilo ljudi u ratu koji su govorili da su za borbu protiv okupatora, ali su pozivali da se ne puca – ali smatraju da treba da se puca samo sa poljoprivrednom industrijom, s konzervama, sa dječjim kolicima, a ne s teškom industrijom. Takav čovjek je Dragoljub Jovanović.

Dragoljub kaže da je za Petogodišnji plan, „ali...“, kao što su dobacivali njemu. Kad već tako misli o Petogodišnjem planu, zašto Dragoljub Jovanović ne glasa protiv Petogodišnjeg plana? Dragoljub Jovanović zna popularnost Petogodišnjeg plana u seljačkim masama, zato ne glasa protiv. (Aplauz).

Kad je već riječ o seljaštvu, hoću da kažem da je čitav Petogodišnji plan isto tako od koristi za seljaštvo kao i za radničku klasu. Ako gledamo njegov stvarni efekat, ni u kom slučaju radnička klasa neće imati veće koristi od njega što ima seljaštvo. Za koga se povećava proizvodnja tekstila, ko će biti najveći potrošač? Seljak. Ko će biti najveći potrošač obuće? Seljak. Ko će najviše uzimati raznih alata, mašina, itd. koje su mu potrebne za svakodnevnu upotrebu? Najveće će količine ići na selo.

Ako gledamo plan kao cjelinu, vidimo da on faktički daje mnogo selu. Karakteristika Petogodišnjeg plana u Jugoslaviji, za razliku od prvog petogodišnjeg plana u Sovjetskom Savezu jeste da se paralelno s teškom industrijom podiže laka industrija, tj. da se sa rješavanjem pitanja teške industrije istovremeno rješava i pitanje poboljšanja materijalnog nivoa radnih masa. To Dragoljub Jovanović ne može nikako da razumije, jer on misli da mi kopiramo Sovjetski Savez, on misli da je naš odnos prema Sovjetskom Savezu otprilike onakav kakav je odnos američke štampe prema njemu ili njegov prema toj štampi (Odobranje), on misli da mi kopiramo Sovjetski Savez i on nikada neće biti u stanju da nas razumije. Šta nam zamjera Dragoljub Jovanović? On nam zamjera što u Petogodišnjem planu ne kažemo šta ćemo raditi u drugoj ptiljetki? Na šta on cilja? On cilja na to da mi kažemo da ćemo u drugoj ptiljetki praviti kolhoze. Mi to nećemo da kažemo iz prostog razloga što – bar što se mene tiče – ne znamo tačno kad ćemo stvarati kolhoze. A kad nas Dragoljub Jovanović provocira, ja mogu da kažem – pravićemo ih kad seljaci budu željeli i ako budu željeli. (Buran aplauz).

Međutim, drugovi narodni poslanici, ako ovaj Petogodišnji plan tek daje jedan dio investicija za podizanje onog dnevnog, onog neposrednog materijalnog života radnika i seljaka, idući petogodišnji plan nesumnjivo će dovršiti pitanje blagostanja u Jugoslaviji i blagostanja na selu. Mi stvaramo bazu za ostvarenje toga blagostanja. I preko ovog Petogodišnjeg plana mi već mnogo činimo za poboljšanje, za podizanje životnog standarda u gradu i selu. Kad se budući planovi budu donosili, ja se nadam da nećemo diskutovati s Dragoljubom Jovanovićem o njima (Odobranje), jer će ovaj Petogodišnji plan značiti smrtni udarac onim ostacima reakcije koju u ovome parlamentu pretstavlja Dragoljub Jovanović, makar

koliko on pokušavao da obuče na sebe jagnjeće runo i da izgleda nevin i bezazlen pred časnim likom istinskih narodnih poslanika. (Burno i dugotrajno odobravanje).

Pretsedavajući: Pošto je iscrpena lista govornika, zaključujem zajedničku sednicu oba doma Narodne skupštine, koja će u slučaju potrebe biti sazvana pismenim putem.